

osmdesátých let stavěli domy namnoze nesvědomití stavitelé a spekulantí (např. dr. Tockstein). Soudobé listy (NL, Paleček, Humor. listy) odsuzovaly zdravotní závady a stavební nebezpečnost nových domů; *aby se... vodojemy... svěřily Horšicovi* — F. Horschitz (majitel Bedřich H., stavební podnikatelství v Praze, Jindřišská 27) postavil nedbale vodojem v Kopeckého zahradě; dal si zaplatit od pražské obce 2000 zl za část kubatury, kterou však vůbec neprovedl. Rekonstrukce vodojemu stála 21 000 zl; *Nebo bych ve jmenu obce prohrál... proces* — narážka na polemiky NL v r. 1880 s advokátem Jos. Hauerem, obecním starším, kterého NL obvinily z promeškání rekursu proti stavbě chemické továrny na Zličově, znečišťující vltavskou vodu; *Zofínský ostrov* — nyn. Slovanský; *suma, za kterou se mohl Židovský ostrov koupit* — zpráva v NL z 28. března 1884, že JUDr. Fučík a Malina nabídli pražské obci Židovský ostrov za 40 000 zl; den nato přinesly NL zprávu, že jmenovaní majitelé žádají za ostrov 60 000 zl; *ještě jednu štěrkovací mašinu* — r. 1881 koupila pražská obec za 13 000 zl drtidlo na štěrky, které však brzy přestalo fungovat, takže dlažební kámen musily zase roztloukat ručně dělnice. Drtidlo v r. 1884 leželo ladem a rezavělo; roční ztráta na úrocích byla 1000 zl; *Renn* — Anton R. (majitel Arnošt R.), knihtiskárna a závod pro nalepování návěstí v Praze, Na příkopě 16;

- 14: *ze zamýšleného osvětlování Prahy elektřinou prozatím seje* — podle výpočtů mělo být třikrát dražší než plynové; *Praha bez elektrického světla* — podle Dějin F. Palackého byla Praha založena r. 723; *kvodlibet* — směs melodií různých skladeb; *ola potrida* — šp. olla p., doslova pokrm z různých mas, vajec, koření atd.; *V Americe pamuje teď móda* — noticka v NL 5. května 1884; *Meissonier* — Jean Louis M. (1815—1891), franc. malíř a ilustrátor;
- 15: *namalujte mého papouška* — viz str. 259; srov. též Arabesky, novelu Papoušek;
- 16: *Nové padesátky rakouské...* — počaly se vydávat a vyměňovat u pokladny státních dluhů ve Vídni 23. května 1884; *těhleté dokonalosti... je... dalek zvláště český spisovatel!* — Neruda měl za fejeton 2 zl 50 kr, měsíčně 80 zl; „*Židovské svátky*“ — jarní (velkonoční) svátky, pásach;
- 17: *nový* — krejcar;
- 18: *ten Moravánek, který nám... řekl* — v druhé polovině května 1884 přijely do Prahy další tři divadelní vlaky z Moravy, patnáctý 31. 5. 1884; *účastníci divadelních vlaků* — viz vysv. k str. 9; *přihlí... k náběžnému divadlu „národ od Fleků* —“ — lokálka v NL 25. května 1884; „Volbu kusu ponechali správě divadelní, vyhrazující sobě jen, aby nebyl dáván kus, který by trval příliš dlouho.“ (Podrobnější zpráva v NL 1. 6. 1884);
- 19: *ke Gebaurům* — Jan Gebauer, maj. staroměstské pivnice v Jilské

- ul.; *k Donátovi* — restaurace a pilsenská pivnice ve Spálené ul. 53 na Novém Městě; *od Makovského* — Eduard M. (maj. Marie Makovská), sklad a prodej pilsenského piva v lahvičích, Václavské nám. 40; *kulmbašské* — druh bílého vína (Kulmbach n. Moh.); *Ústřední matice* — Ústřední matice školská, někdejší spolek, založený 5. prosince 1880 z podnětu Spolku učitelských jednot v Čechách na obranu proti něm. Schulvereinu, starající se o zřizování a vydržování českých škol v místech s českou menšinou nebo s německou správou; *Široká ulice* — na Novém Městě, od r. 1878 Jungmannova; *Ovocná ulice* — ul. 28. Hřna; *Ferdinandova třída* — dnešní Národní třída;
- 21: *Navrhol jsem to už před lety...* — Dne 1. června 1884 se konal ve Štýrském Hradci sjezd vídeňsko-berlínského Schulvereinu, spolku pro podporu německého školství, pracujícího v duchu velkoněmeckého šovinismu. V té době měl Schulverein 831 místních odborů, z toho 388 v Čechách. Příjmy za rok 1883 činily 222 946 zl. Členové pražského odboru — většinou židé — odepřeli na sjezdu účast, poněvadž byl též pozván důvěrník Schulvereinu antisemita Schönerer. Ten sice pozvání nepřijal, zato se v hojném počtu zúčastnili sjezdu jeho přívrženci. Všichni měli v knoflíkové dírcce chrpu, oblíbenou květinu nacionalistických, šovinistických Němců, a byli ozdobeni velkoněmeckou trikolórou. NL se sjezdem zabývaly 3. června 1884; *jistý berlínský kolega* — patrně v Berliner Tageblattu, který Neruda odebíral a z něhož často čerpal materiál (srov. Dop. I, korespondence s J. Grégrem);
- 23: *je vám tam židů* — *rozko!* — Nerudova nechuť k židům byla zaměřena proti zámožným kruhům, které byly většinou politickými stoupenci německých nacionalistických liberálů; *Štelcar Želetavský* — Jan Š. Z. (1530—1596), luterský kněz a městský písař z Kutné Hory, příkrý moralista a nesnášenlivý polemik; „*štokůr s mašinou*“ — z něm. Stockuhr, sloupkové, stojací hodiny; *Z počátku let šedesátých* — nářezka na rozvoj našeho hospodářského i společenského života počátkem šedesátých let 19. stol. (tábory, založení Hlaholu 1861, svěcení praporu Sokola pražského 1862, husinecká slavnost 1868, zakládání dobrovolných hasičských jednot), viz Spol. I a II;
- 24: *Naše ulice* — Neruda v té době bydlil ve Vladislavově ul. 14; *Městanská beseda* — společenské středisko pražského měšťanstva, založené r. 1845, ve Vladislavově ul. 1477/20; *stojí v novinách* — v NL 5. června 1884;
- 26: *ážio* — příplatek nad jmenovitou hodnotu cenného papíru; *velké defraudace v novoyorských bankách* — v New Yorku zpronevěřil předseda námořní banky 100 000, pokladník Westsidebank 96 000 dolarů (NL 18. 5. a 27. 5. 1884); *Naši praotcové nikdy „nekázali židům“* — viz vysv. k str. 23; *dle Arnimových výpovědí* — Harry Karl Kurt Ed. Arnim (1824—1881), něm. diplomat, Bismarckův odpůrce; pro zadržení některých listin něm. vyslanectví v Paříži,

- kde byl vyslancem, byl na Bismarckův příkaz zatčen a pro velezradu kontumačně odsouzen;
- 27: „*Mojššův hladl zástěru...*“ — bál se pohlédnout na Hospodina; *obchodní volby* — volby do Pražské obchodní a průmyslové komory 30. června 1884; Pražská komora se dostala do českých rukou, zvoleno 32 Čechů, 16 Němců; *kde jsou osloveny po německu* — viz stesky na němčení českých paní a dívek, např. v NL 11. června 1884;
- 28: *v dojmu té děsné úmrtní zprávy* — 20. června 1884 zemřel v Mariánských Lázních Václav Beneš Třebízský (1849—1884), kaplan v Klecanech, autor historických povídek a románů; *padesát let, co přestal Marek... psát romány* — nepřesné; hist. povídky Jana Jindřicha Marka (1803—1853), básn. jménem Jana z Hvězdy, vycházely ještě ve čtyřicátých letech (Mastičkář 1845, Drobné povídky 1845); *čtyřicet let, co Tyl* — r. 1844 vyšel např. román *Poslední Čech*; *Chocholeoušek* — Prokop Ch. (1819—1864), novinář a autor povídek z českých dějin a jihoslovanských bojů za svobodu (např. *Templáři v Čechách*, 1843, *Dvě královny*, 1855);
- 29: *historické vědomí snad už dokmitává* — viz úvodní vysv. k str. 7; *básníci naši „předbřeznoví“* — obrozenští, před r. 1848;
- 31: *Kdybych psal dnes o něčem jiném...* — Padesáté narozeniny Jana Nerudy (narodil se 10. července 1834) byly oslaveny v předvečer jeho jubilea. Před 8. hod. se shromáždili zástupci českých spolků v nádvoří Měšťanské besedy a před Uměleckou besedou v Jungmannově ulici; i před básnickovým bytem ve Vladislavově ulici byl velký dav básnickových příznivců. Hudební sbor měšťanské pěchoty zahrál na počátek slavnosti Hornovu skladbu *Zvuky z otčiny*, zpěvácký spolek Slavoj zazpíval hymnu Slovanů. Deputace oslavovatelů se odebrala do básníkovy bytu, kde pronesl procitěný projev Josef Frič. Neruda vyslechl řeč velmi pohnutě a poděkoval asi těmito slovy: „Pánové! Když vám pravím, že jsem velice dojat, není to fráze. Po čtyři leta churavím, vzdaluji se všeho, a když dnes zaslechl jsem zvuky hudby při příchodu vašem, kdy zaslechl jsem zase mužský zpěv, jež tak miluji (vtom znenadání začli pěvečtí sborové před jeho obydlím sbor velmi dojemný), tu pookřál jsem a pocítil opět rozkoš. Pánové, té pocty, kterou mi přinášíte, nezasluhuji ad personam. Nebo co je to za zásluhu, dělá-li kdo to, co ho těší? Poukazujete na mou práci, na mé tvoření. Práce tvořivá má do sebe rozkoš z tvoření a již proto těší, blaží sama. Pro sebe nemohu pocty té přijímat, ale vidím v ní poctu práce pro národ vůbec a v tom vidím princip pocty té. A práci ctíť máme práv! A úcty hoden národ, jenž práci ctí. Nafíkáme si často, že nemáme přátel nebo že málo přátel máme. Nač ten náfík? Ten je zcela zbytečný. My nepotřebujeme přátel, my máme přítelkyně. Přítelkyněmi těmi jsou práce a láska k vlasti. A je to poctivá přítelkyně, práce.“

- Kdo ji ctí, toho ona neopouští. A rovněž láska k vlasti je poctivou přítelkyní. Myslím, že nemůže být národa tak bídného, aby ho láska k vlasti nepřivedla k vítězství. A tomu národu poctivě a neunavné práce, národu českému ve všem vítězství, ve všem Nazdar! Tím vám, pánové, děkuji za vše!“ (NL 9. července 1884) — Poté pronesl řeč dr. Strakatý, Nerudův spolužák z Akademického gymnasia. Zpěvácký spolek zazpíval píseň Bývalí Čechové. Zástupy provolávaly Nerudovi stále slávu a zdraví. Neruda se dal pohnout k tomu, aby přistoupil k otevřenému oknu. Poděkoval přítomným: „Děkuji vám, pánové a ctěné dámy, za účast, kterou jste mně dnes prokázali, a připomínám toliko, co jsem již svým přátelům řekl, že máme každý svou povinnost k vlasti a že ji musíme vykonati neúpornou prací, již volám Nazdar!“ — V NL z 11. července 1884 otiskl Jan Neruda toto „Poděkování“: „Bylo by předsevzetím naprosto nespílitelným, kdybych chtěl odpovídat na všechny projevy lásky a přízně, jichž jsem tyto dny doznal, a poděkovat se každému zvlášť za ty tisíce pozdravy a přání, připsy a telegramy, návštěvy a dárky, jimiž jsem byl zasypán! Budu mít asi dlouho co dělat, než z neočekávaného a překonávajícího dojmu vypracuju se zase na obvyklou svou míru. Nezapomenu nikdy těch upřímných očí, do kterých jsem nahlížel, nikdy těch chvějných stisků, když jsem pravici podával, a těch srdečných slov, jež jsem slyšel a četl! Věru šťasten, kdo českému národu sloužit smí! Vřelé díky všem! V Praze 10. července 1884.“ Jan Neruda; *Četl jsem už tolik svých životopisů* — knižně tehdy nebyl vydán zatím žádný; *Pocházím z druhého tatínkova manželství*. — r. 1830 zemřela Nerudovu otci Antonínu N. jeho první žena Helena, roz. Pelikánová; 18. října 1831 se oženil s Barborou Leitnerovou ze Slabců v Čechách;
- 32: *připravoval tak už nyníž politiku českou* — viz úvodní vysv. k str. 7; *pomohl Napoleona porazit* — Antonín Neruda se narodil v Zásnuvčích r. 1784, r. 1809 byl odveden, po 26 let sloužil jako podkanonýr a nadkanonýr v prvním pluku polního dělostřelectva hraběte Künigla; zemřel r. 1856; *musela čilá matička leckde posluhovat* — Barbora Nerudová (3. 7. 1795—9. 9. 1869), dcera Petra Leitnera, zednického mistra, sloužila v l. 1832—1835 v domě krále Karla X. v době jeho pobytu na Hradčanech, později posluhovala Joachimmu Barrandovi, franc. inženýru a přírodovědci;
- 35: *Jönköping* — město v již. Švédsku; *ex-excelenc-ministr* — Josef Jireček (1825—1888), právník, dějepisec a filolog, novinář a politik, zemský a (od r. 1879) říšský poslanec, v Hohenwartově kabinetu (1871) byl ministrem kultu a vyučování; *nadávat slavným předkům jeho „janků“* — Vaterland hr. Jindřicha Clam-Martínice (1826—1887, čes. politika, vůdce tzv. historické šlechty, klerikála, od r. 1879 člena říšské rady), vid. orgán velkostatkářské šlechty, zal. r. 1860, napsala 2. dubna 1884, že Jan Hus by i podle dnešních zákonů musil

- být za své jednání poslán do káznice (NL 5. 4. 1884, Vaterland proti Husovi); viz i str. 121;
- 36: *u... Bucků* — pivovar a hostinec na Novém Městě, Poříčská tř. 22; *tonsores capillorum* — stříhači vlasů, holiči; *v naší universitní češtině* — na německé fakultě se konaly právnické promoce německy, na české latinsky; *v Berlíně — urbe Borussiae* — v B. — městě Prusů; *homines comati...* — lidé vlasatí a dlouhokadevní, mající kučeravé vlasy; *omnes, qui praemio donati sunt* — všichni, kdo byli vyznamenáni a kdo se jim nejvíce přiblížili; *Lazebník sevillský* — veselohra Pierra Augustina Carona de Beaumarchais (1733—1799); vznikla r. 1775; z r. 1784 pochází Figarova svatba;
- 37: *sahala říše Přemyslovců zrovna až k Baltu* — Přemysl Otakar II. (vládl 1253—1278) podnikl dvě výpravy proti Prusům; při první byl r. 1255 založen Královec; *mluví se už i o odervání Bojerheimu až po Litoměřice* — Němečtí politikové v českých zemích usilovali o uzákonění německé státní řeči a rozdělení Čech. Poslanec Plener se při projednávání rozpočtu v březnu 1884 posměšně vyjádřil o „mystické“ účtě Čechů ke Království českému. Němcům jsou Čechy jen správním územím, jehož některé okresy mohou být připojeny k jiné zemi Rakouska; *Minulou neděli jsem například napsal* — v NL 20. července 1884;
- 38: *Neue freie Presse* — vid. list nacionalistických liberálů, vych. od r. 1864; *Deutsche Zeitung* — vid. orgán německých nacionalů; *řeč doktora Durdíka* — dr. Josefa D. (1837—1902), filosofa, estetika a kritika, na sjezdu profesorů středních škol v Chrudimi 4. června 1884 o mravnosti, v níž „rozlišil mravouku osobní, národovou a obecnou lidskou“ (NL 5. 6. 1884, vyšla též u J. Otty pod názvem *O pokroku mravnosti*); *hrabě Taaffe* — hr. Eduard T. (1833 až 1895), rak. státník; od 7. března 1867 min. vnitra, po vyrovnání rakousko-uherském náměstek min. předsedy a správce policejního ministerstva (od r. 1870); od r. 1879 předseda vlády (viz i úvodní vysv. k str. 7);
- 39: *Mottl* — M. Mottla synové, „továrna na oděv mužský, veledílna na hotovení mužského oděvu“, hlavní sklad v Jungmannově ul. 33, filiální sklad v Ovocné ul. (dnešní ul. 28. října) 2; *Beneš* — Jan Beneš a syn, závod krejčovský a módní síň pro pány, Ferdinandova (Národní) tř. 40; *Chvapil* — Anton Ch., krejčovství pro pány, dvorní dodavatelství, Staré Město, Celetná ul. 31; *Rothberger* — Jakob R., závod krejčovský a sklad obleků, Na příkopě 19; *monsieur Hulek* — Ferdinand H. (1817—1889), čes. krejčí v Paříži; viz i Pod. IV, 30—31; *Moltke* — Helmuth Karl Bernard M. (1800—1891), polní maršálek, náčelník pruského generálního štábu; vypracoval a řídil vojenské operace za války prusko-francouzské v l. 1870—1871, v níž byl franc. císař Napoleon III. na hlavu poražen a zajat;
- 40: *Rudolf Pokorný* (1853—1887), básník, redaktor Palečka; *Naši političtí*

- kové... jinak nepracujou* — viz úvodní vysv. k str. 7; *Stulc... Hoyer* — viz Zwölf Schneider, historischnovellistische Bilder der bemerkenswertesten Zunftgenossen od Eduarda Schmidt-Weissenfelsa (1833—1893), něm. spisovatele, tajemníka pruského sněmu, autora celé řady populárních spisků o ferneslech;
- 41: *Peabody* — George P. (1795—1869), amer. lidumil; věnoval asi 10 miliónů dolarů na různé účely; *John Hopkins* (1794—1873), amer. průmyslník a lidumil; nákladem 3½ mil. dolarů založil v Baltimoru universitu, jež nese jeho jméno; *Harvard* — John H. (1607—1638), kazatel, zakladatel nejstarší university v USA (Harvard College v Cambridge); *Smithson* — James S. (1754—1829), angl. přírodopysce; z dědictví po něm zřídily USA ve Washingtonu v r. 1846 Smithsonův ústav (k zakládání knihoven, muzeí, zool. zahrad, věd. výzkumnictví a styků mezi národy); „*Zur gold'nen Hundertzehn*“ — „U zlaté stodesítky“; *Herlof* — Jiří Karel Reginald H., vl. jm. Hersloszsohn (1802—1849), českoněmecký spisovatel;
- 44: *u firmy „Waldek & Wagner“* — sklad technických potřeb pro závody průmyslové, nástrojů ranhojičských, hraček a míčů v Eliščině tř. 1, filiálka Na příkopě 22;
- 45: *Cimentační úřad* — Cejchovní úřad na Malé Straně, Letenská 4; *pražské posvěcení* — na sv. Václava (28. září);
- 46: *Médové* — obyvatelé starověké Médie (v Přední Asii); *Diodor* — D. Sikulos z Agyria na Sicílii (žil v době Caesarově a Augustově), autor obecného dějepisu od nejstarších dob až po Caesarovy války v Galii (58—51 před n. l.); *Herodot* — Herodotos (asi 484—425), řecký historik, „otec dějepisu“; *Athenaeus* — Athenaios, Atheneas, řecký spisovatel z poč. 3. stol. n. l., nar. v egyptské Naukratidě; *Po Starhemberském jezeře* — asi Starberské jezero v již. Bavorsku poblíž Mnichova;
- 47: *Bubastis* — staroeg. město nad pelúsijským ústím Nilu; *Hathor* — staroeg. bohyně, matka slunce, bohyně nočního nebe a podsvětí; *Naším politickým úspěchům?* — viz úvodní vysv. k str. 7; *Paleček* — humoristický, nepolitický týdeník obrázkový, založ. 1872, red. Rudolf Pokorný (viz vysv. k str. 40); *Klub českých poslanců* — při českém sněmu, sdružující staročeské i mladočeské poslance;
- 48: *Dnes týden... jsem... hapal* — narážka na fejeton z 31. srpna 1884 (str. 44—47); *já už kulhám na obě* — v dopise V. K. Šemberovi z 3. října 1884 Neruda píše: „Podzim začal a já se peru zase se svým reumatem... Nevím, ale možno, že začnu chodit zase do hospod, aspoň na hodinku denně.“; *pro politiku nemám... talentu* — viz Spol. III, 159; IV, 443; *u Brandejsa* — J. H. Brandeis, výběr a sklad všeho druhu hraček, první nakladatel českých společenských her, Příkopy 29; „*u města Paříže*“ — obchodní dům zbožím ozdobným, Staré Město, Celetná 15;
- 49: *u břežů Blánice* — v Husinci na Blanici, pravém přítoku Otavy;

- na „*kokle*“ — dětská hra na honěnou; *Nausikaa* — v řec. bájeslovi dcera Alkinoia, krále Fajáků, a jeho ženy Aréty; dala zbloudilému Odysseovi jídlo a šat a zavedla ho do otcova domu; *Láodamás s Haliem* — L. a Haliios, synové krále Alkinoia, mistři v míčovém tanci; *Aeneis* — epická báseň, v níž řím. básník Publius Vergilius Maro (70—19 před n. l.) zpracoval pověst o trojském hrdinovi Aeneovi, legendárním praotci římského národa; *Dionýsos* — řec. bůh rozkoše a vína; *pozor, pane profesore Hattalo!* — Martin H. (1821—1903), prof. slovanské filologie na Karlově univ., hlavní opora obránců pravosti RKZ (tedy i dr. Julia Grégra, majitele a vydavatele NL); *Alkibiades* (kolem 450—404), aténský vojevůdce a státník, oblíbený žák Sokratův; *glykonejská metra* — chorijambický verš, zvaný po básníku Glykónovi; *v naší ulici* — viz vysv. k str. 24;
- 50: *den co den zábavy, slavnosti, jubilea* — např. tábor lidu na Kaňku, velká národní slavnost na vrchu Žižkově, velká národní slavnost v Budějovicích, národní slavnost v Pferově, oslava památky Hálkovy v Dolínku, druhé velké mezinárodní závody Českého klubu velocipedistů, studentské zábavy;
- 51: *Lancelot* — L. Gobbo, sluha z Shakespearova Benátského kupce; *Milo* — Milón z Krotónu (6. stol. před n. l.), přítel filosofa Pythagora, přislovečný silák; *před dvaceti lety* — rozvoj národního života hospodářského i společenského v šedesátých letech 19. stol., viz Spol. III, úvodní vysv. k str. 7;
- 53: „*Telegraphendrucksorte...*“ — formulář na telegram č. 1 (česky);
- 54: *divadelní vlak videnských Čechů* — viz vysv. k str. 9; *karamboláž* — druh kulečnickové hry; *Ferdinandovou třídou* — viz vysv. k str. 19;
- 55: *paní Malá* — Otýlie Sklenářová-Malá (1844—1912), tragédka, členka Proz. div., později ND; *paní Bittnerová* — Marie B. (1854 až 1898), herečka v Proz. a Nár. div.; *Diviš* — Prokop D. (1696 až 1765), farář v Přiměticích u Znojma, vynálezce bleskosvodu (1754); *Upozornil jsem... na „záhadu knoflíkovou“* — v NL 14. září 1884;
- 57: „*Praha musí Žofín koupit*“ — 25. září 1884 vydražil starosta dr. Tomáš Černý pro pražskou obec Žofínský ostrov; koupí zabránila obec různým soukromým spekulacím (NL 26. 9. 1884); *městský park* — založen r. 1876 na místě někdejších novoměstských hradeb proti dnešnímu Hlavnímu nádraží; *Gotlass* — Antonín G., továrník;
- 58: *kapitula vyšehradská a slavná obec smíchovská (se) usnesly* — Podle NL ze 17. července až 22. srpna 1884 se mělo konat 25. 7. 1884 komisionální řízení o parcelaci pozemků na Císařské louce. Pražská obec počítala s tím, že by tam vznikla vilová čtvrť; *Wachsmann* — Bedřich W. (1820—1897), český malíř, kreslíř, litograf a architekt; *princezna Czartoryská* — Czartoryski, starý knížecí rod polský; někteří jeho členové žili v Paříži, např. Marcellina (nar. 1826 v Paříži), podporovatelka umění; *vévodkyně Chevreuse* — šlechtický

- rod franc., povýšený na vévody z Ch. v r. 1545; *hraběnka Boulaincourtová* — šlechtický rod franc. v departementu Vosges;
- 59: *hraběnka Potocká* — Potocki, hraběcí rod polský; např. Alfred P., polsko-rakouský státník, v l. 1870—1871 min. předseda; *Průmyslové muzeum* — instituce založená r. 1862 s cílem povznášet průmyslové výrobky po stránce technické a umělecké; *je to děsné, jak zase... němčl* — viz vysv. k str. 27;
- 64: *z děsných politických neúspěchů* — viz úvodní vysv. k str. 7;
- 65: *biblická služka Juditina* — služka doprovázející krásnou izraelskou vdovu Juditu do tábora asyrského krále Holoferna, který obléhal Bethulii; Judita osvobodila rodné město a celou judskou říši; *Sára* — podle biblického vyprávění manželka Abraháma; poněvadž byli bezdětní, dala svému manželovi za souložnici egyptskou služku Agar; když ta otěhotněla, vyhnala ji;
- 67: *z těch šedesáti pražských poptaváren* — v Adresáři král. hlav. města Prahy z r. 1884 je uvedeno 55 „poptaváren po službách“; *poillou... k „šidům“* — viz vysv. k str. 23; *nachtlaibl* — noční ži-vůtek;
- 72: *Hádes a Tartarus* — v řec. mytologii podsvětí, místo mrtvých; *Maori* — původní polynéské obyvatelstvo Nového Zélandu;
- 73: *Kocyt* — Kokytyos („řeka náfků, vzdechů“), podsvětí řeka; *Kdo to chodí po hřbitově...* — z básně Rubáš (K. J. Erben, Prostonárodní české písně a říkadla);
- 74: *starobylá socha u Vltavy* — socha Bruncvíka, dokončená r. 1884 Ludvíkem Šimkem (NL 14. 10. 1884); byla provedena podle staré sochy, postavené tu r. 1506 a poškozené r. 1648 při bojích se Švédy;
- 76: *Björnson* — Björnsterne B. (1832—1910), norský spisovatel, mj. autor historického dramatu Mellem Slagene (Mezi bitvami); *v bazaru šofinském* — 3. ledna 1885 na novoroční slavnosti ve prospěch Ústřední matice školské; *Clam-Martinić* — viz vysv. k str. 35; v r. 1883 podal návrh na zavedení druhého zemského jazyka jako povinného předmětu na středních školách; v praxi to znamenalo zavedení němčiny do českých středních škol; *doktor Rieger* — vůdce staročeské strany; k protestu Akademického čtenářského spolku a Všehrdu proti nařízení o státních zkouškách na české právnické fakultě v německém jazyce prohlásil, že je to sice porušení rovnoprávnosti, ale že znalost němčiny je nutná pro každého vzdělance. Rovněž školní novela, přijatá v říšské radě, která ustanovovala, že žáci neněmeckých škol mají mít příležitost, aby se naučili německy, vyvolala v české veřejnosti rozhořčení. Dr. Rieger se k ní vyjádřil v tom smyslu, že jedině rodiče mají právo rozhodovat o tom, zda jejich dítě bude navštěvovat školu českou nebo německou; *A vždy, volá-li: Slavjan!...* — ...necht se ti ozve člověk (Jan Kollár, Nápis, Horlič);
- 77: *to s tou naší politikou... „dobře neskončí“* — viz úvodní vysv. k str. 7;

- bez ohledu na městskou naši zdravotní komis — r. 1883 byl přijat v městské zdravotní radě pražské návrh, aby byla v Praze zřízena zkušební stanice ke zkoumání potravin; v obecním rozpočtu bylo sice na ni pamatováno částkou 1000 zl, ale uskutečnění návrhu se stále odkládalo (NL 23. 12. 1884); nato byl Jindřich u Quentinu poražen — ve válce o Nizozemí mezi franc. králem Jindřichem II. a špan. králem Karlem V. byla 9. srpna 1557 svedena před pevností v Saint Quentin bitva, jež skončila vítězstvím vojska španělsko-nizozemského;
- 78: *jest vody více*... — verše z mravoučné skladby Svár vody s vínem, složené patrně nějakým vagantem v 2. pol. 14. stol. a neprávem připisované Smilu Flaškovi z Pardubic (asi 1349—1403), nejvyššímu zemskému písaři, členu panské jednoty, básniku alegorie Nová rada;
- 79: *Sattler* — Hubert S. (1844—1928), něm. lékař, prof. očního lékařství na něm. universitě v Praze, od r. 1891 v Lipsku; *naše říšsko-radní politika* — viz úvodní vysv. k str. 7; *zpráva, že roku 1885 bude korunovace* — V listopadu a v prosinci 1884 rozšířily úřední listy (např. maďarský Nemzet z 28. listopadu 1884) zprávy o zamýšlené korunovaci cis. Františka Josefa I. na českého krále. Viz úvodník NL z 2. 12. 1884 Pověsti o korunovaci české;
- 80: *Wismar* — příst. město Meklenbursko - Zvěřínska; *Ve Vidni zabili Ševce* — po taneční zábavě kvůli děvčeti (NL 2. a 3. ledna 1885); *v Praze... 3 mizerní opilci* — lokálka NL 2. ledna 1885; *náš pan policejní fidelel* — rytíř František Stejskal; *nerozumím Národním listům* — úvodník NL z 1. ledna 1885 „Rozhled na rozhraní roku“ hodnotí špatné výsledky staročeské politiky a charakterizuje ji jako politiku slabosti, nedůvěry ve vlastní síly národa; *do makovice Prašné brány* — Prašná brána na Starém Městě byla značně poškozena pruskou stělbou r. 1757 a v dalších letech úplně zchátrala. Byla zachráněna restaurací, kterou provedl v letech 1876—1886 arch. Josef Mocker;
- 81: *už nás vedou naši vůdci pětadvacet let* — viz úvodní vysv. k str. 7; *pětmácítma* — pětadvacet; Δ , - β , -a, m/p — šifry fejetonistů Národních listů: Jana Nerudy, Josefa Kuffnera (1855—1928), Viléma Ryby (1849—1907); šifru m/p se nepodařilo zjistit; *vepřová sji-manka* — libová pečeně;
- 82: *Nebo si... všimli letitosti některých těch vůdců* — dr. F. L. Rieger se narodil r. 1818, hr. Clam-Martinič r. 1826; *V naší ulici* — viz vysv. k str. 24; *dvě chlapecké školy* — česká obecná škola u nejsv. Trojice, Vladislavova ul. 3, a německá škola ve Vladislavově ul. 5; *cenu na... otázku „dramaturgickou“* — Div. II, 620, Shylock klaun či Jidáš Makabejský?;
- 83: *voltižérský* — podle franc. lehké, pohyblivé přechoty (do poloviny 19. stol.); *kalpak* — vysoká čepice s kožčinovým okrajem; *doro-*

- banský — podle dorobanců, pův. názvu rumunských četníků, pak rum. pěchoty; *o Silvestra jistý německý fejetonista* — patrně z Berliner Tageblattu, viz vysv. k str. 21;
- 85: *rokokotati* — rachotit; *panádl* — žemlová nebo chlebová polévka; *Chceme-li mít český kostel* — sbírky na chrám sv. Víta; *o kriminál se nemusíme starat* — pankrácká trestnice; byla vystavěna pražskou obcí v l. 1885—1889;
- 86: *v městě Vratislavi, tenkrát ještě náležejícím „nám Čechům“* — Vratislav patřila české koruně od r. 1335 do míru vratislavského (1742), kdy připadla s částí Slezska Prusku; *do bazaru ve prospěch Zdenky Havlíčkovy* — národní loterie ve prospěch osiřelé dcery K. Havlíčka Borovského 17. května 1862;
- 87: *stran teplického almanahu Na pomezí* — Almanach české besedy v Teplicích ve prospěch Českého domu. Pořadatel Jan Klecanda, ilustrovali Biza a Levý. V Praze 1885, necelých 200 stran. Referát Bohuslava Čermáka v NL 8. ledna 1885, doplněk v NL 14. 1. 1885;
- 88: *Český klub v Praze* — ve Vladislavově ul.; viz vysv. k str. 47; *na národa roli dědičné* — verš z Kollárovy znělky (Slávy dcera, Zpěv II, b. 241);
- 89: *Majdaléna Dobromila Rettigová* — Magdaléna D. R. (31. 1. 1785 až 1845), čes. spisovatelka, buditelka, autorka Domácí kuchafky; *Česká kronika Hájkova* — Václava Hájka z Libočan († 1553), katol. kněze a kronikáře, z r. 1541; třebaže byla historicky naprosto nespolehlivá a protireformačně zaměřená, těšila se oblibě čtenářů a silně působila na české beletristy; „*dle Adama Riese*“ — A. R. (1492—1559), něm. počtář; jeho učebnice elementárních počtů byly přes sto let velmi oblíbeny a rozšířeny; *Schází nám síce na universitě... leckterá fakulta* — česká universita měla v té době fakultu filosofickou, právnickou a lékařskou; teologická fakulta byla zřízena až r. 1892;
- 90: *Mefisto... k doktoru profesoru Faustovi* — v I. díle Goethova Fausta;
- 91: *Jenom člověk umí vařit...* — Nerudův žert;
- 92: *Quintus Hortensius* — Q. H. Hortalus (114—50 před n. l.), řečník a básník, r. 69 konzul; *Maecen* — Gaius Cilnius Maecenas (asi 74—64, zemřel r. 8 před n. l.), řím. šlechtic, rádce císaře Augusta, příznivec básníků; *papež Lev* — Lev X. (Giovanni de' Medici, papež v l. 1513—1521); viz Labužnické listy, Studie II; Nerudův pramen: Antonius Anthus, Vorlesungen über die Esthetik, 1852; *Čtěte Tomka!* — Václav Vladivoj Tomek (1818—1905), prof. rakouských dějin na pražské universitě; v l. 1855—1901 vydal dvanáctisvazkový Dějepis města Prahy, k němuž připojil Popis úředníků a důstojníků světských i duchovních a Rejstřík; *úkol v historii... před čtyřmi sty lety* — v době husitské; *verše... Lomnického* — Krátké naučení mladému hospodáři (Dceři, str. 125, 5. vyd. v Praze 1862) Šimona L. z Budče (1552—1623), katolického básníka a pro-

- zaika, jenž za protihabsburského povstání přešel na stranu vzbouřených stavů; *slanec* — slaneček;
- 93: *Ludvík XIII.* (1601—1643), franc. král od r. 1610; *Ludvík XV.* (1710—1774), franc. král v l. 1715—1774;
- 94: *hrabě Heinrich Clam-Martinitz* — Jindřich Clam-Martinitz (viz vysv. k str. 35); 5. února 1885 se nedostavil do sezení poslanecké sněmovny; předsedovi hr. Hohenwartovi sdělil, že „jeho zdraví nyní je tak otřeseno, že nelze mu déle účastniti se porad rozpočtového výboru a převzítí zpravodajství o rozpočtu ve sněmovně“; novým generálním zpravodajem byl zvolen český poslanec dr. Mattuš (NL 10. 2. 1884); *Heinrich, mir graut...* — Jindro! Mám z tebe hrůzu! (Faust, překl. Ot. Fischera); *pod vůdcovstvím těch pánů* — viz úvodní vysv. k str. 7; *Karel Sladkovský* († 4. března 1880), viz Spol. IV, 240—246;
- 95: *kde jsme... od „historických práv“ země české!* — viz úvodní vysv. k str. 7; *řekl ondy pan dr. Rieger* — 16. 1. 1885 v Městanské besedě na slavnosti pořádané Akademickým čtenářským spolkem na počest pětadvacetiletého učitelského působení prof. Kvičaly (Pokrok 18. 1. 1885);
- 96: *Fabricius* — Gaius F. Luscinus, říms. konzul v r. 282 před n. l., pověstný svou poctivostí; *Perikles* (493—429), aténský státník; *Petr Arbuez* — Pedro Arbuez (1441—1485), předseda inkvizičního soudu v Zaragoze ve Španělsku, zavražděný za protiinkvizičních bojů; *Petr Ukruťný* — ruský car Petr III. (1728—1762); *Rafael* — Raffael Santi n. Sanzio (1483—1520), it. malíř a architekt; *Pavel Veronese* — Paolo V., vl. Paolo Caliari n. Cagliari (1528—1588), it. malíř, klasik dekorativismu; *Delacroix* — Eugène D. (1798 až 1863), franc. malíř a litograf, vůdčí zjev franc. romantismu; *festilité nynížii naší říšské rady* — viz úvodní vysv. k str. 7;
- 97: *Český klub* — viz vysv. k str. 47; *do „kuchyňské školy“* — viz str. 89—93; *talentu pro politiku ve mně vůbec není* — viz vysv. k str. 48; *z... polemiky s Vídeňským deníkem* — viz zvláště Vynucenou odpověď Vídeňskému deníku (Slovan, 14. 8. 1850), Spor náš s Vídeňským deníkem (Slovan, 24. 8. 1850); Havlíček tu dokazoval, že Vídeňský deník je „vládním časopisem a neprávě a lstně se vydává za časopis neodvislý“; *Vídeňský deník* — založen hr. Lvem Thunem proti Havlíčkovi, vych. v l. 1850—1851; hlav. redaktory byli dr. Jaroslav Antonín Beck, Josef Jireček a Jan Kř. Votka (Vodka);
- 98: *sbírají pro Bismarcka národní dar* — K 70. narozeninám kancléře Bismarcka byla vydána výzva ke všem Němcům, „kam až sahá německý jazyk“, ke sbírce na čestný národní dar. Provolání bylo zasláno i do Rakouska; nejen Němci ve Štýrsku, ale např. i liberečtí oznámili, že se sbírky na dar B. zúčastní (úvodník NL z 8. 2. 1885, Národní dar pro Bismarcka); *Jireček* — viz vysv. k str. 35; *maxl* — Nerudova oblíbená karetní hra;

- 99: *dr. Strakatý* — JUDr. Jan S. (1835—1891), Nerudův spolužák na Akad. gymnasiu, od r. 1871 notář v Praze, poslanec, jeden ze zakladatelů národní strany svobodomyslné, v l. 1874—1889 starosta Umělecké besedy;
- 100: *odkážu je Umělecké besedě* — Neruda odkázal všechn svůj majetek své služce Anně Haralíkové. Jmění činilo 2027 zl, dluhy 975 zl. V závěti N. svolil, aby se vydávání jeho spisů ujal nakladatel Topič (*Umělecká beseda* — sdružení českých umělců s odborem hudebním, literárním a výtvarným, zal. r. 1863);
- 102: *vinny... politickým nez darem* — viz úvodní vysv. k str. 7; *Ženský výrobní spolek* — byl založen r. 1871 K. Světloou a měl pomáhat nemajetným dívkám ke vzdělání a k obživě (zpočátku měl dvě školy, obchodní a průmyslovou); ve schůzi městské rady 29. ledna 1885 bylo dosaženo toho, že do rozpočtu byla podpora 2000 zl. Žen. výr. spolku dodatečně vložena; *Školská matice* — viz vysv. k str. 19;
- 103: *Brandejs* — viz vysv. k str. 48;
- 104: *Nastala volební doba...* — Všeobecné volby do říšské rady se konaly v prvních dnech června 1885. Čeští konzervativní velkostatkáři vydali své volební provolání 28. dubna, česká národní strana provolání „sboru důvěrníků českých“ s kandidátní listinou, podepsané politiky staročeskými i mladočeskými, 22. května, moravská národní strana 1. května 1885. Provolání zdůrazňovalo, že minulých šest let bylo naplněno těžkými zápasy se silnými odpůrci. Kromě obhajoby starého programu loajality a smířlivosti nepřineslo nic nového; *Heinrich Klam* — hr. Jindřich Clam-Martinic, viz vysv. k str. 35; *Počkaj jen, baldo... jak Uhland říká* — Nerudův omyl; narážka na verše „Warte nur, balde ruhest du auch!“ („Počkaj, jen chvíli, též budeš spát!“) z básně J. W. Goetha Wanderers Nachtlied (Poutníkova noční píseň, překl. Ot. Fischera); *Uhland* — Ludwig U. (1787 až 1862), něm. lyr. básník a dramatik;
- 105: *aby se nemusil dát... židovi* — viz vysv. k str. 23; *Rubeľ vypravuje...* o „malém oufadníkovi“ — název povídky se nepodařilo zjistit; *emolumenta* — požitky, příjmy; *Němci... zůřili tuto zimu* — Návrh hr. Clam-Martinice, aby vyučování druhému zemskému jazyku na středních školách bylo závazné, se setkal při projednávání s odporem něm. poslanců, kteří žádali rozdělení Čech na dvě správní části. České menšiny byly krutě pronásledovány (např. surovosti na účastnících při otevření české školy v Liberci 13.—15. září 1884, útoky na české obyvatelstvo v Trutnově, jež byly organizovány tamější městskou radou);
- 106: *ono se na říšské radě... někdy tančí* — viz vysv. k str. 7; *Ani ta červená kravatle nezobecněla...* — viz Nerudův fejeton ze 4. dubna 1885 (NL 5. 4. 1885);
- 107: *Thibaut* — Anton Friedrich Justus T. (1772—1840), něm. právník franc. původu, romanista, prof. řím. práva v Kielu a (od 1802)

v Jeně; v *onehdejšíhú článku* — ve fejetonu z 2. května 1885 (NL 3. 5. 1885); *Atossa* — žena perského krále Dareia I. (vládl v l. 522 až 486); *Kýros* — zakladatel a král říše perské; padl r. 529 před n. l. v boji proti Skytům; *Xerxes* — X. I., nejstarší syn Dareia I., vůdce třetí výpravy perské proti Řekům; panoval v l. 486—465; *Diodor* — viz vysv. k str. 46; *Semiramis* — manželka a nástupkyně asyrského krále Nina; *Stabrobates* — Stabarobates, asi Sthávarapati, ind. král, který prý odrazil útok královny Semiramidy; *paní z Longuevillu* — Anne Geneviève de Bourbon-Condé (1619—1676), přítelkyně jansenistů, milenka vévody Fr. de Rochefoucauld; *Ludvík XIII.* — viz vysv. k str. 93; *Brewer* — Podle sdělení Brighton Public Libraries žil v l. 1827—1832 v Brightonu obchodník s knihami S. K. Brewer. V knize Franka Staffa *The Penny Post* 1918 (vydané tiskem r. 1964) se uvádí Brewer, papírník v Brightonu, jako první, kdo zhotovoval v dvacátých letech 19. stol. v Anglii obálky, pravděpodobně kvůli návštěvníkům lázní z kontinentu; *pracuju na své nesmrtelnosti* — Neruda vstoupil do literatury básní Oběšenec r. 1854, v l. 1856—1857 byl lokálkáfem, literárním a divadelním referentem v Tagesbote aus Böhmen; r. 1857 vyšla první jeho kniha *Hřbitovní kvítí*;

- 108: *svatojanské své hosty* — svatojanské slavnosti, pořádané 16. května (na den sv. Jana Nep.), byly spojeny s památkou položení základního kamene k Nár. div. (16. 5. 1868); *Peřina* — Václav Michal P. z Čechorodu (1782—1859), spisovatel, kanovník a kazatel v Praze, red. Dědictví svatojanského, autor *Života sv. Jana Nepomuckého*; *Tomek pochybuje* — V. V. Tomek (viz vysv. k str. 92) dokázal v III. díle svého Dějepisu města Prahy, že svatý Jan Nepomucký je postava legendární, přitvořená k historickému Janu z Pomuku (asi 1345—1393), doktoru práv, gener. vikáři arcib. Jana z Jenštejna. Příčinou jeho násilné smrti nebylo to, že odepřel vyrazit zpovědní tajemství, nýbrž spory mezi králem a arcibiskupem. Papež Benedikt XIII. prohlásil r. 1729 gen. vikáře Jana z Pomuku za svatého s chybným letopočtem smrti (1383 místo 1393);
- 109: „*je náramně mnoho věcí...*“ — Shakespeare, *Romeo a Julie*; *Má na Hradčanech... stříbrnou truhlu* — kapli se stříbrným náhrobkem; *Kamenný most* — Karlův; *pozitívek* — malé pevně umístěné varhany; *u Donáta* — viz vysv. k str. 19;
- 110: „*divadelní vlaky*“ — viz vysv. k str. 9; *čtí bratři ze Slezska* — divadelní vlak s 280 návštěvníky ND z okolí Mor. Ostravy a Olomouce přibyl do Prahy 25. května 1885 a byl okázale uvítán (NL 26. 5. 1885); *bratři až z Ameriky* — Účastníci divadelní lodi *Westfalia* (vyplula 1. června z New Yorku, přistála 13. června v Hamburku) dorazili 17. června do Prahy. K uvítání byl utvořen zvláštní výbor se zástupci všech významných spolků;
- 111: *excelenc-hrabě Heinrich* — hr. Jindřich Clam-Martinic, viz vysv.

- k str. 35; *co by tomu, nahofe' řekli* — viz úvodní vysv. k str. 7; *třicet šest jazyků* — třicet šest českých poslanců na říšské radě;
- 112: *už honem jen volte* — viz úvodní vysv. k str. 104; *excelenc-hrabě... Heinrich* — hr. Jindřich Clam-Martinič, viz vysv. k str. 35;
- 113: *zemské desky* — zápisy zemského písaře o průběhu soudního řízení před zemským soudem (v Čechách od polovice 13. stol.); v zemských deskách trhových byly zapisovány převody svobodných statků (feudálů); *Píseň o zvonu* — báseň Friedricha Schillera, v níž mistr zvonář rozjímá při lití zvonu o životním běhu jednotlivce i celé společnosti; *Doktor Jäger* — dr. Gustav J. (1832—1916), něm. lékař a zoolog, prof. na polytechnice ve Stuttgartě, darwinista, popularizátor hygienického odívání;
- 114: *Bach straší na všech stranách* — v NL byla 8. května 1885 otištěna zpráva (Znamení doby), že do říšské rady kandiduje býv. policejní ministr dr. Alexandr Bach; *české vůdcovské sovy* — mínění asi F. L. Riegera hr. Jindřich Clam-Martinič; *Viktor Hugo* — zemřel 22. května 1885 v Paříži ve věku 83 let; jeho *Legendy věků* vyšly r. 1859; byly napsány na ostrově Guerneséy, kde H. žil od r. 1855 ve vyhnanství. (Odešel do něho po převratu, jímž se Napoleon III. dostal k moci, a vrátil se z něho po císařově pádu r. 1870. Proti N. napsal polit. spis *Napoléon le Petit* — Napoleon Malý, 1852.);
- 115: *Divadelní hry Hugovy* — Cromwell, Hernani, Ruy Blas, Král se baví;
- 116: „*Čechové!*“ — volební provolání Sboru důvěrníků poslanců českých, podepsané dr. Riegrem (viz vysv. k str. 76) jako předsedou a Antonínem Otakarem Zeithammerem (1832—1919), prof. Akademického gymnasia, českým konzervativním politikem, jako prvním náměstkem (v NL prohlášení uveřejněno nebylo); „*Od zástupců lidu lze žádati...*“ — citováno z provolání Sboru českých důvěrníků, viz vysv. k str. 104; *za dlouhých těch šest let* — viz vysv. k str. 104;
- 117: *třeba dvacetiletou pasivní opozici* — narážka na trpný odpor českých poslanců v l. 1863—1879, viz úvodní vysv. k str. 7;
- 120: *Před několika nedělemi zavděčil jsem se...* — viz fejton z 21. března 1885 (NL 22. 3. 1885); *jsem s výsledkem nynějších voleb... nespokojen* — konaly se v Čechách 1. června 1885 ve venkovských obcích, 3. června ve skupině měst a 5. června v obchodních komorách a přinesly jednak vítězství českých kandidátů ve smíšených obvodech, jednak dílčí úspěch mladočechům; *poslanci čeští nezastluhují... nic jiného než „trojku“* — v prohlášení se praví: „Mnohá naděje naše nevyplnila se, a nejedna věc, jež byla podnětem vstoupení našeho a již žádati národ náš byl oprávněn, čeká posud svého vyplnění.“;
- 121: *mezi těmi „roztřepenými“ šesti hlasy* — při volbách v Praze 3. června 1885 byl zvolen Bedřich Hájek, rada vrch. zemského soudu, 1523 hlasy; kandidát ústavověrných Němců dr. Schmeykal obdržel 350 hlasů, dr. Rieger a Liebacher po jednom a šest hlasů bylo roz-

- třístěno; *Já umím ve Vídni obědvat* — Neruda byl ve Vídni naposledy r. 1879 (MC, Z Vídne, 281—351; Spol. IV, 188—212); *u Zeleného stromu* — restaurace nejdříve v Dominikanerbastei 17 v 1. vídeňském okrese, později se přestěhovala na Wallnerstraße; *na Hrnčířských schodech* — restaurace v ulici Hafnersteig (blízko Fleischmarkt) v 1. vídeňském okrese; *půlnoční bály* — plesy začínající o půlnoci; *u Svatého Petra* — kostel sv. Petra leží v blízkosti ulice Graben ve středu Vídne; *divadelní americká loď* — viz vysv. k str. 110; *Vaterland pana hraběte Clam-Martinice* — viz vysv. k str. 35; *divadelní vlaky* — viz vysv. k str. 9;
- 122: *Ústřední matice školská* — viz vysv. k str. 19; „*národní navštivenky*“ — v NL z 26. srpna 1885 bylo otištěno Nerudovo zasláno: „Ve věřejším odpoč. čísle našich Národních listů nalézám zprávu, že o veřejné slavnosti ve prospěch Ústřední matice, kteráž obdívati se má v Praze měsíce příštího, měl by se na místě slavnostním umístiti též stan ‚Nerudův‘ s národními navštivenkami a obálkami. Tento nápis na dotýčném stanu byl by přamálo odůvodněn! Učinil-li jsem ve fejetonu návrh na takové ‚navštivenky národní‘, stalo se tak na základě dopisu mně z obecenstva zasláno, anonymního. Považuji dosud myšlénku tu za pěknou i praktickou, ale: myšlénka ta není moje. — V Praze 26. srpna. Jan Neruda.“;
- 125: *při vjezdu českých Američanů* — 16. června 1885 byly celé stránky novin věnovány Američanům;
- 128: *odevření... divadla v Brně* — po zákazu představení v Besedním domě v r. 1882 zakoupilo divadelní družstvo pro stálé české divadlo v Brně za 60 000 zl tzv. dům Marovského ve Veveří ul. Divadlo bylo otevřeno 6. prosince 1884 slavnostním představením Kolárovy Magelony. S krátkou přestávkou tu účinkovala společnost Pavla Švandy ze Semčic. Po jeho smrti (5. 1. 1891) převzalo družstvo divadlo do vlastní režie. Brněnské div. družstvo dostalo od výboru pražského div. sboru 10 000 zl, v r. 1884 pak 8200 zl jako výtěžek bazaru na Žofině, pořádaného Akad. čtenářským spolkem. Také divadelní vlak byl z Prahy do Brna vypraven, ale první léta skončila pro slabou návštěvu pasivem;
- 129: *už je po té slavnosti americké* — míněna návštěva Nár. divadla americkými Čechy, viz str. 125—128; *zábavám... na prospěch naší Matice školské* — např. „třetí národní slavnost“ na Smíchově, „národní slavnost“ v Karlíně, „elitní věneček s promenádním koncertem“ českých abiturientů pražských (NL 27. a 28. 6. 1885);
- 130: *v Opavě... si staví budovu* — české gymnasium v Opavě, zpočátku matiční, bylo založeno r. 1883; *Opavský týdeník* — pokračovatel Opavského besedníku, vycházel v l. 1870—1913; *Muzeum Matice opavské* — založeno r. 1885 vlasteneckým spolkem českým v Opavě, který vznikl r. 1877; Neruda mu věnoval sbírku mincí; „*vzdělaný člověk musí umět německy*“ — viz vysv. k str. 76; *na Žo-*

- fině... slavnost ve prospěch Schulvereinu* — konala se 24. června 1885; čeští obyvatelé Prahy zvláště nelibě nesli demonstrativní vztyčení proušáckých a velkoněmeckých praporů; viz též vysv. k str. 21;
- 131: *v dnešních Humórech* — Humoristické listy, roč. XXVII, str. 208; *Josef Jireček* — viz vysv. k str. 35; *Taafe* — viz vysv. k str. 38; *Langbein* — August Friedrich Ernst L. (1757—1855), něm. spisovatel, humor. romanopisec a veršovec;
- 133: *Napsal jsem články „o vdovcích po živých“* — v NL 2. srpna 1885, DK V, 187—191; *proto jsem zmizel na čtyry neděle* — N. ve skutečnosti zůstal v Praze; v dopise z 12. července 1885 Emílii Heydukové píše: „Nejsem hybný, nejde mi to zasednout k stolku, kdy mne to k němu vábí“; *Herodes v té známé staročeské hře* — „vraždění neviňátek“ — mláďátek, polit. narážka na staročeské útoky proti mladočechům;
- 134: *„Neděle má být dělníkovi vrácena“* — na základě zákona z 8. března 1885 vydal starosta měst pražských dr. T. Černý vyhlášku, podle níž od 3. června 1885 „nemají se v neděli práce živnostenské konati“ (NL 28. 8. 1885); *jsmeť také dělníci* — srov. též dopis Dělnickému spolku Budislav v Roudnici, Dop. III, 531, str. 299;
- 135: *Rosegger* — Peter R. (1843—1918), rak. básník rolnického původu, lidový povídkář a romanopisec;
- 136: *na velkoduchem zakladateli přístiho Muzea průmyslového* — sládek Ant. Fingerhut (Náprstek) koupil r. 1836 dům U Halánků na Betlémském nám. (č. 269/1) na Starém Městě; jeho syn Vojta jej odkázal muzeu, původně určenému pro vzdělání řemeslníků a malých živnostníků, které založil r. 1862 a pro něž dal r. 1886 postavit v zadní části domu nový trakt; *sbírky Rudolfiny* — Rudolfinum, dnešní Dům umělců, bylo postaveno v l. 1876—1884 pro obrazárnu Soukromé společnosti vlasteneckých přátel umění, Uměleckoprůmyslové muzeum a konzervatoř hudby; *sbírky Českého muzea* — byly v l. 1847—1890 v býv. paláci Voračických, později Jana Nostice (na místě Investiční banky) na Příkladově 858/20; muzejní budova na Václavském náměstí byla postavena v l. 1885—1890 podle plánů Josefa Schulze na místě býv. Koňské brány a hradebních pozemků, které darovala r. 1876 pražská obec;
- 138: *Drobné hapky krejcarové mihají se...* — Týká se sbírek, darů, zábav a slavností, pořádaných u příležitosti svatováclavského posvícení ve prospěch Ústřední matice školské (viz vysv. k str. 19). Velké slavnosti byly 27. a 28. září 1885 hlavně na Střeleckém ostrově, kde byl postaven i stánek Nerudův s národními návštěvkami (viz vysv. k str. 122);
- 139: *povídku Cesarovu* — Giovanni Alfredo Cesareo, nar. 1861, it. spisovatel, prof. univ. v Palermu; *paralela... z města Brém* — MC, 121;

- 140: „*Že peníze světem vládnou,...*“ — zlidovělá píseň J. J. Marka (viz vysv. k str. 28); *Sychra* — Matěj Josef S. (1776—1830), katol. farář, kazatel a spisovatel poučných i zábavných spisů pro mládež;
- 141: „*černá slepice z pohádky české*“ — Tři dary: ubrousek, slepice a pytel z Českých pohádek K. J. Erbena; „*plivník*“ — skřítek, šotek, zprav. v podobě (černého) kuřete;
- 142: *Nebyl jsem na Střeleckém ostrově, na posvícení...* — Ve dnech 27. a 28. září 1885 uspořádal na Střeleckém ostrově zvláštní výbor vlasteneckých dam ve prospěch Ústřední matice školské svato-václavské posvícení. Nerudových národních návštěvenek se prodalo 1000 kusů po 3 kr. Také ve všech českých hostincích a kavárnách byly uspořádány sbírky, prodej posvícenských koláčů atd., zejména dobře se vydařila zábava v Měšťanské besedě; *frazeologii starého Sychry* — viz vysv. k str. 140;
- 143: *huška* — hučka; *na dámské hlavě leda nějaké kolibri* — viz Spol. III, 424; *stála před Rumlem* — pravděp. Ludwig Rummel, obchod s hedvábím, Staré Město, Havířská ul. 6, nebo W. Rummel, klenotnictví a zlatnictví, Jungmannova ul. 42;
- 144: *jako se táhl lid israelský za sloupem* — při cestě Židů z Egypta (Starý zákon, II. kniha Mojžíšova, kap. 14);
- 145: *dámy vybraly... dost* — V darech a příspěvcích ÚMŠ se pokračovalo i po posvícení. Do 3. října 1885 bylo odvedeno 99 277 zl a v cenných papírech 550 franků (NL 4. 10. 1885); *64 mužských poslanců* — po volbách do Říšské rady 1., 3. a 5. června 1885 měl z jejich 352 poslanců Český klub 66 (NL 14. 6. 1885); *Taaffe* — viz vysv. k str. 38; jako min. předseda v l. 1869—1870 usiloval o dohodu mezi Čechy a Němci v českých zemích; *naši poslanci na říšské radě* — viz úvodní vysv. k str. 7; *Češkám to jejich němčení vytýkají* — viz vysv. k str. 27;
- 146: *Jeníčku, bloudíš...* — Upřímné vyznání (K. J. Erben, České písně a říkadla, 452);
- 147: „ *zcela neobyčejně intresantní soumraky*“ — srov. např. NL 1885, Hrozná bouře (19. 4.), Soudný den (13. 9.);
- 148: *Karel Línk* (1832—1911), taneční mistr, řed. Král. čes. zemské taneční školy, Staré Město, Krocínova 1; v r. 1862 sestavil z podnětu Jana Nerudy českou besedu; *Čejka* — Gustav Č., majitel ústavu pro vyučování tanci, Staré Město, Mikulášská 9; *Pírník* — Tomáš P., Staré Město, Uhelný trh 11; *Kaska* — Konstantin K., Nové Město, Vladislavova 20; *Horák* — Jan H., Staré Město, Bartolomějská 11; *Rech* — František R., Smíchov, Kinského 24; „*inscribovat*“ — zapsat do seznamu; *Krocínova ulice* — poblíž Nár. divadla (ústí do Divadelní ul.); *Beseda měšťanská* — Měšťanská beseda pražská, viz. vysv. k str. 24; byla nejprve ve Voršilské ul., později na Přikopě, v l. 1870—1950 ve vlastním domě ve Vladislavově ul. 1477/20; *mikulášský klášter* — kostel sv. Mikuláše na Starém Městě, Miku-

- láská ul., dříve klášter benediktýnů; „*O — ich bitte!*“ — „*Ó — prosím!*“; „*tour-des-mains*“ — obrat rukou;
- 149: „*Národní vláda*“ — 22. ledna 1863 se prohlásil tajný ústřední varšavský komitét za národní vládu a vyzval polský lid do zbraně; „*Národní vůle*“ — ruská revoluční organizace Narodnaja volja; „*Consiglio degli Dieci*“ — „Rada deseti“, diktátorsky rozhodující nad životem a jměním občanů v Benátkách; *Die heilige Vehme* — féma, samosprávný soud v jihozáp. Německu; nedostavil-li se obesaný k soudu, byl odsouzen v tajném řízení v nepřítomnosti, a to k trestu smrti oběšením; *na národu roli dědičné* — viz vysv. k str. 88;
- 150: *Mikuláš z Husince* — M. z Husi a Pístného (zemřel 1420), přední husitský politik a vojevůdce; *Prokúpek* — Prokop Malý, zvaný Prokúpek, husitský bojovník, kněz a hejtman strany sirotků; padl r. 1434 v bitvě u Lipan; *Jiskra Brandejs* — Jan Jiskra z Brandýsa (zemřel po r. 1468), vojevůdce a politik, v Uhrách vůdce zbytků husitských vojsk, najatých na obžanu husitských zájmů a proti Turkům; *Cavour* — Camillo Benso hr. C. (1810—1861), it. státník; ve spojení s franc. císařem Napoleonem III. dosáhl r. 1861 vytvoření jednotné Itálie v čele se savojskou dynastií; *Deák* — Ferenc D. (1803—1876), maď. vůdce liberální opoziční strany; měl velký podíl na dosažení rakousko-uherského vyrovnání v r. 1867; *pfevezme... uspořádání „národního funusu“ sám* — míněn vůdce staročeské strany dr. F. L. Rieger, viz vysv. k str. 76;
- 151: *Vím, že spanilě štenáře moje nezajímá teď nic...* — Mírem v San Stefanu r. 1878 svolili Turci k zřízení poplatného Knížectví bulharského; jeho zamýšlené území však berlínský kongres značně zmenšil. Zároveň byla vytvořena samostatná provincie Rumelie; Makedonie byla ponechána Turecku. Knížetem Bulharska byl r. 1879 zvolen Alexander Battenberský, synovec ruského cara Alexandra II. Nedovedl však zmírnit boje konzervativců a liberálů a obecná nespokojenost ho vedla k obnovení staré ústavy (1883) a k propuštění Rusů z vlády, čímž podráždil ruského cara. Sjednocení Východní Rumelie se severním Bulharskem v září 1885 bylo záminkou k válce, kterou v listopadu t. r. vyhlásil Bulharsku (na podnět Pešti) srbský král Milan Obrenović (žil 1854—1901, vládl 1868—1889) k upevnění nejisté situace doma. Po sérii porážek srbské armády v druhé polovici listopadu 1885 zakročilo diplomaticky Rakousko-Uhersko, ale mír mezi Srbskem a Bulharskem byl podepsán až 3. března 1886 v Bukurešti. Neúspěch donutil srbského krále Milana 6. března k abdikaci. První dny srbsko-bulharského konfliktu vzbudily v novinách velký rozruch, zejména mylné zprávy o srbských vítězstvích. NL stály na straně Bulharska, o Milanovi psaly jako o věrolomném srbském despotovi, který dal „povel svým plukům, aby přepadly bratry bulharské a urvaly jim pět velkých krajů vlasti“ (NL 22. 11. 1885); *Srědec* — starší název Sofie;

- 152: *remontodrký* — kapesní hodinky; *Timok* — řeka ve vých. Srbsku; *Topčider* — údolí při již. okraji Bělehradu s letohrádkem a památnou loukou; *Ružuk* — dnes Ruse, hlavní bulh. přístav na Dunaji; *Šumen* — v severových. okraji Bulharska; od konce 18. stol. turecká pevnost, nikdy Rusy nedobytá; *Schillerovy děje Povstání v Nizozemsku* — hist. dílo z r. 1788;
- 153: *Diogenes* — D. ze Sinope (asi 400—323), představitel kynické filosofie, opovrhující životním pohodlím; *kdyby... český Jiskra utíkal před Madarem* — viz vysv. k str. 150; *Nový pan ministr vyučování* — 5. 11. 1885 odstoupil ministr kultu a vyučování baron Conrad a na jeho místo byl jmenován dr. Paul Gautsch von Frankenthurn (1851—1918), dvorní rada a ředitel tereziánské akademie, centralista a konzervátec. Čeští poslanci odstoupení bar. Conrada uvítali, neboť omezoval možnosti rozvoje českého školství. Parlamentní pravice nebyla s jmenováním dr. Gautsche, nepolitika, spokojena, poněvadž čekala, že bude ministrem jmenován někdo z jejího středu. V denním tisku se objevovaly protichůdné zprávy o záměrech nového ministra ve vztahu k slovanskému školství a v otázkách církevního vlivu na školství (NL 14. 11. 1885); *zakládání knihoven po venkově českém* — „Štítový“, spolek jihočeských akademiků v Praze, se v NL z 21. 11. 1885 obracel k jednotlivcům a spolkům o podporu penězi a knihami; v minulých letech daroval celé řadě jihočeských vesnic knihovny;
- 154: „*na kokše*“ — viz vysv. k str. 49; *občana, který platí alespoň 20 zlí přímé daně* — měl volební právo; *Ferdinandova třída* — viz vysv. k str. 19; *stampiglie* — razítko;
- 155: *založení Národních listů* — r. 1861 dr. Juliem Grégrem; *vytištění prvních svých básní* — první svou báseň, baladu *Oběšenec*, uveřejnil J. Neruda r. 1854 v Lumíru pod pseudonymem Janko Hovora; *od příchodu Čechů* — v Palackého *Dějinách* se datuje tzv. perioda pohanskočeská od r. 451 n. l.; *5646 let...* — podle židovského kalendáře; *Rubeš* — viz vysv. k str. 9;
- 156: *Na naši českou politiku...* — viz úvodní vysv. k str. 7; *Rothschild* — nejbohatší evr. bankéřská rodina židovského původu, pocházející z Frankfurtu n. Moh.; *Selig* — J. G. S. (majitel Jakub Selig), závod bankovní a směnárni, Na příkopě 1; *promesa* — poukázka na výhru při tahu losu po zaplacení určité prémie; *Merkur* — klub samostatných obchodníků a průmyslníků v Jungmannově ul. 12; *Václav Stach* (1754—1831), prof. teologické fakulty v Olomouci, osvícenec, přítel Dobrovského, spisovatel a překladatel; jeho verše „*Starý veršovec pro rozumnou kratochvíli*“ vyd. K. I. Thám r. 1805;
- 157: *trabant* — ozbrojený průvodce; zde služebník; *ze stoletého kalendáře* — dr. M. Knauern, *Stoletý kalendář pro 19. a 20. století*. Mimoto krátký popis planet, pravidla povětrnosti, měsíční hospodářský

kalendář, lékařské prohlídky proti některým nemocem lidí a zvířat.
V Praze 1868;

- 158: *svatý Jan Nepomucký utopen* — viz vysv. k str. 108;
- 159: *Dr. Hanuš* — Ignác Jan H. (1812—1869), čes. filosof, stoupenec Hegelovy filosofie; zabýval se i mytologií a lid. příslovími, filologií a lit. historií;
- 160: *František Uman* (1829—1. 5. 1864), novinář a spisovatel, nejprve činný v NL, od r. 1863 první redaktor Moravské orlice; *Karel Zelinka* (1835—1865), žurnalista, Nerudův redakční druh z Hlasu; srov. Nerudův nekrolog z 25. a 26. května 1865, Lit. I, 490—495, a jeho přetisk v Švandovi dudákově 1886, str. 688; *Josef Svoboda* (1836—17. 2. 1873), žurnalista, příspěvatelem Humor. listů, lokálkaf v Hlasu; po sloučení Hlasu s NL (1865) přešel do jejich redakce; *Vítězslav Hálek* (1835—8. 10. 1874), byl redaktorem NL od jejich založení a měl na starosti rubriku divadelní a literární fejeton; *František Kofínek* — F. Bronislav K. (1831—19. 11. 1874), spisovatel a novinář, od 1867 redaktor NL, zemský poslanec, mladočech; *Antonín Strauch* — A. Štrauch (1831—20. 1. 1877), spisovatel a novinář, dvě léta vězněný za činnost v Humor. listech, vyd. Rachejtle, Diblíka, pak redaktor NL; *Dr. Rob. Nápravník* — JUDr. Robert N. (1840—1877), advokát ve Vlašimi, 1866—1867 redaktor NL; byl pronásledován a žalářován; *Vincenc Vávra* (1824—6. 8. 1877), spisovatel a novinář, zemský poslanec; účastnil se revol. hnutí 1848, r. 1850 odsouzen pro účast na májovém hnutí, byl odpovědným redaktorem Krásova Času, odkud v r. 1862 přešel do nově založeného polit. deníku Hlas; po sloučení Hlasu s NL (1865) přešel do jejich redakce; *Frant. Šimeček* — František Š. (1842—25. 9. 1877), básník, od r. 1870 v redakci NL (řídil rubriku Ze soudní síně); *Boh. Havlasa* — Bohumil H. (1852—25. 11. 1878), spisovatel, autor próz s hist. a exotickými náměty, r. 1875 za srbsko-turecké války zpravodaj NL na bojišti v Hercegovině; r. 1877 se přihlásil jako dobrovolník do ruské armády proti Turkům; zemřel na tyfovou nákazu za válečného tažení v Alexandropoli (Leninakanu); *Dr. Karel Sladkovský* (1823—4. 3. 1880), novinář a politik, viz Spol. IV, 240—246; *Karel Šubert* — K. Marian Šubrt (1844—9. 1. 1883); jako novinář začínal v Moravské orlici, od r. 1881 v redakci NL jako tržní zpravodaj; *Dr. Otakar Jedlička* (1845—27. 6. 1883), lékař, spisovatel a novinář, od r. 1867 v redakci Národního pokroku, v l. 1869—1874 v NL; *Josef Barák* (1833—15. 11. 1883), novinář a publicista, přední mladočeský politik, spoluzakladatel Dělnických listů (1871); v redakci NL od 1861, vrátil se do nich 1873, od r. 1874 jejich odpovědný redaktor; pro novinářskou a politickou činnost několikrát vězněn; *Dr. Mir. Tyrš* — PhDr. Miroslav T. (1832—8. 8. 1884), zaklad. Sokola, prof. dějin umění na Karlově univ., zem. a říšský poslanec; do NL psal posudky o uměl. výstavách; *Dr. Stan.*

- Kodým* — MUDr. Filip Stanislav K. (1811—4. 10. 1884), přírodovědec, redaktor, zemský poslanec, stoupenec strany svobodomyšlné; r. 1869 žalářován; *Frant. Šimáček* — František Š. (1834—5. 5. 1885), novinář a nakladatel, národohospodářský buditel, v l. 1861—1863 člen redakce NL; propagoval a organizoval zakládání občanských záložec; za svou činnost pronásledován a vězněn; *Dr. Leop. Geitler* — PhDr. Leopold Václav G. (1847—2. 6. 1885), český jazykozpytec, od r. 1873 docent v Praze, od r. 1874 prof. slavistiky v Záhřebě, redaktor NL;
- 162: *osmačtyřicátník dějinně proslulý* — dr. Karel Sladkovský;
- 163: *došel si do Tyrolských Alp... pro... smrt* — Po těžké chorobě podnikl dr. Tyrš v l. 1883—1884 cestu do Tyrol, kde zahynul neznámým způsobem v noci z 8. na 9. srpna 1884 (nalezen až 21. srpna). Pochován 23. srpna v Ötzu (v Tyrolsku) a 9. listopadu 1884 v Praze do společně hrobky s Jindřichem Fügnerem;
- 165: *Prohlašuju tímto veřejně a slavně:...* — Zasedání českého sněmu od 25. listopadu 1885 do 20. ledna 1886 se konalo ve znamení obrany proti útokům něm. poslanců na jednotu Českého království. V sezení 5. prosince 1885 něm. poslanec Arnošt Plener podal návrh na rozdělení Čech ve dva správní obvody. Žádal zrušení jazykového nařízení z 19. dubna 1880 (tzv. Stremayrových jazykových nařízení) pro některé obvody krajských soudů v Chebu, České Lípě, Mostě, Litoměřicích a Liberci. Proti tomuto útoku na jazykovou celistvost Čech podal poslanec dr. Pravoslav Trojan návrh na doplnění nařízení z 19. dubna 1880, aby se dostalo českému jazyku úplné rovnoprávnosti s německým u soudů a úřadů. Plener při odůvodňování svého návrhu (15. 12. 1885) stál na „uzavřeném německém území“ a zdůrazňoval, že němčina není jen druhým zemským jazykem, nýbrž i státním jazykem rakouským. Dr. Trojan hájil svůj návrh 17. prosince 1885, přitom se odvolával i na obnovené zřízení zemské z r. 1627, jímž byla zavedena rovnoprávnost němčiny s češtinou. Oba návrhy byly odkázány patnáctičlenné komisi českých a německých poslanců a ostře se o nich polemizovalo v českých a německých novinách. Také při projednávání jiných osnov útočili němečtí liberálové na snahu českých politiků o dosažení rovnosti obou jazyků v Čechách. Tak při projednávání rozpočtu 7. ledna 1886 dr. Pickert dokazoval, že se Němcům v Čechách ubližuje, obviňoval české poslance z denuncování, dr. Knoll zase tvrdil, že se s Čechy zachází jako s rozmazlenými dětmi, čehož následkem jsou jejich výtržnosti a surové útoky na Němce. O návrzích zmíněné komise se bouřlivě debatovalo v sezeních 18. a 19. ledna 1886. České veřejnosti se zvláště dotkl výrok německého poslance dr. Knotze o tom, že německá mládež je naplněna ošklivostí vůči všemu, co je české. (NL 19. 1. 1886) Dr. Schmeykal požadoval rozdělení Čech a zdůrazňoval spojenectví s německou říší, baron Scharschmidt dokazoval, že

Němci měli už v 17. stol. „uzavřené německé území“ v Čechách. Při hlasování byl přijat návrh většiny komise, zdůrazňující, že zřízením zvláštního území, v němž by se na soudech a jiných úřadech jednalo jen německy, by bylo porušeno rovné právo národnosti české. Podle zákonů dosud platných má v celém Království českém čeština i němčina rovnoprávné postavení, každý může vznášet u úřadů podání česky nebo německy. Vláda byla vyzvána, aby připravila osnovy zákonů pro přesné stanovení užívání obou zemských jazyků v úředním styku; *jsem já jednatelem spolku Maxl* — viz vysv. k str. 98; spolek neexistoval; *přeložil dvě novely z polštiny* — jen fikce, narážka na „rádobyliterátství“; *ve své hospůdce* — u Knoblocha na Betlémském nám. na Starém Městě;

- 166: „*was grob ist, ist stark*“ — „co je hrubé, je silné“;
- 167: „*předbřeznoví vlastenci*“ — viz vysv. k str. 29; „*osmačtyřicátníci*“ — stoupenci revolučních myšlenek r. 1848; *Václav Hodek* — pohřben 24. ledna 1886 na Vyšehradě; viz Pod. III, 92—93;
- 168: *na „Hřbitůvku Národních listů“* — viz fejeton z r. ledna 1886, str. 160—164;
- 175: „*dienstmädchenasyly*“ — „útulny pro služky“; „*mädchenhort*“ — „útočiště děvčat“; *Útulna pražská* — založena baronkou Webrovou z Ebenhofu 19. listopadu 1879 v den jmenin cis. Alžběty; *v jisté hlásterské budově pražské* — v Mariánském ústavu sester Božské lásky na Novém Městě, Ječná ul. 33;
- 178: *nelze svést rovnost a rovnoprávnost zde dole* — viz úvodní vysv. k str. 165;
- 179: *budem zkoumat pravost Libušina soudu* — počátkem r. 1886 došlo k prudkým bojům o pravost Rukopisů; statí „Potřeba dalších zkoušek RKZ“ v Atheneu 1886 se postavil prof. Jan Gebauer v čelo odpůrců pravosti. Koncem března 1886 vyšla brožura „Na obranu Rukopisů královédvorského a zelenohorského“, v níž se dr. Julius Grégr snažil vyvrátit námitky profesorů dr. J. Gebauera a dr. T. Masaryka (předtím byla otiskována v NL; viz též Lit. III, 227—231); „*Púbi!...*“ — z něm. Bube, chlapec, hošík; *u nás musí být na všechno spolek* — v Adresáři král. hlav. města Prahy z r. 1884 je uvedeno 750 spolků; „*Nechvalno nám... iskat pravdu*“ — hledat pravdu (z Rukopisu zelenohorského);
- 180: *o smíchovské divadlo... máme se stát chudlí* — 1. dubna 1886 byla rozpuštěna Švandova divadelní společnost, její členové dostali čtrnáctidenní výpověď. Usnesli se, že setrvají v jednotném sdružení a že k obhájení existence budou pořádat představení v nové aréně, která bude ze soukromých prostředků zbudována na výhodném místě na Smíchově (NL 2. 4. 1886); *Němci... staví sobě divadlo druhé* — nyn. Smetanovo divadlo (postaveno v l. 1886—1888); *Švanda* — Pavel Š. ze Semčic (1825—1891); od r. 1853 vedl soukromé staroměstské div. u sv. Mikuláše, r. 1859 mu řed. Thomé

svěřil česká představení ve Stavovském divadle; byl dramaturgem, v l. 1863—1866 i režisérem, tajemníkem a hlav. pokladníkem Prozatímního divadla; r. 1865 vytvořil vlastní společnost, s níž hrál v Plzni, v Budějovicích, v Táboře a jinde, od r. 1871 řídil Arénu na Smíchově, od r. 1873 Arénu v Plzni, od r. 1881 smíchovské divadlo U Libuše, od r. 1891 letní divadlo na Smíchově; po několik sezón působila jeho společnost i v Brně, kde dala základ k vybudování reprezentačního národního divadla (viz vysv. k str. 128);

- 181: *arénu... ve Pštrose* — zbudována r. 1869 v zahradě Pštrose na Vinohradech (v místech ohraničených dnes ulicemi Vinohradskou, Italskou, Mánesovou a Anny Letenské); po slibných začátcích se stala konkurencí Arény na hradbách pro Švandův nepřekonatelnou, proto arénu nejprve pronajal a r. 1874 prodal majiteli pozemku; byla zbořena r. 1910; *divadlo Pištěkovo* — Pištěkova aréna byla postavena v r. 1893 u vinohradské vodárny (ve Slezské ul. na nároží s dnešní ul. Kladskou); dřevěnou letní budovu opatřil Jan Pištěk (1847—1907) v r. 1900 střechou; zbořena v r. 1932; *zimní divadlo v Plzni* — 27. března 1886 oznamovaly NL, že se Švandův divadelní podnik vrátí po zimním působení v Plzni a v Kolíně opět do vlastního divadla na Smíchově; „*český šermířský klub*“ — Pražský šermířský klub v Praze, Staré Město, Poštovská 48;
- 182: *Čeští šermíři chystají první... turnaj* — 29. dubna 1886;
- 183: *Kam jdeš, Jene?* — Píseň k svatému Janu Nepomuckému o jeho cestě z Boleslavi do Prahy, všem pobožným poutníkům pro potěšení vyhotovená. Vytisknuta u Antonína Jos. Zlímy 1799. Zpívá se jako *Kam chvátáš tak s horlivostí; kolem světcovy sochy* — socha sv. Jana Nepomuckého z konce 17. stol. ve Šporkově ul. na Malé Straně; *Rok 1848... radost ovšem trochu pocuchal.* — viz fejton Zázrak svatojanský z 16. května 1872, Spol. III, 237—239;
- 184: *zpěvalit jsme... Hej Slované!* — studentští účastníci manifestace o svatojanských slavnostech byli za zpívání písně *Hej Slované!* ještě v r. 1860 stiháni (DK I, 16); *dobu svých „olympijských her“* — viz str. 110; „*Česká domácnost*“ — česká škola kuchařská, Václavské nám. 28;
- 186: *Ústřední matici školskou* — viz vysv. k str. 19; *k ochrannému Akademickému domu* — Myšlenka k vybudování Akademického domu vyšla r. 1872 z Akademického čtenářského spolku. Založen fond, r. 1875 Spolek pro vystavění Akademického domu v Praze. Po letech sbírek byl r. 1895 koupěn dům „U římského císaře“ ve Spálené ul. 20; *české divadlo v Brně* — viz vysv. k str. 128; v l. 1886—1889 byla zřízena loterie ve prospěch postavení důstojného divadla českého v Brně; vynesla 70 000 zř; 20 000 zř bylo určeno na rekonstrukci divadla Na Veveří;
- 188: *Makovský* — viz vysv. k str. 19; *vzduch... dávají pořádk do novin* —

- pro nečistotu, viz např. str. 226; *na Helgolandu* — srov. Helgoland, 1875 (MC, 127—144); *na Bosporu* — srov. Cařihrad, 1870 (Obrazy, 9—46); *na Špiláku u otce Prokopa* — viz Spol. IV, 345;
- 189: *na Cibulku za Smíchovem* — v Košířích; pojmenování podle hospodářské usedlosti zvané Cibulka (čp. 124);
- 190: *o rovnoprávnosti* — viz úvodní vysv. k str. 165; *o nestatečnosti naší národní* — viz úvodní vysv. k str. 7;
- 191: *kázání do novin* — srov. „Na obranu českých knihkupců a nakladatelů“ v NL 14. února 1886; *Rotschild* — viz vysv. k str. 156;
- 193: *Nordkap* — Severní mys v s. bodě norského ostrova Magerö;
- 194: *ostatní literatura se přiživí* — viz str. 188—192; *práv svých nedbá... pořádný Čech* — viz úvodní vysv. k str. 7; *máme v Praze tolik škol odborných* — asi deset (Akademie výtvarných umění, konzervatoř hudby, škola varhanická, Československá akademie obchodní, průmyslová škola, všeobecná kresliřská škola, odborná škola pro umění zlatnické, obchodní a průmyslová škola dívčí, veřejná sladovnická škola, lihovarnická škola); „*evangelium sv. Jana*“ — Svatojanské evangelium, otištěné Hankou r. 1829, bylo uvedeno v české literatuře jako jedna z nejstarších památek. Jeho pravost hájil Šafařík a Palacký, r. 1881 ještě prof. Gebauer; r. 1886 bylo chemickou zkouškou uznáno za padělek; „*estetickým rozбором Kralodvorského rukopisu*“ — v Atheneu z 15. února 1886 vyslovili prof. J. Gebauer a T. G. Masaryk „vědecké pochybnosti“ (NL 16. 5. 1886) o pravosti Rukopisů. Masaryk vydal Příspěvky k estetickému rozboru RK a RZ;
- 195: *máme... ústav* — v Libni — zpráva v NL z 15. srpna 1886: „...městská rada pražská zřizuje v libeňském zámku penzionát ‚pro nezvedené hochy lepších rodin‘; budou se vzdělávat v předmětech školy obecné, střední nebo odborné, jméno i stav rodičů zůstane utajen“; *spolek Domácnost* — viz vysv. k str. 184;
- 196: *atest* — osvědčení;
- 198: *Apollo belvedérský* — vytvořen pravděpodobně Leocharem, aténským sochařem z 2. pol. 4. stol. před n. l.;
- 199: *kvůli* — *Balkánu* — viz úvodní vysv. k str. 151; bulharský kníže Alexander Battenberg se vzdal trůnu, 7. září 1886 opustil hlavní město Srdec a 9. září 1886 Bulharsko; *jiné noviny německé... nám nadávají* — např. Deutsche Zeitung psaly o přípravných kursech pokračovacích škol živnostenských: Ze 7500 učňů ve Vídni jsou 3300 Češi; Čechy by měly zaplatit polovinu nákladů na ně. Němečtí hoši jsou „talentovanější a slušnější“ (NL 11. 9. 1886);
- 200: *hankán „národních slavností“* — např. národní slavnost v Plzni ve prospěch ÚMŠ, slavnost odhalení pomníku Fr. Palackého v Písku, Hýblova slavnost v České Třebové, výlet na Krakovec; *Matice* — viz vysv. k str. 19; *dle Jungmanna* — Jungmannova Historie literatury české aneb Soustavný přehled spisů českých, s krátkou historií

- národu, osvícení a jazyka (1849); *napsal jsem si baladu malou* — B. II, 217, vysvětlivka na str. 398;
- 201: *„Animas“* — Animas fidelium, latinská píseň zpívaná při ukončení smutečního obřadu;
- 202: *ples pražských řezníků* — na Žofíně 23. listopadu 1886; *dekretář* — necechovní řemeslník, který nesměl mít tovaryše a učedníky; *ples českých spisovatelů* — viz Spol. IV, 374—378;
- 203: *„řezanka“* — český lid. tanec polkového tempa;
- 204: *Radecského pomník* — pomník Jana Josefa Václava R. z Radče (1766—1858), rak. maršála českého původu, stál na Malé Straně (uložen v Muzeu);
- 205: *Link* — viz vysv. k str. 148; *k slečně Feigertové* — Marie F., taneční škola, Vinohrady, Brandlova ul. 9;
- 208: *do své hospůdky denní* — viz vysv. k str. 165;
- 209: *před výkladní skříní paní Dittrichové* — Gustav Dittrich (maj. Marie Donátová), obchod čerstvými květinami, Ferdinandova (Národní) tř. 24;
- 210: *Succiho... a jiné virtuosy v hladování* — podle zprávy NL z 9. listopadu 1886 Succi hladověl 30 dní, jeho krajan Štěpán Merlatti v Turině 18 dní, v Londýně 36 dní; *Brožík* — Václav B. (1851 až 1901); *Chitussi* — Antonín Ch. (1847—1891);
- 212: *„momentní“*, *okamžikovou fotografií* — srov. noticku v NL z 5. ledna 1887 „Momentová fotografie ve službách vědy a — policie“; *Mulač* — Jan M., fotograf, Ovocná (ul. 28. října) 15;
- 213: *smýšlil jsem se ondyno já* — viz str. 202—206;
- 214: *nadace Jonákova* — JUDr. Eberhard J. (1820—1879), od r. 1849 prof. nár. hospodářství a statistiky na univ. v Praze; od r. 1853 poskytoval za přispění svých přátel právnickům bezplatné obědy; po zřízení české university založili jeho příznivci Jonákovo nadání;
- 215: *provolání neznámé... zasilatelky* — dýchánek a přednáška („O životě a působení Bož. Němcové vůbec a v okolí domažlickém zvláště“) M. Pittlové, choti nájemce dvorů v Záhořanech, v Domažlicích 15. ledna 1887; čistý výtěžek věnován ÚMŠ (NL 14. 1. 1887); *příspěvek do prvního ročníku Máje* — Němcová přispěla do almanachu Máje (1858) povídkou ze slovenského prostředí Chyže pod horami;
- 216: *dva ty dobročinné spolky... na podporu literatury* — Máj a Svatobor;
- 218: *sedmécitma* — sedmadvacet; *miluju teď Bismarcka* — Při projednávání vojenské předlohy v Říšském sněmu 10. ledna 1887 pronesl na podporu nových válečných břemen řeč kancléř Bismarck. Prohlásil, že poměr Německa k Rakousku zůstává nezměněn. Bude-li však Německo napadeno Francií, připraví ji daleko větší porážku než v r. 1870. V řeči Bismarckově bylo spatřováno nejen nebezpečí nové války německo-francouzské, ale války evropské vůbec (NL 12. 1. 1887); *doktor Rieger* — viz vysv. k str. 76;
- 219: *Ústřední matici školskou* — viz vysv. k str. 19; *V. J. Rott* — maj.

- Ladislav Rott (1850—1906), železářský velkoobchod, Staré Město, Malé nám. 3; *„Fürs Zentralmütterle“* — „Pro Ústřední matičku“;
- 220: *Němcům... polovici na jejich „šulferajm“* — viz úvodní vysv. k str. 21;
- 221: *samá „domobrana“* — Neruda přesně čerpá ze zprávy „Pověsečná hotovost branného mužstva v Cislajtánu dle jednotlivých zemí a měst, podle národnosti a náboženství“ (NL 26. 1. 1887); 19. 1. 1887 byl v NL inzert: č. 5 říš. zák., nařízení ministra zemské obrany o organizaci domobrany; vyšlo v úplném znění v nakl. A. Hynka, Celetná č. 11; NL zřídily rubriku „Domobrana“ k zodpovídání dotazů z řad čtenářů (NL 27. 1. 1887); *o velkých francouzských vojnách* — za Napoleona Bonaparta;
- 222: *Kdo by náhodou nevěděl...* — 22. února 1887 se jednalo ve vyrovnacím výboru říšské rady o návrhu dr. Trojana na rovnoprávné označení bankovek (ve všech řečech zemí zastoupených na říšské radě). Návrh byl zamítnut osmnácti hlasy k devíti. Proti hlasovali Poláci, němečtí konzervativci a kletjállové. Čeští poslanci Rieger, Mattuš a Salášek nehlasovali, protože byli v Čechách, dvor. rada Mezník byl povolán k přeličení u nejvyššího správního soudního dvora. V NL z 27. února 1877 byla vyslovena domněnka, že se Rieger, Mattuš a Salášek vzdálili z Vídně úmyslně (Rieger byl přítomen schůzi Českého klubu v Praze, na niž se jednalo o melioraci pozemků, pobyt Mattušův nebyl znám, Salášek se šel podívat na ostatky do Chrudimě). V Čechách bylo nad vítězstvím Maďarů (na bankovky přišel text německo-maďarský) velké roztrpčení. V novinách se objevovaly výzvy, aby Češi a ostatní Slované neukládali své úspory v uherských státních papírech, aby nekupovali uherské losy ani zboží; *„azurové modrá obloha“* — citováno z lokálky „Fialky“ v NL z 25. února 1887; *„staatssprache“* — státní řeč; viz úvodní vysv. k str. 165; *„Rovnoprávnost“* — viz úvodní vysv. k str. 165;
- 223: *„historické právo“* — státoprávní program české buržoazie od šedesátých let 19. stol. se odvolával na historické státní právo české a žádal samostatnost Království českého v rámci rakouské monarchie. Ve skutečnosti naši poslanci (zvl. staročeští) na říšské radě slevovali ze státoprávního programu za drobné ústupky vlády v národnostní oblasti; viz i úvodní vysv. k str. 7; *Clam-Martiničové* — viz vysv. k str. 35; *v jistém krajinském listu německém* — v Reichenberger Zeitung, vych. v Liberci od r. 1860; *Bidpáj* — ind. název básníků; v Evropě omylem jméno autora ind. bajek, zvl. sbírky Paňčatantra;
- 224: *Dnešní Paleček má... podivnou báseň* — „Potrestaný nezbeda“, roč. XV, 1887, str. 77; autor veršů není uveden, ilustrace jsou od J. Klusáčka; viz též vysv. k str. 47; *Viděl jsem kdys v řumavském pralesi* — MC, Na horách, 459—466; *krouzle* — kučery, vlny;
- 225: *kašket* — lehká úřednická čepice (součást uniformy);

- 226: *od Litoměřic přišel telegram* — Souvisí s národnostním bojem v pohraničních územích (Liberec, Česká Lípa, Litoměřice). Litoměřičtí Němci v dlouholetém boji dosáhli toho, že náklad na českou školu přešel z obce na Matici, tedy na podpůrný spolek s menšími finančními možnostmi, a usilovali dále, aby byla zlikvidována i soukromá česká škola;
- 227: *z našich sto padesáti obecních starších* — v Adresáři král. hlav. města Prahy z r. 1891 je jich uvedeno 90 (starosta, 2 náměstkové starosty, 22 členů městské rady, 65 ostatních členů sboru obecních starších); *Hostimil* — Ústřední jednota československého hostinství pro Čechy, Moravu a Slezsko na Ferdinandově (Národní) tř. 26; *mne pámbůh nestvořil pro žádné řády* — viz vysv. k str. 11; *Knobloch* — viz vysv. k str. 165 (ve své hospůdce);
- 228: *Ulk* — polit. humoristická příloha deníku Berliner Tageblatt, založ. r. 1872; „*na tom fleku zde*“ — viz vysv. k str. 10 (monotónní „mandarínskou“);
- 229: *krejčovské závody v Londýně...* — viz str. 39—43; *Gustav III.* — G. III. Adolf (1746—1792; vládl od r. 1771), osvícenský absolutista; *Bellmann* — Carl Michael B. (1740—1795), švéd. básník, autor milostných a píjáčkých písní;
- 230: *Sarah Bernhardt* (1844—1923), franc. herečka, členka Comédie Française, pozd. řed. vlastního divadla; *Talleyrand* — Charles Maurice de T.-Périgord (1754—1838), vévoda, franc. státník, významný diplomat; *se svou výstavou...* — výstava spolku hostinských Vlastimil se konala na Žofíně ve dnech 18.—20. května 1887; vystavené věci byly rozděleny do osmi oddělení (odbor pivovarský, umění kuchařské, oddělení vína a lihovin, výrobky cukrářské atd.);
- 231: *Na návrších kolem Litoměřic* — viz str. 226; „*c. k. husita, t. ě. na říšské radě*“ — souvisí s projednáváním rozpočtu na říšské radě a s bojem o rovnoprávnost; *vynutit rychleji zavádění němčiny...* — viz vysv. k str. 76 a úvodní vysv. k str. 165; *nebyly ohníčky... letos povoleny* — V r. 1887 dostali pražští strážníci příkaz, aby nedovolili „nešvar“ pálení „čarodějnic“ v noci filipojakubské (z 30. dubna na 1. května); v pražském okolí (na vrších u Střešovic, Veveslavína, Suchdolu atd.) však májové ohně vzplály. Noviny (např. NL 3. 5. 1887) oponovaly policejnímu opatření poukazem na dávný pohanský původ zvyku;
- 232: *I. J. Hanuš* — viz vysv. k str. 159;
- 233: „*Německy na nás mluvit...!*“ — viz vysv. k str. 76 a úvodní vysv. k str. 165;
- 236: *v Belgii* — *sociální revoluce* — v květnu 1887 došlo v Belgii k dělnickým nepokojům a stávkám; přímým podnětem byla nová daň z masa;
- 237: „*U Lišků*“ — hostinec na Starém Městě, Janské nám. 4; „*U Poďušků*“ — hostinec na Novém Městě, Karlovo nám. 9;

- 238: *ke Lvu* — do hostince „U červeného lva“, Vršovice, Barákova 178; *k Bervidovům* — do hostince Kateřiny Bervidové, Vinohrady, Havlíčkova (Bělehradská) ul. 5; *u Lajblů* — Nové Město, Žitná ul. 9; *u Šálků* — pivovar a hostinec na Karlově nám. 13; *u Palmů* — pivovar a hostinec na Karlově nám. 10; *u Virlů* — pivovar a hostinec na Karlově nám. 6; *Přemyslovka* — restaurace na Vyšehradě, Přemyslova ul. 6/7; *Numero* — „Číslo I“, pivovar a hostinec, Smíchov, Kinského tř. 25;
- 239: *mariánský den* — 30. května, Navštívení Panny Marie; *Na Kozlovce* — Kozlovka, kdysi vinice, později usedlost v Libni, čp. 764; „*Výletní noviny*“ — asi Výletní noviny pražského Sokola; vycházely noviny i jiných sokolských jednot;
- 241: „*Čertův co to je*,“... — K oslavě 25letého trvání pražského Sokola chystaly se na dny 24.—28. června 1887 velké slavnosti s různými průvody, jichž se měly zúčastnit i české tělocvičné jednoty z USA. Policie rozhodnutím z 6. května 1887 zakázala všechny průvody a snažila se omezit rozsah slavností. Městské zastupitelstvo pražské se usneslo 11. května na rezoluci, v níž označilo zákaz za omezení občanské svobody a za poškození dobré pověsti Prahy. Deputace slavnostního výboru se odebrala do Vídně, obrátila se na Klub českých poslanců, avšak z „taktických“ důvodů byla odmítnuta. Američtí hosté v počtu bezmála tři set odjeli z Brém 16. května zvláštním vlakem, byli vítáni na cestě po Německu českými obyvateli, zvláště pak na českém území. Nár. divadlo konalo pro americké sokoly tři představení, byly uspořádány i výlety, bankety a sokolské závody; *Marryatův Hopkins* — Frederyk Marryat (1792—1848), angl. kapitán námořnictví a spisovatel;
- 246: „*Milostpánu Aloisu* Δ ...“ — obměna blahopřání v inzertní části NL z 21. června 1887 „oddané chasy mlynářské“ p. Aloisu Štípkovi, nadmlýnskému ve mlýně p. J. Bavorského;
- 247: *byl bych si... počkal na Amerikány* — viz str. 241—245; *naš ulic!*... *do Besedy* — viz vysv. k str. 24;
- 248: *vynález „Bucking“* — bucking, zde asi zjemnění hlasu;
- 249: „*svobodomyslníci*“ — příslušníci strany svobodomyslné (mladočeši);
- 250: *palác Lobkoviců* — Malá Strana, Vlašská ul. 347/19; *Strahovská zahrada* — upravená v 18. stol., patřila Strahovskému klášteru; *zahrada Kinská* — založena r. 1825 pro hr. Rudolfa Kinského; *Lobkovicová zahrada* — upravená v 18. stol., náležela k Lobkovicovskému paláci; *Strahovský pivovar* — Hradčany, Strahovské nádvoří 10; *u „Schönbornů“* — Schönbornský palác s vinárnou, Malá Strana, Tržičtě 365/15; „*vinice teologů*“ — Seminářská zahrada (od konce 18. stol.), náležela arcib. semináři; „*Zpěvácký spolek slechticů českých*“ — Nerudova fikce;
- 251: *Schwarzenberg* — kniže Bedřich Sch. (1809—1885), v l. 1835—1849

arcib. solnohradský, od r. 1850 pražský, kardinál, vůdce katolické strany v Čechách, představitel české státoprávní šlechty;

- 252: *Musím tedy také už oznámit...* — Počátkem srpna 1887 vydal ministr vyučování Gautsch (viz vysv. k str. 153) „dislokační“ nařízení, v tisku nazývaná „ordonancemi“, jimiž byla zrušena nebo omezena řada českých středních škol. Pokračoval tak ve své nepřiznivě politice k českému školství (30. 7. 1886 zvýšení školného na středních školách o 100 %, v l. 1886/87 vymýcení vlasteneckých knih ze školních knihoven, omezení paralelek). V české veřejnosti vyvolala Gautschova nařízení velké rozhořčení a opoziční nálady, které se promítly i ve volbách. K zosílení situace přispěly i německé listy nepokrytou sympatií s ordonancemi; *jsem zase v Praze!* — Ve skutečnosti Neruda nikde nebyl. V dopise Zdeňce Šemberové z 12. července 1887 píše: „Musil jsem si vzít nyní z redakce dovolenou, abych přemohl nějak nejhorší ta parna. Z Prahy se ovšem nehnu.“; *Svatý Sebastián* — největší mořské lázně ve Španělsku v cípu Biskajského zálivu; *Bayonne* — franc. přístav v ústí řeky Adour do Biskajského zál.; *Haparanda* — švéd. přístav na Baltu na sev. Botnického zál. při hranicích Finska; *Kysibl* — Kysible (Kyselka), lázně v okr. Karlovy Vary; *Dubí* — lázeňská obec v okr. Teplice; *Hálek... chtěl být přívozníkem* — viz autobiografickou povídku Přívozník (1858); *Heyduk... chtěl být kočím* — při cestě do Slivna začátkem r. 1858 seděl Heyduk na kozlíku vedle kočího, ale v kosteleckých lesích spadl pod kočár a utrpěl otřes mozku (viz Nerudovu Lit. III, Rozmanitosti o Adolfu Heydukovi, 209—221);
- 253: *bude velká světová vojna...* — Po abdikaci Alexandra Battenberského (viz vysv. k str. 199) byl r. 1886 zvolen bulharským knížetem Ferdinand Koburg, něm. princ, podporovaný Rakouskem a v Bulharsku liberálem Stambulovem. Ukázalo se, že Koburg neodešel do Bulharska v tajném dorozumění s Ruskem. Podle některých novinových úvah šla Evropa vstříc válce, nikoliv však Rakouska s Ruskem, ale Francie s Německem;
- 254: *momentánní fotografie* — viz str. 212; *při tom nejnovějším úkazu školském* — viz úvodní vysv. k str. 252;
- 255: *spolek Oliva* — jednota vzájemně se podporující pro případ nemoci a úmrtí, Haštalská ul. 14 na Starém Městě (do 1. října 1887 v Masné ul. 10);
- 256: *Gregora* — František G. (1819—1887), církevní skladatel (např. Pohřební písně a sbory); *Horák* — Václav Emanuel H. (1800—1871), církevní skladatel, řed. kůru v Týnském chrámě; *Mlynář a jeho dítě* — činohra něm. dramatika Ernsta Raupacha (1784—1852); viz i *Žerty*, hravé i dravé; *Svoboda* — Josef S. († 1898), virtuos na violoncello a hud. skladatel; *Miserere* — počátek a název kajicného žalmu (Smiluj se); *Veit* — Václav Jindřich V. (1806 až 1864), hud. skladatel;

- 258: *porter* — silné černé pivo; *Něnce... bychom rozsekali* — viz úvodní vysv. k str. 252; *pražské posvácení* — na sv. Václava, viz vysv. k str. 142; *'Hanzi'* — tehdy hovorově Jan; *Ludvík XIV.* (1638 až 1715), franc. král od r. 1643; *Taaffe* — viz vysv. k str. 38;
- 259: *barón Gautsch* — viz vysv. k str. 153; *politiku české delegace* — na říšské radě, viz úvodní vysv. k str. 7; *papouška Martina* — viz vysv. k str. 15; *páni delegáti naši dovedli se... mračit* — kvůli ordonancím, viz úvodní vysv. k str. 252;
- 260: *vláda všechny školy nezavřela* — viz úvodní vysv. k str. 252; *na těch nejnovějších našich školských „ordonancích“* — viz úvodní vysv. k str. 252;
- 261: *z „uzavřeného území“* — viz úvodní vysv. k str. 165; *Dreher's alt-deutsche Bierhalle...* — Dreherova staroněmecká pivnice, Norimberská...;
- 263: *Trochu, trošičku jsem se... potěšil...* — 15. října 1887 se konala volba do říšské rady v městské skupině příbramsko-rokycanské, kde strana staročeská měla pevnou baštu a kde po dlouhá léta kandidoval býv. ministr Jireček (viz vysv. k str. 35). V předvolebních schůzích byla většina měst pro mladočeského kandidáta Františka Tilšra (viz vysv. k str. 480), prof. na české technice, ale sbor důvěrníků přijal za kandidáta příslušníka strany staročeské Stejskala, měst. tajemníka v Berouně. Stoupenci Tilšrovi poukazovali na neúspěšnou politiku české delegace ve Vídni, na její služebnost vůči vládě, na germanizační snahy min. Gautsche (viz vysv. k str. 252), staročestí stoupenci vystupovali zase pomlouvačně proti prof. Tilšrovi a jeho příznivcům. Zvítězil staročech Stejskal s 1193 hlasy, prof. Tilšer dostal 1091 hlas, o 700 hlasů více než svobodomyšlný kandidát v roce 1885. Stejskalovo vítězství bylo v tisku svobodomyšlné strany označováno za výsledek terorismu pánů, jež mají v rukou záložny a spořitelny ve volebních městech, a podpory ze strany vlády a úřednictva (NL 16. 10. 1887);
- 264: *„Zabit švec — rozpáráno břicho...“* — viz Dop. I, Grégrovi, 195;
- 266: *Panna orleánská* — drama Friedricha Schillera;
- 267: *svatý Mikuláš... slovanským svatým* — v NL z 6. prosince 1887; *„Slovanské jsou i naše hříchy.“* — NL z 9. 12. 1887, článek „Norimberské právo v Čechách“, míněný jako polemika proti článku něm. listu Bohemie o „germánském muzeu“ v Norimberce, v němž se zdůrazňoval něm. kulturní vliv v Čechách; *přemřítělec Jan Kollár* — ve IV. a V. zpěvu Slávy dcery; *Svatého Mikuláše z Bari?* — sv. Mikuláš († asi 6. 12. 327), biskup myrský, jehož tělo přeneseno r. 1087 z Myry do města Bari v Neapolsku; *Mikuláš z Tolentina* (zemřel r. 1306), člen řádu a misionář nejprve v konventu v Cingoli, pak v Tolentinu; *Mikuláš Albergati* — Nicolaus d'Albergati, arcibiskup v Bologni, vyslanec na basilejském koncilu, „anděl míru“; *Mikuláš von der Flue* — syn Heinricha Löwenbruggera von Flüe,

často zvaný prostě „Bruder Klaus“ (bratr Klaus); zprvu byl vojákem, posledních 22 let svého života strávil na modlitbách a v naprostém odfikání;

- 268: *svatá Barbora* (zemřela asi r. 306), mučednice z Nikodemie, patronka dělostřelců (svátek 4. pros.); *svatý Sáva* (1169—1235/6), srbský arcibiskup, pův. Rastko z dynastie Nemanjićů (svátek 5. pros.); *svatý Jiří* — umučený v Nikodemii r. 303 (svátek 24. dubna); *když si ji zabralo Prusko* — po válce prusko-francouzské v l. 1870/71; *spojenec Itálie z roku 1866* — ve válce Rakouska proti Prusku a Itálii r. 1866; Itálie po válce prusko-rakouské, v níž stála na straně Pruska, dostala od Rakouska Benátsko;
- 269: *u Erbena* — v Prostonárodních českých písních a říkadlech (1864), 3, 4;
- 270: *svatý Vojtěch* — druhý pražský biskup, nar. r. 958 v Libici u Poděbrad, umučený r. 997; *Kosmas a Damján* — bratři z Arábie, lékaři, umučení pro křesť. víru r. 303; *Jan Nepomucký* — viz vysv. k str. 108; *Ivan* — sv. Ivan, prý syn chorv. knížete Gostimysla; za Neklana a Bořivoje žil v Čechách; *Prokop* († 1053), kanovník, zakladatel Sázavského kláštera; *Vít* — sv. Vít, křesť. mučedník z 3. stol., pocházel ze Sicílie; *svatý Antonín Padovanský* (Paduánský, 1195 až 1231), mnich v Lisaboně, kazatel v Bologni, Montpellieru a Toulouse; *na Starém Městě* — podle V. Hlavy stál v místech nynějšího chrámu sv. Mikuláše kostel již v době Přemysla I. (1197—1230); první písemná zpráva o něm je z r. 1273; několikrát byl přestavěn, r. 1732 zbořen a nahrazen dnešní stavbou; *na Malé Straně* — nynější kostel sv. Mikuláše zbudovali jezuité při své malostranské koleji na místě městského farního kostela (připomíná se r. 1283; Přemysl Otakar II. vládl v l. 1253—1278); *na Podskalí* — románský kostel sv. Mikuláše stál do r. 1789 na místě pozd. domu čp. 379 na Novém Městě, Dřevná ul.;
- 271: *Mikuláše z bojů husitských* — M. z Husí a Pistného, viz vysv. k str. 150; *Mikuláše V., který se rval s našim Rokycanou* — Mikuláš V. (1397—1455), papež v l. 1447—1455; byl zvolen v době basilejského koncilu, uznán hlavně zásluhou něm. císaře Fridricha III. V Čechách bylo uvítáno jeho zvolení i snaha o smír s čes. církví, ale došlo k rozladění, když byl do Čech poslán kazatel Kapistrán (Giovanni Capistrano), aby obrátil husity a získal je římské církvi. Pro odpor mistra Rokycany a Jiřího z Poděbrad nesměl Kapistrán do Prahy a působil na Moravě; *Mikuláš Opavský* — M. II., kníže opavský († 1365); *Mikuláš Opolský* — M. II., kníže opolský, popraven r. 1497; *Mikuláš Ratiborský* — M. R. ze Chcebuze, člen vymřelé české vladycké rodiny na přelomu 16. a 17. stol.; *Mikuláš, pražský biskup* — M. z Pelhřimova, zv. Biskupec (zemřel r. 1459), bratrský biskup; *Mikuláš Dačický* — M. D. z Heslova (1555 až 1626), kutnohorský šlechtic, veršovec a kronikář; *Mikuláš hvězdář* —

M. Koperník (1473—1543), polský astronom, matematik a lékař, pravděpodobně českého původu (jeho děd pocházel údajně z české vládecké rodiny, z osady Koprnicku v okrese mladoboleslavském); *Malice školská* — viz vysv. k str. 19;

- 272: *Jeremiáš, Izaiáš, Zachariáš* — starozákonní proroci; *Eliáš* — židovský prorok asi z 9. stol. před n. l., pokládáný za předchůdce Mesiáše; *Saul* — izr. král (vládl asi v l. 1100—1030), sjednotitel Izraelitů; *Jonáš* — legendární židovský prorok; *Mojšís* — nejvýznačnější postava Starého zákona, vůdce izr. národa a jeho zákonodárce; *Ezechiel* — prorok za babylónského zajetí Židů; *Vanda* — polská kněžna, dcera Krakova, postava mnoha polských pověstí; *Médea* — v řec. bájesloví dcera kolchidského krále, choť Iásonova, kouzelnice; *Debora* — starozákonní izr. věštkyně, povzbuzovatelka k osvobození z kanaánského poddanství; *Holda* — H. n. Hulda, v pověstech ve středním Německu bytost kouzelná, sídlící na jezerech a potocích; *Anna* — podle bible matka Panny Marie; *dcery Filipovy* — čarodějnice; vztahuje se k čarodějné moci noci filipojakubské (1. května — svátek sv. Filipa a Jakuba); *Lenormand* — Marie-Anne Adélaide L. (1772—1843), franc. hadačka a vykladačka karet; *paní Doležalová na Malé Straně* — viz str. 299; u *Knoblocha* — viz vysv. k str. 165;
- 273: *sedmík* — sedmikrejarová mince; *křížový tolar* — platil 2 zl 12 kr konv. mince čili 2 zl 31 kr (4 K 62 h); *svatý Izidor* — I. Sevillský (560/570—636), biskup, autor spisů věroučných a historických; „*Co má Bismarck na srdci?...*“ — Podle novinářských zpráv se snažil donutit ruského cara Alexandra, aby přistoupil k velmocenskému trojspolku, a usiloval o dosažení tohoto cíle i za cenu vyvolání války rakousko-ruské, aby při válečném oslabení Ruska (také na Dalekém východě) mohlo Německo s Itálií oponovat Francii, odkud se ozývaly hlasy po návratu krajů násilně vyrvaných v l. 1870/71. Rakouské úřední kruhy odmítaly možnost válečného konfliktu s Ruskem; *Hananiáš* — syn Azurův, prorok z Gabonu, lži prorok; předpověděl, že se žid. lid navrátí po dvou letech ze zajetí babylónského; na Hospodinův příkaz ho Jeremiáš vyhlásil za lži proroka a předpověděl mu brzkou smrt; *byl bych prapodivný přívrženec nestaročeské strany své* — mladočeské, svobodomyšlné; Neruda byl podle vlastních slov zvolen i za jejího důvěrníka, viz Spol. IV, 184;
- 274: *navazač* — kdo důvěřuje v amulety; *Břetislav* — kníže Břetislav II., vládl v l. 1092—1100; *Hájek* — viz vysv. k str. 89; cit. z II. dílu, str. 454 (vyd. 1923); *Bude-li roku 1888 ta ukrutná vojna* — v novoročním čísle NL bylo otištěno několik úvah o mezinárodní situaci (Před saidským obrazem velké doby, Na prahu nového roku, Nebezpečí válečné), v nichž se zdůrazňovalo, že válečné nebezpečí nehrozí ani z Rakouska, ani z Ruska, zato však z Německa přes

- uklidňující berlínské zprávy; *Tentam můj hlíd...* — Goethův Faust I, str. 237 (Knihovna klasiků 1957);
- 275: *Není „u nás“ peněz, není!* — viz vysv. k str. 11; *Selig* — viz vysv. k str. 156;
- 276: *„Grand bal en toilette“* — velký ples ve večerních toaletách;
- 277: *„lih“*, ... *„zákon o lihu“*, ... — Na zimním rokování říšské rady, zahájeném 25. ledna 1888, se pokračovalo v rozpravě o návrhu na novou daň lihovou. Návrh se setkával s prudkým odporem, mj. polského klubu. V dubnu 1888 však po intervenci cis. Františka Josefa počali Poláci opouštět opoziční stanovisko. 5. června 1888 byl zákon nové daně lihové přijat ve třetím čtení 161 hlasy proti 130; *Liechtensteinova konfesijní škola* — Při zahájení zimního období říšské rady 25. ledna 1888 podal kníže Alois Liechtenstein a jeho stoupenčí návrh na obnovu církevních škol v Rakousku. Návrh vyvolal prudký odpor pokrokových kruhů, byly zasílány četné rezoluce proti návrhu i na jeho podporu. 22. února 1888 podali poslanec Herold a další návrh na změnu školních zákonů ve smyslu autonomistickém; *Strahovská brána* — stávala nejdříve uprostřed nyn. Nerudovy ul.; po vybudování barokního opevnění byla postavena nová Strahovská brána v Loretánské ul. u domu čp. 179; byla zbořena r. 1898; *To nejlepší, co můžes vědit...* — Goethův Faust I;
- 278: *volapůcky* — viz str. 515—520; *chodil jsem do škol přes dvacet let* — dva roky „malá školka“, 1840—1845 metropolitní škola u Sv. Víta na Hradčanech a vzorná hlavní škola na Malé Straně, 1845—1850 malostranské gymnasium, 1850—1853 Akademické gymnasium, 1853—1855 právnická fakulta, 1855—1858 filosofická fak.; *Ostruhová ul.* — dnešní Nerudova na Malé Straně; *Hluboká cesta* — od r. 1870 Úvoz (Malá Strana, Hradčany);
- 279: *„školy — triviální“* — elementární školy v býv. Rakousku, zřizované v městech i na vesnicích, na nichž se učilo náboženství, čtení, psaní, počtům a základům slohu; *Humóry* — viz vysv. k str. 131; *Paleček* — viz vysv. k str. 47; *Švanda dudák* — „poutník humoristický“, vyd. pod vedením Ignáta Herrmanna v l. 1882—1914; *Mecenáš* — viz vysv. k str. 92;
- 281: *„Po svatém Matouši...“* — 21. září; *člověk je... v zimě srdci... bližší* — viz str. 52;
- 283: *britaniko* — druh doutníků; *nový* — viz vysv. k str. 17;
- 284: *k Petzoldovi* — do Petzoldova restaurantu na Starém Městě, v Celetné ul. 13; *znameníť nápad, že jeli sokoli tam do Lublaně!* — K jubileu lublaňského Sokola odjelo 5. září 1888 sto cvičenců za vedení dr. Podlipného. V Lublani byli nadšeně přivítáni, přispěli k slovanské manifestaci sokolských spolků a svými výkony si získali obdiv a uznání. Z Čech bylo do Lublaně posláno padesát telegramů; naopak v českých zemích vzbudil velké nadšení telegram biskupa Strossmayera. Zájezd přispěl k sbratření Čechů, Chorvatů a Slovinců

- ze všech oblastí (NL 6. 9.—11. 9. 1888); *Hlahol* — čes. pěvecký spolek, založený v Praze J. L. Lukesem r. 1861; *Umělecká beseda* — viz vysv. k str. 100; *na budovu Akademického spolku* — viz vysv. k str. 186;
- 285: *Školská matice opavská* — viz vysv. k str. 130; *Matice ústřední* — viz vysv. k str. 19;
- 286: *branou Strahovskou* — viz vysv. k str. 277; *přes „Závěrku“* — zájezdní hostinec Na závěrce na býv. vinici břežnovského kláštera; *„Kaplíčky“* — křížová cesta zčásti dosud zachovaná; *Place du Trône...* — srov. MC, Pařížské obrázky, 1863, 9—87, Dodatky k Pařížským obrázkům, 223—242; *od „bramborových alejí“* — srov. MC, Helgoland (127—144); „Přec jsou tu druhé slavné aleje helgolandské, světoznámé ‚Aleje bramborové.‘“; *proklouzlo roku 1866 mezi prsty* — r. 1719 byla panství rodu Lichtenštejnů Vaduz a Schellenberg povýšena na Říšské knížectví lichtenštejnské; do r. 1806 bylo bezprostředně součástí Svaté říše římské, pak členem Říšského svazu, v l. 1815—1866 Německého svazu; od r. 1866 je nezávislým státem;
- 287: *Numa Pompilius* — druhý římský král; *„Tři sestry“* — Dreischwestern (2055 m) ve vých. části země; *ve Vaduzi... v hostinci U lva* — r. 1863 na cestě do Paříže nebo zpět; *kampaň římská* — Kampánie (it. Campania), úrodná krajina v již. Itálii;
- 288: *Jsem trochu numizmatik* — v pozůstalostním řízení přihlásila dědička po J. Nerudovi Anna Haralíková sbírku mincí v ceně 100 zl; *Urban VI.* (roz. Bartolomeo Prignano, papež v l. 1378—1389); za papeže zvolen kardinály v Itálii a uznán kardinály v Avignonu, brzy si však všechny znepřátelil svou přisností a vystupováním proti přepychu duchovních; *Kliment VII.* (Klement; žil v l. 1342—1394), pův. Robert hr. ze Ženevy, od r. 1379 první papež avignonský; v chronologii římských papežů se neuvádí, jako Klement VII. je počítán papež pův. jménem Giulio de' Medici v l. 1523—1534; *svolán církevní sněm do Pisy* — r. 1409;
- 290: *nový* — viz vysv. k str. 17;
- 292: *špadón* — malá špada, kord; *kvarta* — druh zásahu při šermu; *plastrón* — ochranný krunýř; *batonování* — z fr. bâton, hůl k šermu;
- 294: *Byl to zvláštní dojem...* — 30. ledna 1889 skončil sebevraždou v Mayerlingu u Vídně kníže a korunní princ rak. Rudolf, syn cis. Františka Josefa I., a jeho milenka Marie baronka Veczerová. V názvu kravevič byla skryta polit. provokace, důraz na historicky právní autonomii Českého království, kterou centralistická vídeňská vláda nechtěla uznat. Rudolf navštívil Čechy a Moravu poprvé v r. 1871, kdy se za vlády Hohenwartovy nadějně jednalo o vyrovnání rakousko-české. Jeho příchod v době, kdy císař poselstvím z 12. září 1871 uznával práva Českého království a sliboval, že se dá korunovat za českého krále, byl považován za příznivý obrat

- rakouské vlády k Čechům; *zvěsti o dni u Králové Hradce* — o rozhodující porážce Rakouska ve válce s Pruskem; *na Mariánských hradbách* — hradby od Chotkových sadů k Hradu, postavené ke konci 17. a v 1. pol. 18. stol., pojmenované Mariánskými v 2. pol. 19. stol.; byly zbořeny r. 1898;
- 295: *jeho Cestu po Dunaji, jeho Cestu na Východ* — Fünfzehn Tage auf d. Donau (1881), Eine Orientreise (1884; překl. M. Kováře: Cesta korunního prince Rudolfa do zemí východních);
- 296: *bydlil po léta mezi námi* — od r. 1878;
- 298: *příčiny tragického pádu* — smrti následníka trůnu Rudolfa, viz str. 294—297;
- 299: *Čtěte Zibrtovu knihu* — PhDr. Čeněk Zíbrt (1864—1932), čes. kulturní dějepisec, bibliograf a knihovník; z jeho národopisných prací vyšel r. 1889 spis Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prostonárodní, pokud o nich vypravují písemné památky až po náš věk; *Kiesewetterův horoskop pro rok 1889* — Geschichtliche Prophezeiungen über das Schicksal Deutschlands und Frankreichs (Dějinná proroctví o osudu Německa a Francie); Carl Kiesewetter (1854—1894) žil jako soukromý učenec ve svém rodišti Meiningen a zabýval se kulturní historií, astrologií, okultismem a spiritismem;
- 300: *časopis Sphinx* — „Monatschrift f. d. geschichtliche u. experimentale Begründung d. übersinnlichen Weltanschauung auf monist. Grundlage“ (Měsíčník pro dějinné a experimentální odůvodnění nadsmyslného světového názoru na monist. základě), vyd. Hübbe-Schleiden v Lipsku; *Chaldejčkové* — Chaldejové, semitský kmen v již. Mezopotámii, který v 7. stol. před n. l. ovládl Babylónskou říši; jejich jméno později značilo kněze, vykladače, astrology; *Kepler* — Johannes K. (1571—1630), něm. hvězdář; v r. 1600 se stal pomocníkem Tycha de Brahe v Praze a později jeho nástupcem na dvoře cis. Rudolfa II.; *Seni* — Giovanni Battista S. (1600—1656), it. astrolog, v l. 1629—1634 na dvoře Albrechta z Valdštejna; po jeho smrti byl vězněn pro podezření ze spoluviny; *jak... to popsal Schiller* — v dram. básni o třech dílech Valdštejn (Wallenstein, 1798);
- 301: *bude... válka...* — V srpnu 1888 prohlásil něm. císař Vilém II. při odhalení pomníku prince Fridricha Karla ve Frankfurtu n. Odrou, že raději dá zahynout všem svým osmnácti armádním sborům a všem svým poddaným, než by postoupil půd půdy vybojované dědem (Vilémem I. ve válce s Francií v l. 1870/71). Jeho slova byla odpovědí na důvěrnou poznámku císařova strýce, prince Waleského, při pohřbu Fridricha III., zda by nebylo možno překlenout propast mezi Německem a Francií částečnou revizí otázky alsasko-lotrinské; *Stifélius* — Michael Stifel (Styfel, Stieffel, 1486—1567), něm. matematik, evang. kazatel;

- 302: „*Quinquagesima*“... — u katolíků se tři neděle před postem nazývají septuagesima, sexagesima a quinquagesima (sedmdesátá, šedesátá a padesátá); „*Esto mihi*“ — „Budiž mi“ (ochráncem), začátek nedělního čtení;
- 303: *Benátky... prosluly... boji proti pohanům a Turkům* — byly založeny r. 452 Venety jako útočiště před Huny; s Turky se zpočátku snášely, v pozdějších bojích s nimi ztrácely části území (1570 Kypr, 1669 Kréta); za válek rakousko-tureckých (od r. 1683) byly členem protiturecké ligy;
- 304: „*vymoženosti české*“ — viz úvodní vysv. k str. 7 a 104;
- 305: *páni poslanci na říšské radě* — viz úvodní vysv. k str. 7; „*Mladí*“ *ujímají se lidu*... — Pokusy o kompromis mezi zneřádkovanými staročechy a mladočechy, které učinili dr. Rieger a dr. Engel v létě 1888 s vědomím a schválením klubů, nevedly k cíli. Mladočeská strana se nezúčastnila oslav Riegrových sedmdesátých narozenin (16. 12.) a jeho politické práce pro národ. Nár. listy 11. prosince napsaly, že stav českého národa se nehodí k ovacím pro politiku dr. Riegra. Mladočeši mj. poukazovali na současný hmotný úpadek lidu, zejména rolnictva a řemeslnictva, a vinili z něho nesprávnou politiku staročeků. Rozpory mezi oběma stranami se stupňovaly v předvolebním boji do českého sněmu; ve volbách v červenci 1889 utrpěla staročeská strana citelnou porážku; *příležitost ku „koncesi“* — viz úvodní vysv. k str. 7; *profesora libomudrců* — T. G. Masaryka;
- 306: *Z Petřína jsem... učinil náš Slavín* — viz Spol. IV, 366; *Městský park* — viz vysv. k str. 57; *herma* — sloup s hlavou n. poprsím významné osoby; *přítel J.* — asi dr. Julius Grégr; *přítel E.* — asi dr. Edvard Grégr; *budova Českého muzea* — viz vysv. k str. 136; *Place de la Concorde* — náměstí Svornosti, popravčí místo za Velké revoluce;
- 307: *kampanila* — campanile (zvonice) di S. Marco; *Prokuracie* — Prokuratorie, paláce na náměstí sv. Marka v Benátkách, v nichž bydlili nejvyšší úředníci; *Tarmark* — z něm. Tandelmarkt (vetešní trh); *Arc de triomphe* — Vítězný oblouk; *Madeleine* — chrám sv. Magdalény; *u Císařských* — právovarečný dům Römerovský, Václavské nám. 832/19; *svatováclavská mše* — po níž propukly bouře v pražských ulicích; *Tomek* — viz vysv. k str. 92;
- 308: *Státní nádraží* — dnešní nádraží Praha-střed; *Řetězový most* — v l. 1846—1897 na místě dnešního mostu I. máje;
- 309: *v dolejších konci náměstí postavena bude socha svatého Václava* — stávala tam socha sv. Václava od Jana Jiřího Bendla; r. 1879 byla přenesena na Vyšehrad; *ulice Mariánská* — dnešní Opletalova ul. na Novém Městě; *pomník na Františkově nábřeží* — na nynějším Smetanově nábřeží; socha Františka Josefa I., jež stávala v otvoru pomníku, je nyní v lapidáriu Národního muzea;
- 311: *Pětikostelní náměstí* — rozšířená část Sněmovní ul. na Malé Straně;

v tzv. zemském domě se od r. 1861 konala zasedání českého zemského sněmu; dnes sídlo České národní rady (viz vyobrazení ve Spol. I);

- 312: „*české sněmy zemské*“ už před... rokem 1848 — Jde o shromáždění feudálních stavů (duchovenstva, šlechty, měšťanského patriciátu). Moc zemského sněmu proti královské moci značně vzrostla od doby husitské. Od 17. stol. ztrácel zemský sněm na významu. Obnoveným zřízením zemským (1627) se na český sněm vrátil jako první stav stav duchovní. Sněm byl svoláván původně každoročně, potom nepravidelně; jeho hlavní prací bylo povolování daní. Čilejší ruch na zemském sněmu v Čechách se projevil v r. 1845. Poněvadž odmítl povolit vládě 50 000 zl na trestní soudnictví, byl 20. září 1847 vydán nejvyšší rozkaz k úřadům, aby berně na r. 1848 byly vybrány podle požadavků vlády; toto opatření znamenalo v praxi zrušení politické samosprávy feudálního sněmovnictví u nás; *Ostruhová ulice* — viz vysv. k str. 278; v domě č. 233/47 (U dvou slunců) bydlel Neruda v l. 1845—1859; *Tatínek můj* — viz vysv. k str. 31 a 32; *Hammer* — Jan H., penz. vojenský účetní, Malá Strana, Thunovka 19;
- 313: *Nostic* — Albert hr. N. (1807—1871), poslanec Říšské rady, v r. 1861 nejvyšší maršálek; *Masovrtné schody* — Radnické schody na Hradčanech (podél nich bývaly masné krámy);
- 314: *hrabě Dejm* — Albert Rudolf Deym ze Střitěže (nar. 1812), přední účastník polit. života r. 1848;
- 315: *Bouquoy* — Jiří hr. B. (nar. r. 1814); *Lobkovic* — František Jiří kníže L. (1800—1858), c. k. kom. a plukovník ve voj., rytíř a komtur něm. řádu;
- 317: *Boulanger* — George Ernest B. (1837—1891), franc. generál a dobrodružný politik, exponent monarchistů, připravující převrat. Počátkem dubna 1889 uprchl z Paříže do Belgie; z Bruselu odjel do Ostende a odtud do Londýna. R. 1889 byl odsouzen v nepřítomnosti pro zpronevěru peněz, r. 1891 se zastřelil; *Pogius* — Poggio Bracciolini Gian Fr. (1380—1459), it. humanista. Je znám listem o odsouzení a upálení Jeronýma Pražského, připisuje se mu také spis o Husově odsouzení, jehož český překlad vyšel r. 1875 (Mistr Jan Hus na koncilu kostnickém, jeho výslech, odsouzení i upálení dne 5. a 6. července 1415. Vypravuje očitý svědek Pogius.); *papeže Jana XXIII.* — Neruda uvádí omylem Jana XIII. podle Poggiova spisu (na str. 3; jinde Jan XXIII.). Jan XXIII., vl. jm. Baldassare Cosa (asi 1360 až 1419), byl papežem (1410—1415) v letech velkého schismatu. Vyhlásil veřejně prodávání odpustků, ostře pronásledoval Jana Husa, svolal koncil do Kostnice; pro různé zločiny se musil vzdát r. 1415 papežské hodnosti. Papežské jméno Jan přijal teprve nástupce Pia XII. Angelo Giuseppe Roncalli (1881—1963); volbou jména Jan XXIII. dal najevo, že katolická církev škrtná ze svých dějin Jana XXIII. z po-

- čátku 15. stol.; *průvodní list císaře Zikmunda* — Z. se ospravedlňoval, že slíbil Husovi průvod jen do Kostnice, nikoliv nazpět; o ten prý ani nebyl požádán;
- 318: *Eberhard* — E. III. (vládl 1392—1417), hrabě virtemberský; byl stoupencem Václava IV. proti Ruprechtovi Falckému; *Mainau* — ostrov v Bodamském jez., velkovév. zámek; *Stüssi* — vrchní fojt (městský strážmistr); *Inselhotel* — ostrovní hotel;
- 319: *Mulač* — viz vysv. k str. 212; *Langhans* — Jan F. L., fotograf, Vodičkova ul. 37; *Tomáš* — Jan T., fotograf, Václavské nám. 7; *Klempfner* — M. Klempfnerová, fotografický závod, Václavské nám. 26; „*Album pražských českých vysokých škol*“ — pořídil je a doplňoval fotografický závod J. F. Langhans; *Crusius* — Kristian Aug. C. (1715—1775), prof. bohosloví v Lipsku; *Jedenáct staročeských svědků* — narážka na politiky staročeské strany, stoupence konzervativní šlechty a katol. kléru; *Michael de Causis* — v l. 1400—1408 farář u Sv. Vojtěcha v Praze, později zástupce arcib. Zbyňka; působil v Římě; r. 1411 podal papežské kurii žalobu na Husa, na kostnickém sněmu ho křivě napadal;
- 320: *Berger* — Antonín B. (Vinohrady, Brandlova 583), tanečník čes. zemského divadla; *Až do toho hrdla!* — narážka na prohlášení české šlechty ústy Karla Schwarzenberga v sněmovně po pádu Hohenwartovy vlády (28. 10. 1871), že český národ bude stát při svých právech „až do těch statků a hrdel“; *zelina* — bylina; *Cele* — v Poggiově knize je uvedeno Cele;
- 321: *To by mně v Jircháčích pěkně vynadali!* — majitelem domu v Jircháčích 13 na Novém Městě byla Spojená německá obec evangelická v Praze; v tomto domě měl mj. místnosti spolek Evangelischer Hilfs-Verein und der Orts-Verein der Gustav Adolf-Stiftung in Böhmen; *šidě* — viz vysv. k str. 23;
- 323: „*velikonočního papeže*“ — K vážným církevním ceremoniím se přidružily ve středověku i obřady rázu světského, např. volba biskupa nebo papeže: zvoleného posadili na osla tvář k ocasu, vedli ho do kostela a tropili s ním žerty. Arcibiskup Jan tyto hry zakázal, Hus je později zamítal jako zlozvyk;
- 324: *od minulé neděle...* — viz str. 321; *ondýno řekl tu můj kolega* — B- (Kronika) ve fejetonu v NL z 16. dubna 1889;
- 325: *bydlím někde v přízemí* — po onemocnění zánětem žil najal si Neruda r. 1880 byt v přízemí ve Vladislavově ul. 14; „*staří mládenci*“ by měli „*platit pořádnou daň*“ — viz Spol. III, 425—428; *Dunajewski* — Julian rytíř D. (1822—1907), ministr financí v l. 1880—1891;
- 326: *zamilovaní měli pouť na Slovanéch* — emauzská pouť na Karlově nám., první velikonoční slavnost; *krejčl měli Bubenč* — lidová slavnost Slavník pořádaná krejčími v úterý velikonoční ve Stromovce v Bubenči; *ševci Nusle* — Fidlovačka, pražská lidová slavnost pořádaná cechem ševcovským v Nuslích ve středu velikonoční;

- „*tráven*“ — měsíc, v němž tráva nejvíce roste, máj; „*trnopuk*“ — máj, květen (Jungmannův Slovník IV, 646);
- 327: *Hálkovu Píseň májovou* — ze sbírky V přírodě; *František Majer* — patrně JUDr. Vil. Mayer, pseud. W. A. Rémy (1831—1898), hud. skladatel, mj. zhudebnil Hálkovy Večerní písně; *Hynek z Poděbrad* (1452—1492), syn krále Jiřího, vévoda minsterberský, autor milostných básní *Májový sen* a *Verše o milovníku*; *deset... ročníků almanachu Máje* — Máj vyšel r. 1858 za formální redakce Barákovy, hlavními jeho tvůrci byli V. Hálek a J. Neruda. Další ročníky vyšly r. 1859, 1860 a 1862 za redakce V. Hála; nový Máj začal vycházet r. 1878; viz i vysv. k str. 215; *Máj, spolek českých spisovatelů* — založen r. 1887 k hájení hmotných autorských zájmů, viz i vysv. k str. 216;
- 328: „*ballon captif*“ — upoutaný balón;
- 329: *Hartmannovy České elegie* — Böhmische Elegien, cyklus básní ze sbírky *Kelch und Schwert* (Kalich a meč), vydané v Lipsku r. 1845, od Moritze Hartmanna (1821—1872), něm. básníka z Čech, odpůrce metternichovské reakce; *rok 1848—rok 1860* — viz vysv. k str. 23;
- 331: „*dny mariánské*“ — májové pobožnosti; *Bilový* — Bohuslav Bílejovský (1480—1555), kněz podobojí na Mělnice, u Sv. Michala aj.; kazatel u P. Marie před Týnem, autor *Kroniky české* (1537); r. 1535 byl poslán jako zvlášť způsobilý do Tábora, aby tam scestná „kázání přetrhl, kteráž se v kostelích dějí, když se služby Boží a modlitby konají“; *Veslavín* — Daniel Adam z V. (1546—1599), mistr na Universitě Karlově, knihtiskař a vydavatel;
- 332: *proces v Aixu, založené... králem Renatem* — viz Spol. III, 303; *Ebeling* — Friedrich Wilhelm E. (nar. r. 1822), něm. historik; *Bonifác VIII.* — papež v l. 1294—1303; *Filip Krásný* — F. Sličný (1268—1314, vládl 1285—1314), franc. král; zdanil klérus a byl dán papežem Bonifácem VIII. do klatby; dal zatknout papeže, zrušil templářský řád a zkonfiskoval jeho statky; *Zíbrt* — viz vysv. k str. 299;
- 333: *Poštovské noviny* — Pražské poštovské noviny, vycházely v l. 1719 až 1786; *na... malým ostrově* — na Střeleckém ostrově; pražští stfelci měli na něm již od r. 1472 cvičiště a stfelnici; *Moldava* — lat. název pro Vltavu; *dne 16. května* — viz vysv. k str. 108 (svatojanské své hosty);
- 335: *minule jsem tady chválil letošní přírodu* — v NL 25. května 1889;
- 337: *přestižní zatopenci* — Při průtrži mračen a krupobití v okresu přeštickém a rakovnickém (16. května 1889) utonulo asi šedesát osob a byly poboženy četné domy. Škoda jen ve východní polovici jediného okresu se odhadovala na půl miliónu zl; příspěvky na podporu postižených činily k 1. červnu 1889 teprve 2330 zl 72 kr;
- 338: *Ústřední školská matice* — viz vysv. k str. 19; *Severočeská jednota* —

- Národní jednota severočeská, spolek založený r. 1885 na ochranu českých menšin v sev. Čechách; *Pořumavská jednota* — Národní j. p., založ. r. 1884 jako obranný český spolek proti poněmčovacím snahám něm. „Böhmerwaldbundu“; *moravská Školská matice* — v té době byly na Moravě Školské matice v Prostějově (zal. r. 1872), v Olomouci (1872), v Brně (1878) a ve Znojmě (1880); *slezská Školská matice* — Matice opavská, zřízená r. 1880 k šíření osvěty a vzdělanosti mezi lidem československým ve Slezsku, k zřizování a udržování škol pro mládež československou ve Slezsku; viz i vysv. k str. 130; *české muzeum* — viz vysv. k str. 136; *Umělecká beseda* — viz vysv. k str. 100; *Žurnalistický spolek* — Spolek českých žurnalistů, na Žofině 2; *Akademický spolek* — viz vysv. k str. 186; *Svatobor* — spolek pro podporování českých spisovatelů, Vinohrady, Čelakovského 22;
- 339: *Je to ode mne prohnanost...* — Cís. patentem z 19. dubna 1889 byl rozpuštěn český sněm a vypsány nové volby (ve venkovských obcích 2. 7., v městech 5. 7., v obchodních komorách 9. 7. a v kurii velkostatkářské 16. 7. 1889). Mladočeská strana v předvolební agitaci kritizovala dosavadní směr české politiky vedené staročechy pro ústupnost vládě a nedodržování zásady obrany státního práva. Staročesi oponovali argumenty o nevhodnosti radikalismu. Volby prokázaly pozvolný růst sympatií k mladočechům. Ve venkovských obcích utrpěli staročesi citelnou porážku, získali 18 mandátů (ztratili 30), mladočeši získali 30 mandátů. Ve volbách měst a míst průmyslových staročesi získali 24 poslanců, mladočeši 10 (dříve měli 4). Strana svobodomyšlná (mladočeská) dobyla prvního výrazného vítězství, místo 10 poslanců získala jich 2. července 40. Staročeské orgány po porážce na venkově útočily na voliče ve snaze zlehčit jejich politickou vyspělost. Česká politika např. psala, že patří „sedlákům motyka, a ne politika“, vůdce staročechů dr. Rieger prohlásil, že nepovažuje stav řemeslnický za tak vzdělaný, aby mohl vysílat své zástupce do zákonodárných sborů; *zmizím, na několik neděl* — srov. Dop. II, 455—457; „*Nulla dies sine linea...*“ — heslo řec. malíře Apella (4. stol. před n. l.) z Kolofónu v Lýdii;
- 341: *Walter Bates* — William B. (1825—1892), angl. cestovatel a přírodopzpytec; studoval hlavně hmyz, zvl. motýly; *Virchow* — Rudolf Virchow (1821—1902), něm. lékař, antropolog, hygienik a státník, prof. patologie na univ. v Berlíně; *na národní mouchy* — na staročechy;
- 342: *Letošního 2. července* — viz úvodní vysv. k str. 339; *Ptolomaeus Philadelphos* — Ptolomaeus II. Ph. (285—247), egyptský král; *chtěli z něho učiniti muže zpoloviny českého, zpoloviny německého* — viz vysv. k str. 76 (Clam-Martinič, doktor Rieger);
- 345: *svatý Benedikt* (480—543), opat, zakladatel benediktýnského řádu; *Zámrský* — Martin Philadelphus Z. (1550—1592), rodák ze Zá-

- mrsku u Chocně, luterský kněz (Postila evangelitská aneb Výkladové na evangelia nedělní a sváteční, 1592); *nový* — viz vysv. k str. 17;
- 346: *na Pětikostelním náměstí* — viz vysv. k str. 311; „*Poslední činže...*“ — platila se kolem 6. ledna (na Tři krále), 24. dubna (na sv. Jiří), 25. července (na sv. Jakuba) a 16. října (na sv. Havla); *já jsem... novinář...* — Neruda začal působit v novinách asi od r. 1856 (jako lokálkář, literární a divadelní referent v Tagesbote aus Böhmen);
- 347: *od Kosů* — Nové Město, U přivozu 358/2; *Tandlmark* — viz vysv. k str. 307 (Tarmark); *Velké náměstí* — název Staroměstského nám. v l. 1850—1895;
- 351: *Benda* — Karel B. (1748—1836), houslista, pianista a skladatel; *Husy kapitolské* — podle pověsti svým kejháním při nočním útoku nepřátel za obléhání r. 382 před n. l. zachránily Řím;
- 352: *jedenmécitný* — jedenadvacátý;
- 353: *Tedy* — *návrh 269...* — viz str. 352;
- 354: *Dominichino* — vl. Domenico Zampieri (1581—1641), it. malíř; *Romanelli* — Romano R.; *Dolce* — Carlo Dolci (1616—1686), it. malíř; *Parmeggiáno* — Parmeggianino, vl. Francesco Mazzola n. Mazzuoli (1503—1540), it. malíř a rytec; *Gandolfi* — Gaetano G. (1744—1802), it. malíř a rytec; *Zurbaran* — Francisco de Z. (1598 až 1664), špan. malíř; *Gabriel Max* (1840—1915), čes.-něm. malíř, v l. 1879—1883 prof. na akademii v Mnichově; *Mignard* — Pierre M. (1612—1695), franc. barokní malíř; *St. Blois* — hlav. město dep. Loir-et-Cher n. Loirou ve Francii;
- 355: *Brandejs* — viz vysv. k str. 48; *Když jsme se probudili...* — viz vysv. k str. 385; *Cumberland* — Vilém August C. (1721—1765), vévoda, korunní princ Vel. Británie a Irska, u Culloden zvítězil r. 1746 nad Karlem Eduardem; r. 1757 byl poražen od franc. maršála d'Estrée a zbaven velitelství;
- 357: *Jak známo, baví se lidstvo...* — Zasedání českého sněmu v novém období po volbách bylo zahájeno 10. října 1889. Mladočeští poslanci podali návrh na adresu císaři, v níž konzervativní velkostatkáři — stoupenci rakušanství — spatřovali nebezpečí požadavků personální unie, ohrožujících státní jednotu. Srážky na českém sněmu vyvrcholily pak ve schůzi 25. listopadu 1889 při interpelaci poslance Šíla ve věci votivní desky Husovy pro Národní muzeum (tehdy Zemské muzeum). Výrok prince Schwarzenberga, který pronesl v diskusi: „My vidíme v husitech ne slavné bohatýry, ale bandu lupičův a žhářův, komunisty patnáctého století, a my Schwarzenbergové budeme bojovat proti vám novohusitům.“ (NL 26. 11. 1889), vyvolal v českém národě pobouření a silné protestní hnutí na oslavu památky Husovy; *maxl* — viz vysv. k str. 98; *osmdesáté narozeniny Verdiho* — nepřesné; Giuseppe V. se narodil 10. října 1813; *četl jsem v jistém německém časopise* — patrně v Berliner Tageblattu,

- viz vysv. k str. 21; *Jubileum „korespondenčních listků“* — viz Correspondenz-Karte, Spol. III, 90—92; *Horymír* — Spolek vzájemně se podporujících vozků fiakristských a drožkářských; *Ouhřetice* — Úhřetice (okr. Chrudim);
- 358: *Michelangelo* — M. Buonarroti (1475—18. 2. 1564 v Římě); *Jiří Plachý* — J. P.-Ferus (1585—1659), správce jezuitské tiskárny a klementinské knihovny, skladatel českých legend v době pobělohorské a kazatel; vůdcem českého studentstva v Praze proti Švédům v r. 1648 byl jeho bratranec Jiří Plachý; *Edvard Young* (1683 až 1765), též prof. práv v Oxfordu, pak dvorní kaplan krále Jiřího II.; *Pr. Crébillon* — Prosper Jolyot de C. (1674—1762), franc. dram. spisovatel; *Vilém Hogarth* — William H. (1697—1764), též grafik a teoretik umění;
- 359: *Pierre Jos. Proudhon* — P. Joseph P. (1809—19. 1. 1865), franc. představitel maloburžoazního socialismu; *Jakub Meyerbeer* — Giacomo M. (5. 9. 1791—2. 5. 1864), pův. Jacob Liebmann Beer, skladatel a virtuos něm. původu, vyškolený v Itálii a působící ve Francii; *Karel Sealsfield* — Charles S., vl. Karl Anton Postl (1793 v Popicích na Moravě — 26. 5. 1864 v Solothurnu ve Švýcarsku), něm. spisovatel, autor hist. románů; uprchl do Ameriky, kde přijal jméno S.; od r. 1826 žil střídavě v New Yorku, Paříži a Londýně jako svobodomyšlný novinář, od 1832 trvale ve Švýcarsku; *Alfred Meißner* (1822—1885), něm. básník z Čech; v mládí se stavěl příznivě k českému vlasteneckému hnutí (epos *Žižka*, 1846); *J. G. Bodner* — Jiří G. Bodmer (1786—1864), švýc. strojník; *Michal Dostojevskij* — Fjodor Michajlovič D. (1821—9. 2. 1881); *Jiří Hachette* — Louis Christoph H. (1800—1864), franc. nakladatel; *John MacCulloch* — J. Ramsey M. C. (1789—1864), angl. ekonom a statistik; *Bedřich Struve* — Friedrich Wilhelm S. (1793—1864), hvězdář, pocházející z rodiny něm. hvězdářů, kteří působili v Rusku a v Německu; *Zrušení otroctví v Severní Americe* — za úspěšné války Severu proti Jihu vymohl pres. Lincoln zákon na zrušení otroctví na území Spojených států amerických (31. 1. 1864); *Stěhování se tajné polské revoluční vlády* — polské lednové povstání (23. 1. 1863) bylo poraženo v létě 1864; viz vysv. k str. 149; *Spojení Nilu s Červeným mořem* — Při budování Suezského průplavu (1859 až 1869) byl nejdřív vystavěn sladkovodní náhon, k němuž bylo použito starého průplavu Arsinojského od Káhiry k Zakáziku, do Gosenu a do Ismá'ilíje; *Vydání encykliky Pia IX.* — Pius IX. (1792—1878), vl. Giovanni hr. Mastai Foretti, papež od r. 1846, vyhlásil r. 1864 sylabus, seznam hlavních novověkých bludů (*encyklika* — okružní list papežův všem katolíkům, zabývající se otázkami náboženství, mravnosti a politiky); *Josef Chmelenský* — J. Krasoslav Ch. (1800—2. 1. 1839), též lit., div. a hud. kritik; *Jan Vítěšek* — Jan Nepomucký August V. (1770—17. 12. 1839),

- pianista, žák F. X. Duška, jeden z hlavních představitelů mozartovské tradice v Praze poč. 19. stol.; *Ignác Fessler* — Ignaz Aurelius F. (1756—1839), rak. spisovatel, v l. 1784—1788 prof. východních jazyků na univ. ve Lvově, od 1819 předseda evang. církv. rady v Petrohradě; *Václav Vlček* (1. 9. 1839—1908), spisovatel a novinář; r. 1871 založil časopis *Osvěta*, psal povídky, romány a hry historické i ze současného života; *Arago* — Dominique François A. (1786 až 1853), franc. astronom, fyzik a politický činitel; *o světelných obrazech Daguerrových* — u Nerudy: *Daguerrových*; Louis Jacques Mandé Daguerre (1789—1851), franc. malíř dekorací, vynalezl s J. N. Niépceem tzv. daguerrotypii, již získali první trvalé fotografické snímky; *Frant. Gabelsberger* — Franz Xaver G. (1789—1849), autor něm. těsnopisné soustavy; *Kotzebue* — Otton Jevstafijevič K. (1787—1846), nar. v Revelu, syn něm. básníka Augusta von Kotzebue; popsal svou trojí cestu kolem světa; *Fr. List* — Friedrich L. (1789—1846), něm. burž. ekonom; *Mik. Chmelnicki* — Nikolaj Ivanovič Chmelnickij (1789—1846), ruský dramatik, významný představitel ruské komedie; *James Cooper* — James Fenimore C. (1789—1851), amer. spisovatel, autor romantických příběhů o zálesáčích a Indiánech; *Jos. Mayseder* — Josef M. (1789—1863), též houslista, dirigent dvorní kapely ve Vídni;
- 360: *abbé de l'Épée* — Charles-Michel abbé de l'Épée (1712—1789), franc. kněz; založil ústav pro hluchoněmé a vynalezl posunkovou řeč hluchoněmých; *Faubourg St. Antoine* — býv. předměstí Paříže; „*Lidská práva*“ — Prohlášení práv lidských a občanských bylo schváleno Konstituantou 26. srpna 1889; *letovní výstava světová* — v Paříži; *Angotka* — Angot, komická opereta s hudbou Alexandra Charlese Lecocqa (1832—1918), franc. hud. skladatele; poprvé v aréně na Smíchově 5. září 1874, v Proz. div. 4. února 1875; *vláda direktorů* — pětičlenné direktorium, které po skončení Velké revoluce francouzské vládlo v l. 1795—1799 podle reakční ústavy z 23. září 1795 otevřeně v zájmu velké buržoazie;
- 361: *Paulus* — Jean-Paul Habans, řečený Paulus (1845—1908), franc. zpěvák, populární zvláště v l. 1887—1889; *pád boulangismu* — viz vysv. k str. 317; *v prvních letech sedesátých* — viz vysv. k str. 23;
- 362: *Zibrt* — viz vysv. k str. 299; *svatý Spiridión* — arcib. na Kypru, na nicejském ekumenickém koncilu (r. 325) bojoval proti arianismu; *k divadlu na Ovocném trhu* — býv. Stavovské, dnešní Tylovo;
- 363: *Ondyno... kolega... naříkal, že prý poesie hyne.* — Jan Veselý, pseud. J. J. V. Benešovsky (1854—1905) v cyklu „Má-li poesie nějakou kulturní cenu“ v rubrice Literární hlídka (NL 6., 13. a 20. 12. 1889); *Stieffeli* — viz vysv. k str. 301; *Stoletý dějinný* — viz vysv. k str. 157; *žádost za obnovení zemského zřízení* — R. 1749 zrušila Marie Terezie českou i rakouskou dvorskou kancelář a zřídila ústřední úřady ve Vídni, společně zemím českým i rakouským, čímž byly odstraněny

- poslední zbytky české samostatnosti. Za cís. Leopolda II. (1790 až 1792) žádali čeští stavové změnu Obnoveného zřízení zemského z r. 1627. Leopold zrušil změny ve státní správě provedené M. Terezií a Josefem II. po r. 1762; *o neporušitelnosti českého státního práva* — viz úvodní vysv. k str. 339;
- 364: *Moltke* — viz vysv. k str. 39; *profesor dr. Lueder* — dr. Karl L. († 1895), od r. 1874 profesor trestního a mezinárodního práva v Erlangen, mj. autor díla *Recht und Grenzen der Humanität im Kriege* (Právo a hranice lidskosti ve válce);
- 365: *Činše* — viz vysv. k str. 346;
- 366: *když jsme chodili do normálky* — Neruda navštěvoval malostranskou normálku (vzornou hlavní školu) v l. 1842—1845; *nebýt doktora Michla* — MUDr. František Michl (1850—1900), lidumilný lékař, prof. chirurgie, léčil Nerudovu zlomeninu nohy r. 1888; *Sirach* — Jesus Sirach, apokryfická kniha Starého zákona;
- 367: *hezounké fejetony o ní* — např. v NL 14. ledna 1890 β- (Kronika): „Všecko je na té nemoci šik, jenom jméno je ošklivé. Česká chřipka zní hanebně, a cizojazyčně influenza znamená vlastně koňskou nemoc“;
- 368: *stříl* — (střila), píchání z revmatických bolestí ap.; *Chodili chřipky, chřipáci*... — obměna říkadla Na střile (Chodili střelci, střelice...), uvedeného v Erbenových Českých písních a říkadlech;
- 369: *Něco se pánu bohu na naši politice nelíbí* — viz úvodní vysv. k str. 339; *insolvenza* — insolvence, platební neschopnost;
- 370: *Byl to lední!*... — Urážlivá slova prince Schwarzenberga o husitech (viz vysv. k str. 357) byla popudem k sbírkové akci pro vystavění pomníku M. Jana Husa (srov. NL 29. 11. 1889); k 9. 2. 1890 podle NL dosáhly sbírky 40 000 zl. Návrh, aby pražská obec věnovala místo a poskytla příspěvek na zbudování pomníku, v městské radě propadl (13. 2. 1890) pěti hlasy proti čtyřem. Důvodem odmítnutí byly převážně náboženské předsudky (prof. V. V. Tomek např. prohlásil, že je proti postavení pomníku, poněvadž nechce rozdmýchat náboženský svár); srov. též Dop. I, Grégrovi o motivaci k napsání tohoto fejetonu; *být jenom zdrav* — viz str. 366—369;
- 374: *dr. Innocent Antonín Frencl* (1818—1862), katolický spisovatel, r. 1851 prof. nábož. na Akademickém gymnasiu, rektor u Sv. Jiří na Hradčanech, správce Dědictví sv. Jana Nepomuckého;
- 375: *prorok Izaiáš* — viz vysv. k str. 272; *blahověst Matouš* — sv. Matouš, apoštol, jeden ze čtyř evangelistů; *Strauss* — Johann S. (1825 až 1899), vid. skladatel tanců a operet;
- 376: „*o ostatecích*“ — v posledních dnech masopustu; *Ferdinandova třída* — viz vysv. k str. 19; „*Zase už koncese Čechům!*“ — viz úvodní vysv. k str. 7;
- 377: *Neděle „Černá“* — první neděle postní (ženy se odívaly v černé šaty); „*Pražná*“ — druhá neděle postní (jídaly se postní pokrmy,

- hlavně pučálka a pražmo, viz vysv. k str. 379); „*Kýchavná*“ — třetí neděle postní (kdo o ní kýchne, je podle lid. pověr zdrav po celý rok); „*Družebná*“ — čtvrtá neděle postní (vzpomínka na přátelské „sdružení“ se dítek tuto neděli); „*Smrtná*“ — pátá neděle postní (mládež vynášela v některých krajích slaměnou smrt ze vsi);
- 378: *o papeži Řehoři* — Řehoř I. Veliký (asi 540—604), papež od r. 590, církv. otec; žil v Římě jako městský prefekt;
- 379: *Neděli „Pražnou“* — viz vysv. k str. 377; „*pražmo*“ — pražma, pražmo, obilná zrna n. pražený hrách jako pokrm; *popsal jsem výtečné to jídlo* — DK IV, 261; *Kulda* — Beneš Metod K. (1820—1903), spisovatel a sběratel lidových pohádek, pověstí i obyčejů moravských (Moravské národní pohádky a pověsti z okolí rožnovského, 1854, 1874 a 1875, doplněné národními pověstmi);
- 380: *Zíbrt* — viz vysv. k str. 299; *mladočechům — ti hubují napořád* — viz vysv. k str. 305 a 339; *Sobotka* — Primus S. (1841—1925), překladatel, redaktor, kulturně historický sběratel, srovnávací národopisec (Výklady prstonárodní, 1882);
- 381: *Ústřední matice školní* — viz vysv. k str. 19; „*vešobecná branná povinnost*“ — zavedena branným zákonem z 5. prosince 1868 (s tříletou prezenční službou); *platit svou válečnou dátku* — vojenská taxa, povinná pro neodvedené brance, byla zavedena v r. 1880;
- 382: *řehořské vojsko* — dětská hra, provozovaná 12. března a spojená s vybíráním dárek po staveních; *v té „Řehořské písni“* — K. J. Erben, Prostonárodní české písně a říkadla, str. 67;
- 383: *Ferdinandova třída* — viz vysv. k str. 19; *úrodnou činností říšské naříady* — viz úvodní vysv. k str. 7 a 305; *máme... hezounké kriminály* — stavěla se trestnice na Pankráci, viz vysv. k str. 85;
- 384: *Já jsem mladočech.* — viz vysv. k str. 273; *Ungelt* — býv. dvorec na Starém Městě při Týnu, kde cizí kupci mohli bezpečně složit své zboží a kde se vybíralo clo; „*alouette captive*“ — „upoutaný skřivan“; „*ballon captif*“ — viz vysv. k str. 328;
- 385: *Hálek* — viz vysv. k str. 160; „*Nám pje lid!*“ — z Kollárových Nápísů ve sb. Básně, 1821 („Jakž? Vy musíte lidu zpívati, nám pje lid“); *Heine* — viz vysv. k str. 8; *Petőfi* — Sándor P. (1823—1849), oblíbený maď. básník; padl v revolučním boji (1848—1849); „*Habent sua fata libelli!*“ — „Knižky mají své osudy!“ (Terentius Maurus, řím. gramatik v 2. stol. n. l., De litteris, verš 1265); *Máj* — viz vysv. k str. 327; *na počátku „českého jara“* — Neruda nazývá počátek šedesátých let 19. stol. naším druhým národním obrozením;
- 386: *u vydání desátém* — Večerní písně vydal r. 1890 I. L. Kober v Praze, ilustroval Pavel Körber;
- 387: *Bismarck... na... „výminku“* — Návrh na další prodloužení výjimečného zákona proti socialismu v Německu z r. 1878 narážel v říšském sněmu na značné překážky. Mladý císař Vilém II. doporučoval ústupky dělnictvu, Bismarck se postavil proti a způsobil

- rozpuštění sněmu. Ve volbách do říšského sněmu (20. 2. 1890) ztratili konzervativci a národní liberálové 85 křesel, svobodomyšlná opozice získala 64 a socialisté 35 mandátů (dvojnásobek proti r. 1887). Mezi Vilémem a Bismarckem došlo k trvalému napětí. Bismarck se sice vzdal správy ministerstva obchodu, ale odmítl vzdát se úřadu ministerského předsedy. Zvláště těžce nesl, že se císař dává přímo informovat ministry a úředníky. Připomněl proto členům vlády kabinetní rozkaz z 8. září 1852, zapovídající ministrům takovýto styk. Vilém prohlásil v řeči 5. března, že „rozdrtil“ každého, kdo by se stavěl v cestu jeho sociálním a politickým plánům. Zaujal odmítavé stanovisko k Bismarckovým doporučením a 16. března 1890 ho vybidl k podání žádosti o propuštění. Vynucenou demisi císař 20. března přijal. Aby se kryl před výčitkou nevděku k muži, v němž národ viděl tvůrce německé říše, povýšil Bismarcka na vévodu a udal jako důvod přijetí demise jenom péči o jeho zdraví. Bismarck, uražen císařovým jednáním, odmítl nabízenou dotaci a přiměl i syna Herberta k rezignaci na úřad státního tajemníka v ministerstvu zahraničí. 29. března za okázalé obecné účasti opustil Berlín; *Der Reichsfaßbinder* — „německá masopustní hra“ s třiceti osobami, třemi jednáními kromě přede hry a závěru, zpracovaná k 1. dubnu 1890 Moritzem von Reymond (1833—1917), velmi plodným spisovatelem, novinářem a redaktorem, žijícím od r. 1890 v Berlíně. Poněvadž v seznamu jeho děl, poslaném mi universitou v Hamburku, spis *Der Reichsfaßbinder* není uveden, kloním se k údaji Kayser's Bücherlexikonu, že autorem zmíněné knihy je M. Reymond. Jeho životopisná data — podle sdělení univerzitní knihovny v Kolíně n. Rýnem — však nejsou známa, ví se určitě o něm jen to, že v Berlíně žil;
- 388: „*Svoboda tisku*“ je velice omezena. — v NL z 1. ledna 1886, vydaných k 25. výročí založení, je otištěna historie pronásledování redaktorů a konfiskací tohoto listu; *Ludvík Dóczy* — Lajos D. (1845—1919), baron, maď. spisovatel a básník; jeho veselohra Csók (Hubička) vzbudila pozornost i v cizině;
- 389: *Ale já tam teď nejdu*. — Neruda po úrazu r. 1888 chodil na procházky jen v doprovodu posluhy Václava Wernera; *Mluví se dnes jenom o Bismarckovi* — viz vysv. k str. 387; *Kleist* — Heinrich von K. (1777—1811), něm. dramatik; hra *Hermannsschlacht*, vzniklá r. 1808, byla určena pro vídeňský Burgtheater a byla psána jako politická alegorie (říše Marbudova znamená Prusko, Hermannova Rakousko; z hry vane nenávisť proti Napoleonovi a touha po spojení Pruska s Rakouskem k všeobecnému povstání proti Napoleonovi);
- 390: *František Grillparzer* — Franz G. (1791—1872), rak. dramatik; *Cheruskové* — germánský kmen mezi Vezzerou a Labem; r. 9 před n. l. je Drusus porobil římské říši, ale r. 9 n. l. dosáhli pod vedením Arminiovým opět samostatnosti; po válce proti Marbudovi jejich

- moc klesala, nakonec zanikli mezi Samy; *centurio* — velitel centurie, setník;
- 391: *Tieck* — Ludwig T. (1773—1853), něm. básník, novelista, dramatik, divadelní teoretik (*Deutsches Theater*, 1827); *rhodický kolos* — 34 m vysoká socha boha Héliá z mědi (ulita 285 před n. l.) u přístavu města Rhodu, jeden ze sedmi starověkých divů světa; zřítela se r. 227 před n. l. při zemětřesení; *falešný být jako Pun* — lat. Punica fides (punská „věrnost“, věrolomnost);
- 392: v *Teutoburském lese* — pohoří na rozhraní Vestfálska a Hannoverska; jméno dostalo mylným ztotožněním s místem vítězství Germánů (Arminiův n. Hermannův pomník na hoře Grotenbergu) nad Římany r. 9 n. l.;
- 393: „*après le carnaval la micarême*“ — „po masopustu středopostí“; *univerzitní čeština* — narážka na jazykovou nesrozumitelnost vědeckých pojednání, viz str. 422—427; *Šlechta... bude... provozovat balet!* — Představení pořádala jako každoročně kněžna Metternichová; zároveň byla dávana hra, v níž hr. Rudolf Kinský představoval komickou figuru pofrancouzitélého Čecha, jež pokřtil autor kusu hr. Bourgoing jménem „Wenzel Dubois“; dělal si úsměšky z naší národnosti (NL 30. 4. 1890); „*ballabile*“ — závěrečná skupinová scéna;
- 394: *firma „Brioschi et Koucký“* — Carlo Brioschi (1826—1895), it. divadelní malíř žijící ve Vídni; Jan Václav Koutský (1827—1896), od r. 1863 dvorní divadelní malíř ve Vídni; maloval též několik výprav pro naše Proz. div.; „*České hroby*“ — viz str. 160; „*jubilejní výstava*“ — viz str. 521—525;
- 395: *pohled z Burghurlu* — Obrazy, Cařhrad 1870, str. 9—46; *pohled z turze svatého Elma* — Obrazy, 171—173;
- 396: *Újezdská brána* — stála poblíž Vítězné ulice v čáře Hladové zdi; pro zřízení lanové dráhy na Nebozízek byly projektovány tři směry: 1. z Újezda mezi kasárnami a domem čp. 414 u Újezdské brány podél Hladové zdi; 2. z uličky od Újezdu mezi domy čp. 410 a 412; trať by končila za restaurací na Nebozízkou; 3. z téže uličky Seminářskou zahradou na Petřín ke kapli sv. Hrobu, odtud k rozhledně;
- 398: *svatý Jiří* — 24. dubna; „*april*“ — lat. etymologie vykládá slovo aprilis jako zpodstatnělé příd. jméno související se slovesem aperire — otvírat;
- 399: *zajičky já náramně rád!* — bylo to také poslední Nerudovo jídlo; „*carciofolate*“ — (it. carciofo) artyčok;
- 400: *spolek pro vaření...* — Domácnost, viz vysv. k str. 184; v *novém Zibrtově spise* — viz vysv. k str. 299;
- 403: *Dne 16. dubna t. r., ve skupině měst Mladá Boleslav, Turnov...* — Doplnovací volba do říšské rady ve městské skupině mladoboleslavsko-roudnické skončila vítězstvím strany svobodomyšlné (spisovatele Ervína Špindlera — 1462 hlasy) nad staročeským kandidátem

- (feditelem obchodní akademie československé Emanuelem Tonne-rem — 1370 hl.). Volební okres Mladou Boleslav, Turnov, Roudnici a dalších šest měst považovala staročeská strana za svou přední baštu; po 11 let tu byl za ni volen dr. Mattuš. Volby v dubnu 1890 byly spojovány s bojem o vídeňské vyrovnání, které ujednali staročestí vůdcové s Němci a jež staročestí poslanci 26. ledna 1890 schválili. Po vítězné volbě se žádalo v úvodníku NL ze 17. dubna 1890, aby staročestí poslanci složili své mandáty, neboť většina českého lidu s nimi nesouhlasí. Zároveň přinesly NL kritiku současných poměrů, přednesenou na říšské radě Ed. Grégrem, která odsuzovala perzekuci mladočeských poslanců; *1. května budou dělníci mít... svědek* — K zamýšlenému oslavení 1. května vydal místopředseda vyhlášku, v níž zdůrazňoval, že podle zákona Říš. č. 22 z 8. 3. 1885 je každé svémocné zastavení práce zapovězeno a podléhá trestu. Práci je možno zastavit jen tehdy, dohodne-li se svobodně zaměstnavatel s dělníkem. Dělnictvo bylo varováno před nezákonnými výstřednostmi (NL 22. 4. 1890); *francouzskými zákonodárci zrušena slechta* — za Velké francouzské revoluce v l. 1789—1794;
- 404: *konvent* — Národní konvent, za Velké franc. revoluce revoluční Národní shromáždění v l. 1792—1795 se zákonodárnou a výkonnou mocí;
- 405: *Agassiz* — Jean Louis Rodolphe A. (1807—1873), švýc. přírodopisec a popularizátor; od r. 1846 žil v USA. Podnikl výzkumné cesty na Floridu a do Brazílie; *Nathaniel Thayer* (1808—1883), amer. finančník, podporoval kostely, nemocnice, osoby v nouzi; zmíněná Agassizova výprava byla podniknuta do Brazílie r. 1865; *Hiram Sibley* (1807—1888), amer. finančník, selfmademan, jenž se proslavil nejen jako stavitel transkontinentální železnice napříč USA, ale i jako mecenáš, zakladatel Sibleyovy školy mechanických umění. Ve společenství s McD. Collinsem navrhl položení kabelu do Evropy přes Beringovu úžinu a Sibiř; v r. 1864 mu byla udělena cenná koncese od ruské vlády; *Peabody* — George P. (1795—1869), amer. lidumil, zakladatel výchovných nadání a bytů pro dělnictvo (po něm nazváno průmyslové město v USA); *Girard* — Stephen G. (1750—1831), amer. filantrop, zakladatel filadelfského sirotčince; *Petr Cooper* (1791—1883), amer. průmyslník, lidumil; r. 1850 zřídil Cooperův ústav, učiliště pro dělníky s bezplatným vyučováním; *F. Astor* — John Jacob A. (1763—1848), amer. milionář, obchodník kožišínami a spekulant s pozemky; zal. knihovnu v New Yorku, ústav pro chudé děti a chudobinec ve Walldorfu;
- 406: *Eschenbach* — Marie von Ebner-E. (1830—1916), něm. spisovatelka z Moravy; její romány a povídky z moravských vesnic líčí těžký život nevolníků; *do sta... vydrží škol* — Ústřední matice česká, viz vysv. k str. 19;
- 408: *dr. Falb* — Rudolf F. (1838—1903), něm. přírodopysk, matematik,

- astronom, býv. kněz; vytvořil vlastní teorii o zemětřesení a úkazech meteorologických; *Zelený trh* — jihozáp. část dnešní Havelské ul. na Starém Městě;
- 409: *věnik* — věnek, svazek z listů; *dr. Vilém Schultze* (1841—1910), ředitel pivovaru v Liesingu u Vídně;
- 410: *dr. Schimmelbusch* — Kurt S. (1860—1895), bakteriolog, od r. 1893 docent chirurgie na berlínské univ.; o „štifících“ jedná spisek *Entstehung der Furunkulose*; *svatý otec pronesl... svoje mínění* — papež Lev XIII. projevil při rozmluvě se zpravodajem New York Heraldů názor, že sociální otázka se dá vyřešit jen povznesením mravnosti; vyslovil přání, aby se Evropa konečně odhodlala k všeobecnému odzbrojení (NL 24. 4. 1890);
- 411: *budeme přece někdy... spolu souhlasit* — Neruda byl odpůrcem dogmatu o papežské neomylnosti a celé církevní politiky, zvl. papeže Pia IX., viz např. Spol. III, 10—13, 83—86, 363, 386;
- 412: „*Byl první máj...*“ — 1. května 1891 se v továrnách, na stavbách a ve větší části menších dílen nepracovalo. Policejní ředitelství učinilo nejrozsáhlejší opatření k zachování pořádku a tisk (včetně NL) nabádal dělnictvo, aby oslavilo 1. máj klidně. Tábora a slavnosti na Štfeleckém ostrově se zúčastnilo asi 30 000 dělníků. V přijaté rezoluci se žádalo uzákonění osmihodinové pracovní doby, svobody tisku, zrušení novinářského kolku a kauce a dovození veřejné kolportáže, dále všeobecné právo hlasovací, právo koaliční a svoboda shromažďovací. Řečníci zdůrazňovali internacionalismus, ale i to, že čeští dělníci jsou si vědomi svých povinností k národu. Tábor i slavnost skončily ve vzorném pořádku a policie neměla ani příležitost k zakročení (NL 2. 1. 1890); „*mystérium*“ — středověká náboženská hra;
- 414: *první výstavu světovou* — konala se v Paříži; *Prusové se blížili Praze* — za prusko-rakouské války v r. 1866; viz *Okupační arabesky*, Spol. II, 95—122; *lepice buršácké* — buršáků, členů býv. německého vysokoškolského studentského spolku; *také my, které chudý dělník klamně počítá mezi „pány“* — viz vysv. k str. 134;
- 416: *Do téhodne máme už svatého Jana* — 16. května;
- 417: *At už je Nepomucena, nebo Baptistka* — podle Jana z Nepomuku a Jana Baptisty, Křtitele; *Johana ze Sině* — Johanna de Signia, členka salesiánského řádu; podle pověsti vzkřísila mrtvé dítě; *z Valois* — Johana z V. (1464—1504), dcera franc. krále Ludvíka XI., rozvedená choť Ludvíka Orleánského; *ze Santalu* — Jeanne Françoise Frémiot de Chantal (1572—1641), zakl. (s Františkem Saluským) řádu salesiánek, r. 1667 prohlášena za svatou; *Tomek* — viz vysv. k str. 92 a 108; *kdyby sobě... vláda přála* — V. V. Tomek i jako první rektor obnovené české university projevoval značnou ústupnost vůči Němcům; v jednání o místo pro Husův pomník se vyslovil proti bezplatnému poskytnutí místa; viz též. vysv. k str. 370;

- 418: *Přemysl Otakar* (II.), vládl v l. 1253—1278; k Baltakému moři podnikl pouze křižovou výpravu; trvalou památkou na ni je Královce; *Kryštof* — Christophorus (Kristonoš); poslechl poustevníkovy výzvy, aby svou víru osvědčoval přenášením lidí přes vodu; *Goar* († 561/575), akvitánský kněz, ochránce lodníků (chránil lodi před nebezpečným úskalím Loreleí); *Gonzal* — Gonsalvus Henriquez († 1570), jáhen z Porta, mučedník (byl vržen v blízkosti Kanárských ostrovů do moře); *Maurelius* — Maurilius, třetí biskup z Angers, patron rybářů, chrání před vodním nebezpečím (kdysi zachránil na Loife loď před potopením); *Mikuláš* († 343), biskup; o pomoci lidem na moři a o utišení bouře viz v Nové legendě zlaté, 1927, str. 18; *Fokás Sinopský* — Phokas († asi 117), biskup v Sinope (Sinob) u Černého moře; podle římského seznamu mučedníků (Martyrologium Romanum) byl za cis. Trajána v lázni utopen; *navštívil jsem...* — viz Nerudovy obrazy, fejetony v NL o Benátkách, Terstu a Miramare z července a srpna 1868; *Alfred Waldau* — vl. jm. Valdemar Jaroš (Jarosch) (1837—1882), něm. spisovatel a bohémista, vojenský auditor a pozd. notář; překládal do němčiny česká literární díla umělá i lidová; „vino nero“ — „černé vino“; *traghetti* — traghét, převoznická pobřežní lodice;
- 419: „*Si, si, signori!*“... — „Ano, ano, pane!“... „Svatý Jan Nepomucký...!“; *Apokalypsa* — čili Zjevení sv. Jana, poslední kniha Nového zákona, obsahující mystická proroctví o konci světa; *J. Calybit* — Johannes Kalybita, žebrák v Konstantinopoli; ve svatební noci ztratil ženu, uprchl do Bithynie, po šesti letech se vrátil a žil v nuzné chatrči blízko svých rodičů, jimž se dal poznat až před smrtí; *J. Colob* — Johannes Colobus nebo Parvus (Malý), opat a poustevník; zemřel před r. 450; *J. z Leonu* — Léon l'Africain (1483—po 1530), arabský zeměpisec; v Římě přijal katolickou víru a vyučoval pod jménem Jean Léon; *valambrosán* — člen muž. řádu založeného poustevníkem Johannesem Gualbertem (Walbert), původem z Florencie, který žil dlouho ve Vallumbrose (Schattental, Vallisumbrosa), kde založil poustevnu; *trinitář* — člen katolického mnišského řádu na vykupování otroků, založeného r. 1198 sv. Janem z Mathy a sv. Felixem z Valois; *Jan Eleemosynarius* — J. Almužník; *Jan Zlatoústý* — Chrysostomos (asi 347—407), církv. otec, vynikající výmluvností; *Jan z Boha* — Joannes de Deo (1495—1550), zakl. řádu milosrdných bratří; *Jan Silentarius* — Johannes S. († 558), biskup v Arménii; žil na poušti, pak v klášteře, ve stálém mlčení; *Jan Thaumaturgos* — J. Divotvůrce;
- 420: *O svaté Ludmile, o svatém Václavu... velická epa* — O sv. Václavu jsou dochovány dvě legendy staroslověnské, dvě latinské, o sv. Ludmile jedna legenda staroslověnská. Nejznámější je lat. spis Kristiánův (Křišťanův) Život a utrpení sv. Ludmily a sv. Václava z konce 10. stol.; *Sarkandr* — Jan Sarkander (1576 v Skočově ve Slezsku —

1620 v Olomouci), katolický kněz, farář v Holešovicích na Moravě; mor. stavové ho obvinili, že vyjednával o pomoc králi Ferdinandovi s polským králem proti stavům; byl uvržen do vězení, kde zemřel; r. 1860 prohlášen za blahoslaveného; *Bíloušský* — Bohumír Hynek B. (1659—1725), katolický kněz v Pisku a na Moravě (zemřel ve Slatěnicích u Olomouce); napsal hymnické básně „Stella nova seu Ioannes Sarcander“ (1703) a „Cirkevní cherubín Jan Sarkan-der“ (1703); „*Kam jdeš, Jene*“ — viz vyzv. k str. 183; „*Ó srdce mé, svatý Jene*“ — Pobožná Píseň k svatému Janu Nepomuckému, všem věrným ctitelům jeho k potěšení vydaná. Vytisknuta v Kutné Hoře koncem 18. nebo zač. 19. stol.; *Poetické besedy* — byly založeny a redigovány Nerudou, vydávány Ed. Valečkou v l. 1883—1890; přinášely výhradně práce veršované (se zvláštní redaktorovou zálibou pro epiku); *Družstvo Národního divadla* — přípravy k otevření Nár. divadla začaly ustavením Družstva Národního divadla v r. 1880; „*Jan Hus před koncilem*“ — obraz Václava Brožíka (1851—1901), zakoupený r. 1889 a umístěný na Staroměstské radnici v Praze; *socha svatého Václava* — poslední dílo Josefa Václava Myslbeka (1848—1922); pomník byl odhalen r. 1913; *svatý Norbert* (1082—1134), arcib. magdeburský, zakladatel premonstrátů, prohlášený za českého patrona arcib. Arnoštem z Harrachu r. 1627; *Vít* († asi 306), křesť. mučedník, jeho tělo je uloženo v chrámu sv. Víta v Praze;

- 422: *P. Vodka* — Jan Křtitel Vodka (1825—1899), jezuita, spisovatel, redaktor Vid. deníku; „*česká politika... hrozí jazyku svatováclavskému* — punktacemi, dohodou, která byla výsledkem vídeňských jednání v lednu 1890 mezi staročechy a něm. nacionalisty (viz úvodní vysv. k str. 403) a podle níž se měly české země rozdělit na dva správní celky: německý (Deutsch-Böhmen) a česko-německý; silný odpor české veřejnosti však punktace zmařil;
- 423: *fonograf* — přístroj zapisující a reprodukcující zvuky (z válečků nebo desek); *L. Fulda* — Ludwig F. (1862—1939), něm. spisovatel, dramatik a překladatel;
- 424: *Alexander Humboldt*, svob. pán (1769—1859), něm. přírodopisec a cestovatel; v l. 1807 — 1826 žil v Paříži, pak v Berlíně; svá díla psal francouzsky a německy; *psívají své spisy po německu* — jde nejspíše o Masarykův spis o sebevraždě, který vyšel německy r. 1881 (*Der Selbstmord als soziale Massenerscheinung der modernen Zivilisation*); také jeho *Základy konkrétní logiky* (1885) vyšly v doplněném zpracování německy (*Versuch einer konkreten Logik*, 1887); *dán na školu německou* — v r. 1840/41 navštěvoval J. Neruda českou metropolitní školu u Sv. Víta na Hradčanech, od r. 1841 do r. 1845 německou vzornou hlavní školu na Malé Straně;
- 425: *Čelakovského Mudrosloví* — Mudrosloví národa slovanského v příslovích (1851, knihkup. rok 1852) Františka Ladislava Č.;

- 426: *Erben... pohádkami* — Karel Jaromír Erben, Sto prstonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečích původních (1864, 1865), Vybrané báje a pověstí národní jiných větví slovanských (v českém překladu, 1869);
- 428: *novou „Trantárii“* — srov. Zprávy z Nikdes, Lit. III, 40—48; *Bellamy* — Edward B. (1850—1898), amer. spisovatel, utop. socialista; nejznámějším jeho dílem je románová utopie Looking backward (Pohled zpět) (1888), podávající obraz budoucí společnosti v r. 2000; *Vacquerie* — Auguste V. (1819—1895), franc. spisovatel, obdivovatel V. Huga; psal básně a dramata romantické inspirace; *ze své Trantárie* — viz Žerty, 97—99; „*Utopie*“ — neexistující, vynáležená země; název knihy angl. státníka a humanistického učenice Tomáše Mora (Thomas More n. Morus) (1478—1535) De optimo statu rei publicae deque nova insula Utopia (1516, O nejlepším státním zřízení a novém ostrově Utopii), v němž vylíčil uspořádání ideálního státu a lidské společnosti; „*země Šlarafů*“ — Šlarafie, země dokonalosti, ráj; v něm. lit. o ní básnil Hans Sachs (1494 až 1576), švec, nejznámější mistr pěvec norimberský; „*Nikdesy*“ — viz Lit. III, 40—48;
- 429: *Rafael* — byl dlouho pokládán za malíře obou portrétů Margherity, zv. Fornarina; pravděpodobně to jsou obrazy jeho žáka Giulia Romana; *Alexandr* — A. Makedonský, zv. Veliký (365—323 př. n. l.);
- 430: *Anaxagoras* z Klazomen (asi 500—428), řeč. materialistický filosof; *Xenofon* (nar. asi 355 před n. l.), žák Sokratův, řeč. dějepisec a vojevůdce; *Caesar* — C. Iulius C. (100—44); *Claudius* — jméno řm. rodu; *Gelba* — Servius Sulpicius Galba, řm. císař, zavražděný r. 69 n. l.; *Caligula* — přezdívka Germanikova syna Gaia Cesara; *Vitellius* — jméno řm. rodu; *Catilina* — Lucius Sergius C. (108 až 62), řm. politik, zchudlý patricij, strůjce odhaleného povstání r. 63; *Boccaccio* — Giovanni B. (1313—1375); *Torquato Tasso* (1544 až 1595), it. pozdně renesanční básník (*tasso* — jezevec); *Pellico* — P. Silvio (1789—1854), it. karbonář a spisovatel (tragédie Francesca di Rimini); pro vlasteneckou činnost odsouzen rak. úřady k trestu smrti (1822), trest změněn v žalář (na Špilberku v Brně); r. 1830 dostal milost; *Ovidius* — Publius Ovidius Naso (43 před n. l. až asi 18 n. l.); *Cuvier* — Georges C. (1769—1832), franc. zoolog a paleontolog, zakl. srovnávací anatomie a odpůrce Lamarckových evolučních názorů; *Augier* — Emile A. (1820—1889), franc. dramatik, autor mravoučných činoher; *Cicero* — M. Tullius C. (106 až 43); *Alkibiades* (kolem 450—404), žák Sokratův, aténský vojevůdce a politik;
- 431: „*dobu veleslavinskou*“ — K vysokému ocenění Daniela Adama z Veleslavína (viz vysv. k str. 331) přispěl nejvíce Bohuslav Balbín. Název „zlatá doba“ pro období veleslavinské ustálil J. Dobrovský;
- 433: *r. května l. r...* — viz str. 412—415; *Eliška Krásnohorská* (1847 až

- 1926); jejím přičiněním vybudováno první dívčí gymnasium v Rakousku. Jedním z předpokladů pro vznik tohoto ústavu byl též již zorganizovaný spolek Minerva (byla jeho předsedkyní v l. 1895 až 1906). V r. 1890 byla Minerva teprve v počátcích svého vzniku, čekala na úřední potvrzení svých stanov. Komitét se horlivě staral o získání četných příznivců, vypracoval už osnovy dívčí střední školy. Prozatímní přihlášky členů Minervy přijímal Ženský výrobní spolek český v Praze (Bartolomějská ul. čp. 307) (NL 22. 6. 1890);
- 438: *Krefeld* — město v Porýnsku-Vestfálsku při Rýnu; *od Donda* — viz vysv. k str. 19; *z kavárny Slavie* — Ferdinandova (Národní tž. 1;
- 440: *Dr. M. Dyrenfurth* — Dr. med. Moritz D. (1824—1898), krajský lékař v Bütowě v Pomořansku; vydával zvláště lékařské knihy pro domácí poučení; *doktor Lombroso* — Cesare L. (1836—1909), it. lékař, prof. soudního lékařství a psychiatrie na univ. v Turíně, zakl. antropologické školy trestního práva (zločinnost vysvětloval vrozenými vlastnostmi pachatele); *dr. W. Foerster* — Dr. Walter Friedrich F. praktikoval podle sdělení Institutu pro dějiny lékařství univ. v Berlíně jako lékař v Berlíně-Charlottenburgu;
- 441: *u Svatého Václava* — v trestnici svatováclavské (poblíž kostela sv. Václava na Zderaze), vystavěné r. 1822 z býv. augustiniánského kláštera a zbožené r. 1899, když byla postavena trestnice na Pankráci (viz vysv. k str. 85); *Littre* — P. Emilien Maximilien L. (1801 až 1881), franc. lékař, filosof, jazykovědec (vydal čtyřsvazkový výkladový slovník francouzského jazyka, 1863—1872); *Garafalo* — Raffaele G. (1852—1934), it. právník a spisovatel; *Larchi* — asi Bernardino Larghi (1812—1877), it. lékař; *Thomson* — dr. A. H. T., amer. lékař; r. 1879 navrhl identifikaci osob podle zubů a stanovil pro klasifikaci a registraci patnáct znaků; *Ottolenghi* — Savatore O. (1861—1934), it. lékař v Sieně a později v Římě, kde zřídil nejmodernější ústav soudního lékařství a založil školu vědecké policie se zaměřením antropologicko-biologickým; *Ferri* — Enrico F. (1856—1929), it. právník, od r. 1909 prof. v Římě, spoluzakladatel kriminální antropologie; *Lacassagne* — Jean-Alexandre-Eugène L. (1843—1924), franc. lékař, prof. lék. fakulty v Lyonu, zakladatel des Archives d'anthropologie criminelle, autor spisu *Précis de médecine judiciaire* (1878); *Laurent* — François L. (1810 až 1887), belg. právník a historik, prof. občanského práva na univ. v Gentu;
- 443: *nás i každá ta „koncese“ uráží* — viz úvodní vysv. k str. 7;
- 444: *Nation* — týdeník pro politiku, národní hospodářství a literaturu v Berlíně v l. 1883—1907 (vyd. Th. Barth);
- 445: *„státními“ a jinými zhoufkami v cizím jim jazyku* — viz vysv. k str. 76 (doktor Rieger);
- 446: *povolují... budžety* — viz úvodní vysv. k str. 7;

- 448: *obligace* — dlužní úpis, dluhopis; „*Na třicet nás Janů... svatých*“ — viz str. 419;
- 449: „*Corps-de-ballet*“ — baletní sbor; o nějakém „*plesu žurnalistů*“... *se dříve... alespoň mluvilo* — viz Spol. IV, 374—378; „*Concordia-Ball*“ — Konkordia, spolek něm. spisovatelů a žurnalistů ve Vídni;
- 450: *Taaffe* — viz vysv. k str. 38; *první zprávy o bojích* — ve skutečnosti se novoroční úvahy zahraničních listů shodovaly v tom, že se mír zdá být zabezpečen na dlouhou dobu zejména zmenšením nebezpečí konfliktu mezi Francií a Německem a upevněním rusko-francouzského přátelství; „*Dábelská*“ — technicky vysoce náročná skladba Niccoly Paganiniho (1782—1840); *Ludvík Fulda* — viz vysv. k str. 423; „*noc Nočlova*“ — „svátek Nočlův“, francouzský Štědrý večer, slavený až na Silvestra;
- 452: *poslední pařížská výstava* — byla v r. 1889; Neruda má však asi na mysli svoje srovnání ze Světové výstavy v Paříži v r. 1878 (viz Spol. IV, 132—135); *Sedan* — místo rozhodné porážky (1. 9. 1870) franc. armády ve válce prusko-francouzské;
- 453: *Chester* — hl. město hrabství Cheshire v záp. Anglii; *Začal jsem o děloátkách...* — ve fejetonu z 11. ledna 1891, viz str. 448—452;
- 454: *jistý český „básmík“* — Jan Neruda, Prosté motivy, B. II, 142; *Hermie za Lysandrem* — postavy ze Shakespearovy komedie *Sen noci svatojanské*;
- 455: *John Falstaff, paní Brodská, paní Pacholíkova... Jessika, Lorenzo, Tubal, Shyloch... Lear, Šašek... Richard III. ... lady Macbethová* — postavy ze Shakespearových her: Veselé paničky windsorské, Benátský kupec, Král Lear, Richard III., Macbeth;
- 456: *Ludvík Feuerbach* — Ludwig F. (1804—1872), něm. materialista (jehož filosofie se stala jedním ze zdrojů teorie marxismu), kritik náboženství (Podstata křesťanství, Přednášky o podstatě náboženství); *Pius IX. ... byl... „neomylný“* — viz vysv. k str. 411; *z ulic trasteverských* — Trastevere, převážně chudinská čtvrt Říma na pravém břehu Tibery; *veglione* — maskární ples, merenda; *cavaliere* — kavalír, pán; „*20 bajocchi*“ — baiocco, drobná italská mince, ražená z mědi a stříbra;
- 457: *Jedna, druhá, třetí...* — V r. 1890 došlo k velkému poškození Karlova mostu (do r. 1870 zvaného Kamenný), zřítilo se několik pilířů. Aby mohla být provedena oprava, byl od 6. listopadu 1890 stavěn prozatímní dřevěný most. Práce musily být pro dvě povodně a pro dlouhotrvající mrazy na několik neděl přerušeny. Byl dokončen koncem ledna 1891; *Prokop* — socha F. M. Brokoffa z r. 1712; *Antonín Padov.* — socha J. O. Mayera z r. 1708; *Vojtěch* — socha Josefa Michala Brokoffa z r. 1709; *Zikmund* — socha J. Maxe z r. 1853;
- 458: *Malplaquet* — ves ve franc. dep. Nord, u níž zvítězil r. 1709 Eugen Savojský a Marlborough nad maršálem de Villarsem; *Christoforus* —

- socha E. Maxe z r. 1857; viz vysv. k str. 418 (Kryštof); *Mikuláš* — M. Tolentinský, socha Jana Bedřicha Kohla z r. 1708; *Serafinský* — František S., socha E. Maxe z r. 1855; *František Borgia* — socha F. M. Brokoffa z r. 1710; Francesco Borgia (1510—1572), r. 1539 místokráľ katalónský, od r. 1543 vévoda gaudijský; po smrti své ženy vstoupil do jezuitského řádu, r. 1565 se stal jeho generálem; za svatého prohlášen r. 1671; *Barbora, Alžběta, Markéta* — sousoší F. M. Brokoffa z r. 1717; *při všeobecné branné povinnosti* — viz vysv. k str. 381; *Ivo* — socha M. Brauna z r. 1711; *Bernard* — Madona s Bernardem, socha od M. V. Jöckela z r. 1709; *Dominik a Tomáš ab Aquino* — Madona s Dominikem a Tomášem Akvinským od M. V. Jäckela z r. 1708; Tomáš Akvinský (1225—1274), církv. scholastik; 18 svazků jeho filosofie je encyklopedií oficiální středověké ideologie; *Tadyáš* — Juda Tadeáš, socha J. O. Mayera z r. 1708; *Vít* — socha F. M. Brokoffa z r. 1714; viz též vysv. k str. 420;
- 459: *Ivan* — sousoší Jana z Mathy, Felixe z Valois a Ivana, dílo F. M. Brokoffa z r. 1724, proslulé postavou Turka střežícího uvězněné křesťany; *dostavili tu dřevěnou sponu* — provizorní most, tvořící spojení mezi zbylými částmi Kamenného mostu; *Filip* — F. Beniccius, socha Michala Bernarda Mandla z r. 1714; *o výstavě* — viz str. 521—525; *Vondráček* — Václav J. V., „obchod se zbožím osadnickým, konzervami, lahůdkami, čajem, rumem, vínem, čokoládou a likéry“, Perlová 10; *Nepomuk* — socha Jana Nepomuckého je nejstarší na mostě (ulitá r. 1683) a jediná z bronzu; dřevěný model od Jana Brokoffa podle skici vid. sochaře Matyáše Rauchmüllera;
- 460: *Kosmas a Damián* — sousoší Salvátora s Kosmou a Damiánem, dílo Oldřicha Mayera z r. 1709; viz též vysv. k str. 270; *Ludmila* — socha z dílny Matyáše Bernarda Brauna okolo r. 1720; *lynfa* — očkovací látka proti neštovicím; *Koch* — Robert K. (1843—1910); *Recipe* — vezmi, formule středověkých receptářů; *Vincenc de Paula* (1575—1660), zakl. kongregací lazaritů, milosrdných sester; sousoší Prokopa s Vincencem, dílo F. M. Brokoffa; *Václav* — socha Josefa Kamila Böhma podle návrhu J. Führicha z r. 1858; *Norbert* — viz vysv. k str. 420; *Zikmund* — *cizorodý slechtic* — Z., v l. 519—523 král burgundský, zavedl v zemi katolictví; Franky byl zbaven vlády. Karel IV. dal r. 1360 uložit jeho ostatky v chrámu sv. Víta a Zikmund se stal českým patronem; Norbert, Václav a Zikmund, sousoší Josefa Maxe z r. 1853;
- 461: *německý hlas slyší se „nahofe“ vždycky* — viz úvodní vysv. k str. 252;
- 462: *metteur en page* — tiskárenský sazeč provádějící lámání sazby do stránek;
- 463: *můj bratranec, hospodář* — Alois Tichý, syn sestry Nerudovy matky, ředitel panství ve Vlachově Březi;
- 464: *Auersperk* — buď kníže Adolf Auersperg (1821—1885), nebo jeho

- bratr kníže Karel A. (1814—1890); oba stáli v čele něm. liberální (velkostatkářské), tzv. ústavověrné strany a byli nepřáteli čes. státoprávního programu; Karel byl min. předsedou v l. 1867—1868, Adolf v l. 1871—1878; zastávali i jiné vysoké politické funkce; *vyvádá otcům našim „lupičů a žhářů“* — viz úvodní vysv. k str. 357; *výprava lichtenštejnských dragounů do českých krajů* — narážka na návrh arcib. Liechtensteina na konfesionální školu, spojená s reminiscencí na pobělohorský útisk za místodržitele Lichtenštejna;
- 465: *přestaly ty letošní veliké mrazy* — viz úvodní vysv. k str. 457; „*velká národní strana*“ — staročeská; „*doriegrovali*“ — strana F. L. Riegra utrpěla citelnou porážku ve volbách v červenci 1889 (viz úvodní vysv. k str. 339); úplně byla poražena v březnu 1891;
- 467: *Konvikt* — někdejší zábavní a přednášková síň v Bartolomějské ul. na Starém Městě; *Grandhotel* — Nové Město, Mariánská (dnešní Opletalova) ul. 34; *Feuillet* — Octave F. (1821—1890), franc. spisovatel, autor románů ze života vyšších společenských vrstev; *pythagorejci, nejlepší přátelé prvních... křesťanů* — Stoupenčí řeckého filosofa a matematika Pythagory ze Samu (asi 580—500) tvořili určitý svaz, který se řídil přísnými pravidly (např. nezdvihat, co padlo na zem, nejíst boby atd.). Neruda má na mysli novopythagoreism, filosoficko-náboženský směr (1. stol. před n. l. až 3. stol. n. l.), který vyšel z učení, jež založil Pythagoras. Jeho nejvýznamnější postavou byl Apollonios z Tyany (1. stol. n. l.), nazývaný pohanským Kristem, prohlašovaný za proroka a divotvorce a velebený jako vzor moudrosti a ctnosti pythagorejské;
- 468: *volby do říšské rady* — konaly se počátkem března 1891 (2. března volily venkovské obce, 4. března města a místa průmyslová); *co stojí... v evangelium sv. Matouše* — „Přišel Syn člověka, jeda a pije, a řkou: Aj, člověk žráč a piján vína, přítel publikánů a hříšníků. Ale ospravedlněna jest moudrost od synů svých.“; *poslední sčítání* — v r. 1890; „*občanský sňatek*“ — v Rakousko-Uhersku byl přípustný toliko sňatek církevní;
- 469: *Reclus* — Jacques Elisée R. (1830—1905), franc. zeměpisec a anarchistický teoretik;
- 470: *všeobecné právo hlasovací* — viz úvodní vysv. k str. 7 a 412;
- 471: „*Něco bych za to dal...*“ — z hry Václava Klimenta Klicpery (1792 až 1859) Každý něco pro vlast (premiéra 1835); *z té jubilejní naší výstavy* — viz str. 521—525; „*Andenken an Karlsbad*“ — „Upomínka na Karlovy Vary“; *Když jsem já se byl z Orientu vrátil...* — Neruda navštívil r. 1870 Balkán, Cařihrad, Egypt, Středozevní moře a Itálii; *věš Eiffelova* — viz vysv. k str. 452;
- 472: „*rovnoprávnost*“ — viz úvodní vysv. k str. 165;
- 473: *Vilémkovy Písně Závíšovy* — Písně Závíšovy básníka Jana Červenky (1861—1908) s ilustracemi L. Marolda a Slabého, vydané Josefem

- Richardem Vilímkem (1835—1911) v Praze r. 1891; 1790—1890 — doba počátků národního obrození a punktací (viz vysv. k str. 422);
- 474: *Leporello* — sluha dona Juana v Mozartově opeře Don Giovanni; *Myslbek* — viz vysv. k str. 420 (socha svatého Václava); *Seeling* — Bernard Otto S. (1850—1895), čes. sochař; *Q. Mánes* — Quido (Kvido) M. (1828—1880), malíř a ilustrátor, bratr Josefa M., tvůrce žánrových výjevů z měštanského a venkovského života; *Věšin* — Jaroslav V. (1859—1915), čes. malíř, prof. malířské školy v Sofii, tvůrce propracovaných žánrových obrazů ze života slovenského a bulharského lidu; *letošní „slet“ všesokolský* — druhý slet všesokolský v červnu 1891;
- 475: *jak se Riegrovi koufí státní právo z hlavy* — viz vysv. k str. 305; *Mattuš* — JUDr. Karel M. (1836—1919), politik strany staročeské, 1870—1889 purkmistr v Ml. Boleslavi, 1866—1870, 1873—1893 zemský, 1879—1890 říšský poslanec, od 1889 člen panské sněmovny; *Zeithammer* — viz vysv. k str. 116; *Nestroyův „trojlístek“* — postavy z frašky Zlý duch Lumpacivagabundus aneb Ludrácký trojlístek od Johanna Nep. N. (1801—1862), něm. herce a dramatika; *polití židé v „idyle karlovarské“* — MC (167—175, Karlovy Vary); parodie, narážka na reklamní „literaturu“ v MC (187—190, Kousek novelety mariolázeňské, novely „lázeňské“, které nejsou psány pro jiné čtenáře než lázeňské); viz i vysv. k str. 23;
- 476: *Mně se ty volby nelíbily.* — 28. ledna 1891 byla sněmovna Říšské rady rozpuštěna a nařizeno neodkladné vypsání nových voleb. 4. února odstoupil ministr financí Dunajewski, jeho místo zaujal dr. Steinbach. Volby v Čechách byly vypsány na 2. březen v obcích venkovských a na 4. březen v městech a místech průmyslových. Obě české strany vydaly volební prohlášení. Staročeši obhajovali politiku vládní loajality, mladočeši je napadali pro ústupnost a opuštění státoprávních požadavků, vedoucí až k úmluvám ohrožujícím jednotu historických zemí a existenci národa (punktace). V mladočeském programu byl na prvním místě požadavek federativní úpravy říše, uznání platnosti historických práv zemí koruny české; vedle národnostních požadavků se v něm mluvilo i o otázce sociální a byl vznesen i požadavek všeobecného hlasovacího práva. Porážka strany staročeské, která se hlavně zdiskreditovala punktacemi, byla naprostá. Ve volbách venkovských zvítězilo všech 17 navržených mladočeských kandidátů; za stranu staročeskou byl z místních důvodů zvolen kandidát jediný, dr. Karel Dostal, v obvodě Tábor, Pelhřimov, Pacov atd. Svůj mandát neuhájil ani Rieger. (Kandidoval za Nové Město; 4. března dostal 1255 hlasů, jeho mladočeský protivník 1437.) Poněvadž volili i Němci (410 hlasů), konala se 16. března užší volba. Dr. Trojan byl zvolen 883 hlasy, Rieger dostal 5 hlasů, 4 lístky byly prázdné, 1 neplatný. Předáci strany staročeské podali po porážce osvědčení, v němž ohlásili své roz-

- hodnutí odstoupit „z parlamentárního jeviště říšské rady“ do doby, než národ dojde k „jasnějšímu poznání“ (NL 7. 3. 1891). 6. března 1891 vykonaly volby do říšské rady také obchodní komory. Byli zvoleni tři zástupci strany svobodomyšlné, jeden staroček (Leopold Pollak v Plzni) a tři Němci. Po odstoupení dr. Dostala měl být jediným zástupcem staročeků na říšské radě L. Pollak (NL 7. 3. 1891); jako roku 1866 — ve válce prusko-rakouské; *všimněme si všeobecné branné povinnosti* — viz vysv. k str. 381;
- 477: *Oxenstjerna* — Axel O. (1583—1654), švéd. státník, od 1612 kancléř; za třicetileté války se zúčastnil s Gustavem Adolfem tažení do Německa, po králově smrti se dostal do čela švédské politiky; *Jední praví, že do Říma* — podle NL z 20. března 1891: Dr. Rieger v Římě; *Mantegazza* — Paolo M. (1831—1910), it. fyziolog, prof. antropologie ve Florencii, autor populárních prací o otázkách sexuologických; *celý rok už byla mrtva* — staročekská strana byla poražena ve volbách do českého sněmu 2. července 1889, viz úvodní vysv. k str. 339;
- 478: „*Hovory jednoho s jedním*“ — pravděpodobně narážka na autobiografický spis „*Hovory k sobě*“ řím. císaře a stoického filosofa Marca Aurelia (121—180); „*volapůk*“ — viz str. 515—520; *Máj* — viz vysv. k str. 327; Švandovo divadlo na Smíchově uvedlo 12. března 1891 v jeho prospěch tři jednoaktovky za spoluúčinkování Rud. Inemana, Jaroslava Kvapila, Josefa Švába a Ypsilona (Ignáta Herrmanna, 1854—1935): Slečna nakladatelka, veselohra od Karla Pippicha (1849—1921), chrudimského kulturního organizátora; Manželova přítelkyně, žert z mladé domácnosti, od Ypsilona; Starší závazky, obrázek z letního zátiší od Karla Šípka (vl. Josefa Pešky, 1857—1923), Herrmannova spolupracovníka v redakci Švandy dudáka a obratného libretisty; z účinkujících spisovatelů sklídl největší potlesk ve své hře Ignát Herrmann (NL 17. 3. 1891);
- 479: *Chocholoušek* — viz vysv. k str. 28; r. 1859 se směl vrátit z Haliče do vlasti a byl internován ve svém rodišti (v Sedlci u Tábora); viz Nerudův nekrolog, Lit. II, 240—243;
- 480: *Edvard... Grégr* — MUDr. E. G. (1827—1907), liber. burž. politik, poslanec a spoluzakladatel mladočeské strany, přední činitel mladočeské opozice, redaktor NL, vydavatel osvětové knihovny Maticе lidu; *Julius Grégr* — JUDr. J. G. (1831—1896), liber. burž. politik, spoluzakladatel strany svobodomyšlné (mladočeské), zakladatel NL; *Tilfer* — RNDr. František T. (1825—1913), prof. desk. geometrie na české technice v Praze, zemský a říšský poslanec za mladočeskou stranu (viz též vysv. k str. 263); *dr. Herold* — Josef H. (1850—1908), advokát na Vinohradech, jeden z vůdců nár. strany svobodomyšlné, zemský a od r. 1888 říšský poslanec; *dr. Engel* — MUDr. Emanuel E. (1844—1907), lékař v Benešově, pak na Vinohradech, od 1883 zemský, od 1885 říšský poslanec za stranu svobo-

domyslnou; *dr. Kučera* — JUDr. Jan K. (1838—1895), předák strany svobodomyšlné, od 1868 a od 1889 zemský, v r. 1879 říšský poslanec; *Gustav Eim* (1847—1897), novinář, vid. dopisovatel NL, zastánce aktivní politiky vůči vídeňské vládě; *princ K. Schwarzenberg* — Kníže Karel S. (1859—1913) byl v březnu 1891 zvolen do říšské rady za konzervativní velkostatkáře. Jeho výrok o husitech na českém sněmě v r. 1889 vyvolal v českém národě pobouření (viz vysv. k str. 357); *nebyl by smetl staročechy* — viz úvodní vysv. k str. 476; *o činnosti svobodomyšlné strany...* — NL 14. března 1891 citují staročeské noviny vytýkající mladočechům, že je již „celý týden“ po dosažení vítězství a že nevydobyli ani drobet ze státního práva, a obviňují je z demagogie; „...jednali včera s maršálkem zemským...“ — v prohlášení dr. Grégra a dr. Kučery v NL 19. března 1891 byla tato zpráva demontována; *Gustav Eim zve si hr. Taaffa...* — G. Eim v NL z 19. a 23. března 1891 odmítl nařčení staročeských listů, že by byl rozmouval s ministrem hr. Schönbornem o sblížení mladočechů s vládou a že by byl dodával vídeňským novinám zprávy z býv. Českého klubu;

- 481: *hr. Taaffe* — viz vysv. k str. 38; *Zeithammer* — viz vysv. k str. 116; *to jsem tentokráte dostal!* — za fejton ze 14. března 1891 (NL 15. 3. 1891), DK VI; *Josefské náměstí* — dnes náměstí Republiky; *hostům výstavním* — míněna jubilejní výstava, viz str. 521—525;
- 482: *Rechner* — Joh. R., zlatnictví a hodinářství, Staré Město, Ovocná ul. (ul. 28 Hjna) 19; „*souvenir de Prague*“ — památka na Prahu;
- 485: *článek Z kočujících zvěřinců* — fejton v NL 1. dubna 1891 od B. B.; *zmínka o zoologické zahradě v Praze* — byla po dlouholetých přípravách a pokusech realizována až v r. 1926; *osel Bileámův* — podle biblického vyprávění oslice Bileama (Balaama), věstce z Mezopotámie, kterého k sobě povolal moabský král Balak táhnoucí proti Izraelitům, aby je prokřel; promluvila k Bileamovi lidským hlasem, když spatřila anděla, který měl Bileama varovat před tímto činem; *havraní Eliášovi* — krkavci, kteří přinášeli proroku Eliášovi potravu (Starý zákon, I. Kniha královská, 17); *Hanuman* — jméno krále opic, pomocníka boha Rámy ve staroind. eposu Rámájana; *král Vismánitra* — ind. legendární postava; jeho hymny jsou v 3. knize Rgvédu;
- 486: „*Du Rhinoceros!*“ — „Ty nosorožče!“; „*Du Nilpferd!*“ — „Ty hrochu!“; „*Mammutsknochen!*“ — „Mamutí kosti!“; *Zevsův orel* — z tvorstva byl Diovi zasvěcen orel a dub; *Junonin pár pávů* — kapitolinské Junoně byl zasvěcen páv; *Kyprijiní holubi* — Cypria, Kypřanka, Venuše; *Apollinovy čtyry pyšné brány* — Ohnivec, Blýskavec, Jasoň a Plamenáč, čtyřspřecí zapřažené do Apollonova slunečního vozu; *Bakchovi krotcí tygři* — Bakcha doprovázeli tygr, pardál, kozel a delfin; *Plutonův buldog* — pes Kerberos; *Silén* — Silenos, bájeslovný vychovatel a průvodce starořeckého boha vína Bakcha v po-

- době lysavého, opilého starce; *Gottfried August Bürger* (1747 až 1794), něm. básník; z jeho života je znám dvoji milostný vztah, k jeho ženě a k její sestře;
- 487: *svatý Ambrož* (340—397), jeden z tzv. církevních otců, biskup v Miláně, zakladatel kostelního zpěvu; *Bernard z Clairvaux* (1090 až 1153), zakladatel a první opat kláštera v Clairvaux, proslulý kazatel (podněcoval lid k druhé křížové výpravě), představitel katolického mysticismu; *Hugo z Grenoblu* (1053—1132), biskup v Grenoblu, stojící v boji o investituru na straně papeže Řehoře VII.;
- 488: *šlechta, ta „dědičná internacionála“* — pravděpod. narážka na I. a II. internacionálu (1864—1876, 1889—1914), mezinár. organizaci proletariátu;
- 489: *Paprocký* — Bartoloměj P. z Hlahol (1540—1614), básník, publicista a historik polského původu; *Widersperkové* — starobylý rod míšeňský, od 14. stol. v Čechách; *erb Skronských* — Skronští z Budžova, šlechtický rod usedlý hlavně v knížectví opolském a ratiborském; měli v erbě čápa stojícího na jedné noze; *erb Clamův* — Clamové, hraběcí rod v Čechách a v Rakousku, jehož jedna větev zdělila jméno a statky Gallasů, druhá Martiniců (Clam-Martinic — viz vysv. k str. 35); *Schwarzenbergové* — rytířský, později knížecí rod v Rakousku a Bavorsku; od 17. stol. do r. 1947 vlastnili rozsáhlé statky v již. Čechách;
- 490: *Nové orientační tabulky* — modré tabulky se zlaceným číslem a českým a německým označením ulice (viz NL 5. 5. 1891); 29. prosince 1887 byl poprvé podán ve sboru obecních starších návrh, aby napříště všechny nově instalované uliční tabulky měly jen české nápisy; k provedení návrhu však nedošlo a nebyl realizován ani druhý podobný návrh, schválený ve sboru obecních starších 23. března 1891; teprve 21. prosince 1892 byla zařazena do obecního rozpočtu částka 2000 zl na uliční tabulky s nápisy jen českými;
- 491: *Kramerius* — Václav Matěj K. (1753—1808); *Vocel* — Jan Erazim V. (1803—1871), nár. buditel, básník, archeolog a kult. dějepisec; *Čelakovský* — viz vysv. k str. 425; *Fénelon* — François de la Salignac de la Mothe-F. (1651—1715), franc. pedagog a spisovatel, arcibiskup, autor románu *Télémaque*, kritizujícího absolutismus a hlásajícího návrat k přírodě; *Cuvier* — viz vysv. k str. 430; *Beaumarchais* — Pierre Augustin Caron de B. (1733—1799), franc. dramatik;
- 492: „*rue d'Austerlitz*“... — Slavkovská ulice, nábřeží, most (u Slavkova byla 2. prosince 1805 svedena „bitva tří císařů“, v níž Napoleon porazil rakouskou a ruskou vojska); *Jungmannovi, Hádkovi jsou pomníky už postaveny* — pomník Josefa Jungmanna, společné dílo A. Barvítia a L. Šimka, byl odhalen 17. května 1878; srov. Spol. III, 324 až 326, IV, 47, 134; pomník Vítězslava Háška na Karlově nám., dílo Boh. Schnircha, 1881; *Palackému* — na Palackého nám., dílo Al. Dryáka a sochaře Stan. Suchardy z l. 1898—1902; *Barrandovi* — pomník postaven nebyl; mezi Smíchovem a Malou Chuchlí v Barran-

- dově skále je mu vsazena pamětní deska; *Husovi najisto vzroste* — viz str. 370—373; podle NL z 12. dubna 1891 odevzdáno Spolku pro zbudování Husova pomníku 53 845 zl; pomník na Staroměstském náměstí od Ladislava Šalouna byl odhalen r. 1915 v den 500. výročí smrti M. J. Husi; *na Žižkov se sbírá* — socha Jana Žižky z Trocnova na Vítkově v Praze, dílo sochaře Bohumila Kafky (1878—1942), stojí od r. 1950 (návrh vznikl po r. 1931);
- 493: *Dozrálo Národní divadlo* — viz Spol. IV, 457—461; *české divadlo druhé* — viz v NL z 28. dubna 1891 zprávu o poradní schůzi zástupců předních spolků vlasteneckých obce vinohradské a divadelního družstva, na niž byla schválena rezoluce o potřebě druhého českého stálého divadla v hlavním městě a vyslovena naděje, že ji obec vinohradská nebo družstvo tamějších vlastenců brzy uskuteční; Městské divadlo vinohradské bylo postaveno na náměstí Míru A. Čenským v l. 1905—1907; *budova výtvarného umění* — Akademie výtvarných umění, Bubeneč, U akademie 4; Akademie malířská, Staré Město, náměstí Krasnoarmejců; *budova Besedy umělecké* — Malá Strana, Besední 487/3, stavba (F. Jandy a Č. Vořecha) z r. 1926; *sokolna* — Fügnerův dům (Nové Město, Sokolská 490/31; stavitel Ullmann, 1864), sídlo Pražské jednoty Sokol; *hlaholna* — dům Hlaholu (z r. 1905) stojí na Novém Městě, Gottwaldovo nábř. 248/16; na průčelí domu jsou tři bronzové desky sbormistrů Hlaholu — Bedřicha Smetany, Karla Bendla a Karla Knittla; *dům českého studentstva* — Akademický dům, viz vysv. k str. 186;
- 494: *Wiehl* — Antonín W. (1846—1910), čes. architekt, tvůrce novodobé „české renesance“ stavební, posl. českého sněmu, člen České akademie; postavil např. Smetanovo muzeum (Novotného lávka 201/1, r. 1883), nyníjší Muzeum Kl. Gottwalda (r. 1894), býv. Novákovu galerii (Na Florenci 1020/15, r. 1880), Hlávkův dům ve Vodičkově ul. 736/15 (majitel arch. dr. Josef Hlávka, 1831 až 1908, mecenáš, zakladatel býv. Akademie věd a umění); „*U Mikuláše z Husince*“ — Žižkov, Prokopova tř. 198; „*U Jiřího z Poděbrad*“ — Žižkov, Poděbradova tř. 178; „*U Heřmana z Bubna*“ — Holešovice, Bubenská 407;
- 495: *Je mi nějak divno.* — viz Dop. II, 474; „*kumiboly*“ — z něm. Gummiball, gumový míč; „*palestry*“ — pálky; „*pikety*“ — hlídky; *pasák* — hra záležející v odbíjení mlče s přeběhy;
- 497: *croquet* — kriket, hra, při níž se koule prohánějí brankami dřevěnou paličkou; *hurling* — napalování mlče, míčová hra; *pall-mall* — hra, při níž se dřevěná koule napalovala tak, aby proběhla železným kruhem; *rounders* — míčová hra; *Nausikad* — viz vysv. k str. 49; *Ovid* — viz vysv. k str. 430; o tradicích a obřadech římského kultu píše ve výpravné básni Fasti (Kalendář); v „*Ženské té otávce*“ — viz str. 433—437; *Friedrich von Hellwald* (1842—1892), něm. populární zeměpisec, redigoval zeměpisný časopis Ausland;

- 498: „*Mare Gruk*“ — správně „marn-grook“, míčová hra, u domorodých australských mužů a chlapců velmi oblíbená. Pružný míč z oposumní kůže nebo srsti z vačice se vykopává nártem nohy vysoko do vzduchu; v místě dopadu míče se utvoří k jeho získání nával hráčů jako při naší kopané. Domorodci projevují při této hře překvapující zručnost a aktivitu a ani po několika hodinách nevypadají unaveně. Popis hry podává R. Brough Smyth v knize *The Aborigines of Victoria*, Melbourne & London, 1878, sv. 1, str. 176; *Aristonik* — Aristo, náčelník paionské jízdy ve vojsku Alexandra Velikého; *Alexandr Veliký* — viz vysv. k str. 428; *Galén* — Galenos z Pergamu (129—asi 200), osobní lékař několika řím. císařů; „*jeu de paume*“ — míčová hra; „*Míčové náměstí*“ — Ballhausplatz, v blízkosti Hradu (podle císařské míčovny — Ballspielhaus — z r. 1525, v níž je nyní ministerstvo zahraničních věcí); „*Míčový dům*“ — Benedovský dům v Jilské ul. 445/6 na Starém Městě; má v domovním znamení pálky s míči a byl zván Míčovnou, domem Míčovým, i když se v něm při plesech hra míči pro nevhodnost místnosti asi nehrála;
- 500: *berlínský Tagblatt* — Berliner Tageblatt vycházel od 1. ledna 1872 u Rudolfa Mosse do 31. ledna 1939; *článek „Amazonky. Od Annie Bockovy“* — vyšel 15. března 1891; Annie Bock (nar. 1867 v New Yorku), manželka redaktora deníku Berliner Tageblatt Otto Neumann-Hofera (vyd. též Magazin für Lit. a Romanwelt), od r. 1890 činná v Berlíně jako spisovatelka pod dívčím jménem;
- 501: *Ferdinandovou třídou* — viz vysv. k str. 19; *Žádný muž a tolik děvčat* — opereta Franze von Suppé (1819—1895), zpracovaná Jindřichem Böhmem; poprvé 27. června 1867 v Novém divadle (viz Div. III, 233); z *Offenbachových operet* — na českých jevištích se hrály zejména tyto operety Jacquese Offenbacha (1819—1880), franc. skladatele: Orfeus v podsvětí, Krásná Helena, Dafnis a Chloe, Velkovévodkyně z Gerolsteinu, Princezna trebizondská, Doktor Ox, Čarovné housle, Bandité; *high kicking* — vysoký kop;
- 503: *Vojenský věstník* — Věstník vojenský, rubrika NL;
- 504: *matinée* — zde ranní oděv; *Sarah Bernhardt* — viz vysv. k str. 230; *Arnold ze Cervole* — Arnaud Cervolle (asi 1300—1366), franc. válečník, známý pod jménem l'Archiprêtre de Vernis; se svými žoldnéři pustošil již Francii; r. 1362 byl poražen u Brignay;
- 505: *desatero příběhů z výstavních* — Zemská jubilejní výstava v r. 1891; *Kolín* — Josef K. z Radostova (1832—1911), spisovatel žijící v Praze; pod vlivem cizích pohádek a povídek napsal mj. Národní pohádky (1882);
- 506: *šesták* — někdejší mince platící v býv. Rakousku původně šest, později deset krejcarů;
- 508: *Krylov* — Ivan Andrejevič K. (1769—1844), ruský básník a dramatik, tvůrce ruské národní bajky, v níž tepal nešvary současného

- společenského života; *Exop* — Aisopos (6. stol. před n. l.), řecký skladatel zvířecích bajek (poprvé sebrány kolem r. 300 před n. l.);
- 510: *Pražané... vůči své výstavě* — viz str. 521—525; *Byl teď například 1. máj* — V Praze byl oslaven na Štřeleckém ostrově. Na Kladně byla slavnostní schůze zakázána a v dolech i v průmyslových podnicích se pracovalo. V Praze bylo pro účast na 1. máji propuštěno z práce 30 dělníků (NL 3. 5. 1891);
- 511: *Moltke* — viz vysv. k str. 39; *za sklem skladu firmy Dittrichovy* — G. D., dvorní obchod s květinami a rostlinami, Nové Město, Ferdinandova (Národní) tř. 24; *Národní listy... na nebezpečí zavčas poukázaly* — viz např. str. 393—397;
- 512: „*Volapükon*“ — viz str. 515—520; *Muzeum* — viz vysv. k str. 136; NL přinesly 30. dubna 1891 zprávu, že sbírky Českého muzea budou 2. května poprvé otevřeny bezplatné návštěvě, pak pravidelně v některé dny; *od Primasů* — pivovar na Václavském nám. čp. 796; *od Štajgrů* — pivovar na Novém Městě ve Vodičkově ul. 34; *Mý ve Vladislavově* — viz vysv. k str. 24; *od Kornelů* — pivovar v Jungmannově ul. 33; *od Helmů* — restaurace na Novém Městě, Vodičkova ul. 5, Lazarská ul. 12;
- 513: *Jednou... jsem sám už zde... promluvil* — viz str. 169—177; *nové letní divadlo české* — Pro některé opravy bylo otevření nové arény na Smíchově v městském sadě u Palackého mostu odloženo na 3. červen 1891. Stavbu provedl arch. Miroslav Stöhr; jeviště zaujímal 100 m², sedadel bylo 600, míst k stání 900. Malbu dekorací nové arény dědiců Švandových provedli dekorační malíři Jarš a Rückert. K slavnostnímu představení byla nastudována Dellingerova opereta *Don César*. Ředitelkou byla Eliška Pešková-Švandová ze Semčic (1833—1895), manželka Pavla Švandy ze Semčic (viz vysv. k str. 180), herečka Stavovského divadla, Prozatímního divadla a Švandovy společnosti, překladatelka a dram. spisovatelka. Poslední představení v Letním divadle na Smíchově (U Líbuše) se konalo 2. června 1891. V Aréně na Smíchově, která byla v r. 1902 přeměněna na stálé divadlo, se hrálo do r. 1934, kdy byla zbourána;
- 514: *máme „takového Thomayera“* — František T. (1856—1938), čes. architekt a zahradní umělec (zařídil Rothschildovy zahrady ve Vídni a parky několika franc. měst), v l. 1884—1894 měst. zahradník v Praze; s M. Fulinem byl redaktorem Časopisu českých zahradníků; viz Pod. III, 349—350;
- 515: *kvůli té výstavě* — viz str. 521—525; *přemocným patronem* — viz str. 330—334; *Welsersheimb* — hr. Zeno W. (nar. 1835), ministr zemské obrany; při projednávání jazykové otázky v armádě v rozpočtovém výboru říšské rady 5. května 1891 tvrdil, že „armádní řeč německá je také obcovací řečí všech příslušníků armády, tedy také v obcování soukromém“; proti jeho výkladu protestoval český poslanec dr. Herold (NL 6. 5. 1891);

- 516: *Když jsme co gymnasisté* — na malostranském gymnasiu; *Schleyer* — Johann Martin S. (1831—1912), něm. kněz, spisovatel, tvůrce volapůku; *don Bonifacio Sotos Ochando* (1785—1869), špan. spisovatel, doktor teologie; svou umělou řeč vyložil v díle *Proyecto y ensayo de una lengua universal y filosófica* (Madrid, 1851); v r. 1862 vydal slovník, v r. 1863 gramatiku a v r. 1865 slabikář svého „univerzálního jazyka“;
- 517: *kdykoliv jsem cestoval po tureckých hranicích* — viz vysv. k str. 471; *...navrhl... češtinu za svůj písemní i diplomatický jazyk* — srov. DK I, 256; *Dalgarn* — George Dalgarno (1626—1687), skotský učenec; zabýval se myšlenkou jednotné všeobecné řeči (spis *Ars signorum vulgo character universalis et lingua philosophica*, Londýn 1661); r. 1680 uveřejnil prstovou abecedu pro hluchoněmé (spis *Didascalocophus, or the deaf and dumb man's Tutor*); *biskup Wilkinson* — John Wilkins (1614—1671), biskup v Chesteru v l. 1668 až 1671, člen Královské společnosti; ve svých četných dílech se zabýval i otázkou možnosti cesty na Měsíc, světového jazyka se týká dílo *AN ESSAY Towards a REAL CHARACTER, And a PHILOSOPHICAL LANGUAGE* (London 1668); *don Sinibaldo Mas* — Mas y Sans (Sinibaldo) (1809—1868), špan. diplomat, spisovatel a cestovatel; dílo o všeobecném jazyce uveřejnil francouzsky v Macau pod názvem *Ideografía* (1844); „*pasilingua*“ — pokus o vytvoření umělého mezinárodního jazyka;
- 518: *dr. Esperanto, recte Samenhof* — dr. Ludwig Lazarus Zamenhof (1859—1917), oční lékař ve Varšavě, tvůrce esperanta (r. 1887), nazvaného podle Zamenhofova pseudonymu *Dro Esperanto* (doktor doufající, mající naději); *profesor Bauer* — Leopold B. (1840—1874), čes. stenograf, spolutvůrce českého krácení vět podle soustavy Gabelsbergovy; „*bamberská metoda*“ *pana Eichhorna* — Nikolaus Eichhorn (1821—1907), katolický farář v Bambergu, učitel těsnopisu na tamějším gymnasiu, sestavil světový jazyk na základě latiny; *Ve Vídni byl vloni kongres...* — Rakouský ústřední spolek pro volapůk vyzval (*Mitteilungen*, 1890, č. 2) zahraniční volapükisty, aby se setkali ve Vídni u příležitosti německých pěveckých slavností ve dnech 14.—18. srpna 1890; zvláštní kongres volapükistů se podle sdělení víd. Muzea pro esperanto nekonal; *Volanunel* — světový věstník, orgán všech přátel světomluvy „volapůk“; *opustili... faráře lizzelstetenského* — Schleyera; *Descartes* — René D., *Cartesius* (1596—1650), franc. filosof a matematik; *Leibniz* — Gottfried Wilhelm L. (1646—1716), něm. filosof, matematik, polyhistor;
- 519: *dr. August Boltz* (nar. 1819), něm. spisovatel, do r. 1864 učitel ruštiny na vojenské akademii v Berlíně, později jazykozpytec (vydal mluvnici italskou, francouzskou, španělskou, anglickou a novořeckou);
- 521: *výstava* — byla uspořádána na oslavu jubilea první průmyslové

- výstavy v Praze r. 1791, konané u příležitosti korunovace Leopolda II. v Klementinu; „*Graeci omnia sua...*“ — Řekové všecko své donekonečna povyšují; „*fin de 19. siècle*“ — viz str. 448—452;
- 522: *zanedlouho teď v Severní Americe, později as... v Rusku* — Světová výstava v Chicagu byla uspořádána v r. 1893, v Rusku nebyla; *lze světovou výstavu... pořádati i vícekrát* — v Paříži: 1855, 1867, 1878, 1889, 1900; Londýn: 1851, 1862; *Pořádají se světové výstavy odborné, například umělecké* — první taková výstava, na níž byl ve velkém měřítku uplatněn umělecký průmysl, byla Světová výstava ve Vídni r. 1873;
- 523: *máme výstavu docela svoji, českou, národní* — Pro neshody s německými vystavovateli se Jubilejní výstava stala přehlídkou rozvoje a vyspělosti těch výrobních odvětví, jež byla v českých rukou. (O výstavě byla vydána dvoudílná výpravná publikace *Sto let práce*, 1893.) Český tisk podtrhoval národní ráz výstavy (např. NL 6. 6. 1891); *roku 1873 ve Vídni světová výstava* — Neruda o ní podrobně referoval, viz jeho Stud. II, 163—291, 352—372; arov. i Spol. III, 285; ...do „*odporu pasivního*“ — Narážka na českou politiku pasivní opozice vůči říšské radě a zemskému sněmu (viz úvodní vysv. k str. 7), která se ukázala jako neúčinná. Na českém sněmu podal 14. prosince 1886 něm. poslanec Plener návrh na výzvu k vládě, aby zrušila jazykové nařízení z 19. dubna 1880 (Stremayerova nařízení, viz vysv. k Spol. IV, 269) a nařízení ministerstva spravedlnosti z 23. září 1886. Čeští a velkostatkářští poslanci na doporučení knížete Schwarzenberga 22. prosince 1886 přes Plenerův návrh „přešli k dennímu pořádku“, poněvadž odporuje zákonům zaručujícím rovnoprávnost národností a jazyků a hledí k teritoriálnímu rozdělení země. Poslanec dr. Schmeýkal nato prohlásil, že němečtí poslanci odcházejí ze sněmu a nezúčastní se jeho jednání, dokud jim nebude dána záruka, že se bude s nimi jinak jednat. Do zemského sněmu se Němci rozhodli vrátit koncem ledna 1890 po přijetí vídeňských úmluv (viz úvodní vysv. k str. 403); *nadávají... nám teď po svých časopisech* — např. Deutsche Zeitung: česká kultura není slovanská, nýbrž německá, výstava není ničím jiným než jejím odleskem (NL 6. 6. 1891); Deutsche Abendblatt vytýkal, že se na výstavišti během hodiny hrála jedenáctkrát „štvavá písnička“ Hej Slované! (NL 2. 6. 1891); Tagblatt a jiné německé listy psaly o výstavě jako o „bubenečském bazaru“, „bubenečském jarmarku“ (NL 28. 5. 1891); přesto mezi 270 000 návštěvníky Jubilejní výstavy bylo 70 000 Němců;
- 524: *„požehnaná chaloupka česká“* — narážka na báseň Chaloupky naše od Václava Šolce (1838—1871);
- 525: *postavte tam chrámek „českému pluhu“* — viz Nerudův fejeton k odhalení pomníku bratřanců Veverkových, vynálezců ruchadla, Spol. IV, 439—442.

1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100

Roku 1887 vyšel v prvním čísle Času článek, jenž způsobil senzaci a vyvolal pobouření v české veřejnosti. Autor — H. G. Schauer — v něm mimo jiné napsal: „Co je naší základní vadou: žijeme den ze dne. Naše politika nesahá dále než od případu k případu... Národ, jakkoli reálně žije jenom v přítomnosti, hleděti musí přece neodvratně a dále do budoucnosti, každý jeho krok musí býti ve shodě s dílem budoucím.“ Autor článku pak klade ony známé „naše dvě otázky“, totiž otázku historického úkolu českého národa a otázku smyslu jeho samostatné existence.

O čtvrt roku dříve vložil Neruda do jednoho ze svých fejetonů báseň, kterou nazval prostě:

1886

Kýs přišel cizinec v náš český kraj
a rozhlédnuv se stanul udiven.
„Co to tu veselý je za mumraj —
toť věru došel jsem ve šťastný den:
zde každé oko plno bujné chutě
a po všem kraji jako po redutě!

Stožárů pyšných kolem celý les
a sláva — slával hřmí to odevšud,
kam pohlédneš, vstříc víří hlasný ples,
zní klarinet a chlípny chechtot dud,
a housle sviští, kolovraty vrní,
že šumem klokotným až hlava brní.

Hej, příteli, jaký to máte hod?
Vždyť samý fábor jste a samý květ!

Snad olympickou hru váš slaví rod,
že orlem vznes se nade chrámem věd?
Či srazili jste nepřítel k zemi,
že radost bouřnými vře peřejemi?“

„Ach ne — toť pohřeb, co zde vidí pán!
Zvyk staročeský takto vede nás,
že sotva mrtvý do truhly je dán
a sotva dozní nad ním ‚Animas‘,
my hupky ze hřbitova do hospody
na taneček a rosolečné hody.““ —

„A na čí tryznu jsem to přišel sem?“

„Ach — český národ vznes se v říši duh!
Však trpěl dlouho — buď mu lehka zem —““

„Jak? Český národ? A co vy — probůh!“ —

„My synové — juchjuch! — vždyť zříš, že dbáme
a — jak jen můžem — národ pohřbíváme!““

Je zřejmé, že základní pocit, s jakým Neruda i Schauer prožívali svou dobu, — byl v zásadě podobný, byť našel různé vyjádření. Byl to pocit krize národního života, jejíž průběh Neruda ve svých fejetonech registroval už od začátku let sedmdesátých.

Od poloviny osmého desetiletí, po dočasném oživení iluzí o jednotné národní aktivitě, souvisícím s dobudováním Národního divadla a osamostatněním české university, narůstají v Nerudových fejetonech jednak narážky na formální zplanění společenského života, jednak obavy z rostoucích sociálních rozporů, hrozících propuknout v bouře, jakými byly zmítány vyspělé západní státy — Belgie, Francie atd. Nejvýrazněji se ovšem národní krize projevovala ve sféře ideologické, a tu zase především v politické praxi.

Schauerova slova, přestože vyvolala hněvivé odezvy v řadách intelektuálů starší generace, pro niž byl pojem národa nedotknutelným tabu, racionálně konstatovala pravý stav věcí. Konzervativní křídlo národní strany (která se v průběhu